

İstanbul
GEDİK
Üniversitesi

TÜRK YE CUMHUR YET
STANBUL GED K ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ

**DÂH LDE LEME REJ M N N F RMALARIN F NANSAL
PERFORMANSINA ETK LER : SEKTÖREL B R ANAL Z**

VOLKAN KOCABA
YÜKSEK L SANS TEZ

ULUSLARARASIT CARET ANA B L M DALI

DANI MAN
Yard. Doç. Dr. Sinan ESEN

2016- STANBUL

TEZ ONAYI

Kurum : Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programın seviyesi : Yüksek Lisans
Anabilim Dalı :
Tez Sahibi : VOLKAN KOCABAŞ
Tez Başlığı : DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN FİRMALARIN FİNANSEL PERFORMANSINA ETKİLERİ; SEKTÖREL BİR ANALİZ
Sınav Yeri : D Blok - Doktora Salonu
Sınav Tarihi : 30 Mayıs 2016

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Unvan, Adı, Soyadı)

Yrd. Doç. Dr. Sinan ESEN

Kurumu

Sakarya Üniversitesi

İmza

Sınav Jüri Üyeleri (Unvan, Adı, Soyadı)

Yrd. Doç. Dr. M. ALİ PAZLAN

Yüksek Öğretim Kurulu

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin BOZKURT

Gedik Üniversitesi

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... Dr.
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

-Sınav evrakları 3 iş günü içinde ıslak imzalı tek kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

-Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

BEYAN

Bu tez çalı masının kendi çalı mam oldu unu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dı ı davranı ımın olmadı ını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde etti imi, bu tez çalı masıyla elde edilemeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdi imi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldı ını, yine bu tezin çalı ılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranı ımın olmadı ını beyan ederim.

Volkan KOCABA

ÖNSÖZ

Dahilde İleme Rejiminin Firmaların Finansal Performansına Etkileri: Sektörel Bir Analiz isimli bu çalı mada dokuma, giyim e yası ve deri sektöründe faaliyet gösteren firmalardan Dahilde İleme Rejimi kullananların finansal performansına etkileri belirlenmeye çalı ılmı tır.

Çalı manın her a amasında bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren, her konuda bilgi alı veri inde bulundu um, zaman ayırımı gözetmeksizin geç saatlerde bile destek ve yardımlarını esirgemeyen danı man hocam, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı ö retim üyesi Yard. Doç. Dr. Sinan ESEN' e te ekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu yo un çalı ma dönemi esnasında benden deste ini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili e im Derya YILDIZ KOCABA ' a, bu süre zarfında yeterince zaman ayıramadı ım o lum lhan Efe KOCABA ' a, beni bugünlere ta ıyan, maddi manevi hiçbir fedakârlı ı benden esirgemeyen annem Sevil KOCABA ' a ve aileme te ekkür ederim.

Volkan KOCABA

Ç NDEK LER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	i
Ç NDEK LER	ii
KISALTMALARES	vi
TABLOLAR	viii
EKLER	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi

GR	1

1. HRACATI ARTTIRICI TE V K UYGULAMALARI	3

1.1 Te vik Kavramı	3

1.2 Türkiye’de hracatı Arttırıcı Te vik Uygulamaları	4

1.2.1 Türkiye’de hracata Yönelik Devlet Yardımları.....	6

1.2.1.1 Ara tırma ve Geli tirme Yardımları.....	7

1.2.1.2 Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi.....	8

1.2.1.3 Pazar Ara tırma Deste i.....	9

1.2.1.4 Sektörel Nitelikteki Uluslararası Yurt ç i htisas Fuarlarının Desteklenmesi.....	10

1.2.1.5 stihdam Yardımı.....	10

1.2.1.6 Yurtdı nda Gerçekle tirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi ..	10

1.2.1.7 Yurtdı ı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi .	11

1.2.1.8 Türk Ürünlerinin Yurtdı nda Markala ması, Türk Malı majının Yerle tirilmesi ve Turquality’nin Desteklenmesi.....	11

1.2.1.9 E itim ve Danı manlık Yardımı	12

1.2.1.10 Teknik Mü avirlik irketlerine Sa lanacak Devlet Yardımları ...	13

1.2.1.11 Tarımsal Ürünlerde hracat ades i Yardımları	13

1.2.2 Türkiye’de Dı Ticarete Uygulanan Di er Te vikler	13

1.2.2.1 Katma De er Vergisi ades i	14

1.2.2.2 Vergi, Resim ve Harç stisnası	14

1.2.2.3 Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri	15
1.2.2.3.1. Antrepo Rejimi	16
1.2.2.3.2. Gümrük Kontrolü Altında İletme Rejimi	17
1.2.2.3.3. Geçici İthalat Rejimi	17
1.2.2.3.4 Hariçte İletme Rejimi	18
1.2.2.3.2 Dâhilde İletme Rejimi	19
1.2.3 Eximbank Kredileri	19
1.2.3.1 Kısa Vadeli İhracat Kredi Programları	21
1.2.3.1.1. Reeskont Kredisi	21
1.2.3.1.2. Sevk Öncesi İhracat Kredisi	21
1.2.3.1.3. İhracata Hazırlık Kredileri	22
1.2.3.1.4. Dış Ticaret Şirketleri İhracat Kredisi	23
1.2.3.1.5. KOB İhracat Hazırlık Kredileri	24
1.2.3.1.6. Sevk Sonrası Reeskont Kredisi	24
1.2.3.2. Orta – Uzun Vadeli İhracat Kredileri	24
1.2.3.2.1. İhracata Yönelik İletme Sermayesi Kredisi	25
1.2.3.2.2. İhracata Yönelik Yatırım Kredisi	25
1.2.3.2.3. Marka Kredisi	25
1.2.3.2.4. Avrupa Yatırım Bankası Kredisi	26
1.2.3.2.5. Yurt Dışı Yatırımlar Yatırım Kredisi	26
2. DÂHİLDE İLETME REJİMİ	27
2.1 Dahilde İletme Rejiminin Amacı	28
2.2 Dahilde İletme Rejiminin Türleri	29
2.2.1 İhtisaplı Muafiyet Sistemi	29
2.2.1.1 E ile İhracatın Kullanımı	30
2.2.1.2 Yurtiçi Alımlar	30
2.2.1.2.1 Tecil – Terkin Uygulaması	31
2.2.1.2.2 Toprak Mahsulleri Ofisi ve Şeker Fabrikalarından Yurtiçi Alımlar	31

2.2.1.3 Teminat	31
2.2.1.4 İndirimli Teminat Uygulamaları	32
2.2.1.5 Türkiye Gümrük Bölgesi Dışı İnda veya Serbest Bölgelerde Yapılacak İleme Faaliyetleri	32
2.2.2 Geri Ödeme Sistemi	33
2.3 Dahilde İleme Rejimi İzin Müracaatı	34
2.3.1 Dahilde İleme İzin Belgesi Müracaatı	34
2.3.2 Dahilde İleme İznini Müracaatı	35
2.4 Dahilde İleme İzini Geçerlilik Süresi	35
2.5 İhracatın Gerçekleştirilmesi	36
2.6 İhracat Taahhüdünün Kapatılması	37
2.7 Dahilde İleme Rejiminin İhlali Halinde Uygulanacak Yaptırımlar	37
2.7.1 İdari Cezalar	37
2.7.2 Adli Cezalar	38
2.8 Dahilde İleme Rejiminin Türkiye Dışı Ticaretine Etkileri	38
2.8.1 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleştirilen İthalat	40
2.8.2 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleştirilen İhracat	42
2.8.3 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleştirilen Döviz Kullanım Oranı	44
2.9 Dahilde İleme Rejiminin Türkiye Dışı Ticaretine Sektörel Etkileri	45
2.9.1 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Verilen İzin Belgeleri	45
2.9.2 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleştirilen İthalat	46
2.9.3 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleştirilen İhracat	48
2.9.4 Dahilde İleme Rejimi Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleştirilen Döviz Kullanım Oranları	49

3. F NASAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ.....	50
3.1. Ekonomik Katma De er (Economic Value Added - EVA)	51
3.2. Varlıkların Karlılı ı (Return on Asset - ROA)	53
3.3 Özsemaye Karlılık Oranı (Return on Equity - ROE)	54
3.4. Yatırım Karlılık Oranı (Return on Investment - ROI)	55
3.5. Kar Marjı (KM)	56
3.6. Artık Kar (Residual Income - RI)	57
3.7. Nakit Yatırım Karlılı ı (Cash Flow Return on Investment - CFROI)	58
3.8. Hisse Ba ına Kar (Earnings Per Share - EPS)	59
3.9. Nakit Katma De er (Cash Value Added - CVA)	59
4.VER , YÖNTEM VE AMP R K BULGULAR	61
SONUÇ ve ÖNER LER.....	69
KAYNAKLAR	71
EKLER	
EK-1 Alt Sektörler tibariyle Düzenlenen D B (D1) Ve Gerçekle me Oranları	81
EK-2 Firmaların Finansal Performans Göstergeleri.....	88
EK-3 Firmaların Finansal Performans Oranlarının Grafikleri	90
EK-4 Firmalara Ait Mali Tablo Oranları	95
ÖZGEÇM	

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birli i
ABD:	Amerika Birle ik Devletleri
AOSM:	A ırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti
AR-GE:	Ara tırma ve Geli tirme
CFROI:	Cash Flow Return on Investment (Nakit Yatırım Karlılı ı)
CVA:	Cash Value Added (Nakit Katma De er)
DF F:	Destekleme ve Fiyat stikrar Fonu
D :	Dâhilde leme zini
D B:	Dâhilde leme zin Belgesi
D R:	Dâhilde leme Rejimi
DKO:	Döviz Kullanım Oranı
DTÖ:	Dünya Ticaret Örgütü
DTS :	Dı Ticaret Sermaye irketleri
EEGR:	Ekonomik Etkili Gümrük Rejimi
EPS:	Earnings Per Share (Hisse Ba ına Kar)
EVA:	Economic Value Added (Ekonomik Katma De er)
GATT:	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anla ması
GT P:	Gümrük Tarife statistik Pozisyonu
KDV:	Katma De er Vergisi
KKDF:	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
ÖTV:	Özel Tüketim Vergisi
RI:	Residual Income (Artık Kar)
ROA:	Return on Asset (Varlıkların Karlılı ı Oranı)
ROE:	Return on Equity (Öz Sermaye Karlılık Oranı)

ROI:	Return on Investment (Yatırım Karlılık Oranı)
SDT :	Sektörel Dış Ticaretirketleri
TCMB:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEV:	Telafi Edici Vergi
TMO:	Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜB TAK:	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TTGV:	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

EK L L STES

ekil 1 : 2003-2015 Yılları Arası Exim Bank Kredi Kullanırım Tutarları	20
ekil 2 : 2006-2015 Yılları Arası D R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekle en thalat	40
ekil 3 : 2006-2015 Yılları Arası Gerçekle en thalat	41
ekil 4 : 2006-2015 Yılları Arası D R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekle en hracat	42
ekil 5 : 2006-2015 Yılları Arası Gerçekle en hracat	43
ekil 6 : 2006-2015 Yılları Arası D R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekle en DKO	44
ekil 7 : 2006-2015 Yılları D R Kapsamında Verilen Belge Sayısı	45
ekil 8 : 2006-2015 Yılları D R Kapsamında Sektörel Olarak Verilen Belge Sayısı	46
ekil 9 : 2006-2015 Yılları D R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekle en thalat	47
ekil 10 : 2006-2015 Yılları D R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekle en hracat	48
ekil 11 : 2006-2015 Yılları D R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekle en DKO	49

TABLO L STES

Tablo 1 : 2006-2015 Yılları tıbariyle Düzenlenen Dahilde leme zin Belgeleri (D1)	39
Tablo 2 : D R Çerçevesinde thalat Verileri (USD Dolar)	41
Tablo 3 : D R Çerçevesinde hracat Verileri (USD Dolar)	43
Tablo 4 : LM Test Sonuçları	64
Tablo 5 : Modellerin Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri	66
Tablo 6 : Uygun Dirençli Tahminçiler ile Yapılan Regresyon Modelleri ve Sonuçları	67

ÖZET

DÂHİLDE İMALAT SEKTÖRÜNÜN İMALAT SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİLER : SEKTÖREL BİR ANALİZ

Volkan KOCABA

Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Yrd. Doç.Dr. Sinan ESEN

Küreselleşme ile birlikte uluslararası mal ticareti serbestleşen ülkeler dünya pazarlarında söz sahibi olabilmek için uluslararası rekabet güçlerini geliştirip, pazar paylarını arttırmalıdır. Bunun içinde ihracat tevkifleri büyük önem taşımaktadır. Bu ihracat tevkifleri içinde en önemlilerinden biri olan Dahilde İmalat Rejimi (D.İ.R.) imalat sektöründeki işletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırmak, pazarlarını genişletmek ve ürün çeşitliliğini artırmak için dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmelerine olanak sağlayan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir. İhracata dayalı ekonomik büyüme politikası izleyen Türkiye için kritik öneme sahip olan D.İ.R.'in, işletmelerin finansal performansına yönelik doğrudan bir amacı bulunmamaktadır. Ancak D.İ.R.'in işletmelerin finansal performansına dolaylı katkısı, uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırarak Türkiye'nin ekonomik büyümesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada, Borsa İstanbul'da işlem gören Dokuma, Giyim ve Deri Sektörü işletmelerinin D.İ.R. kapsamında yaptıkları ithalat ve ihracat işletmelerinin finansal performansları üzerindeki etkileri panel veri analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin makro ölçekte ekonomik politikaları ile uyumlu olarak D.İ.R.'in işletmelerin finansal performansına pozitif etki yaptığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: **Devlet Tevkifleri, Dahilde İmalat Rejimi, Finansal Performans, Panel Veri Analizi, Dokuma, Giyim ve Deri Sektörü**

**STANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ABSTRACT

THE EFFECT OF INWARD PROCESSING REGIME ON THE FINANCIAL PERFORMANCE OF FIRM: A SECTORAL ANALYSIS

Volkan KOCABA

International Trade

Advisor : Assist.Prof. Sinan ESEN

Countries that liberalize international trade in goods with globalization develop their international competitiveness in the world market to have a say, they should increase their market share. Inward processing regime is economically influential customs implementation to increase competitiveness and product range and expand markets of firms in manufacturing sector through providing opportunity to buy raw material at world price level. In addition to this, inward processing regime which is playing vital role for Turkey that follows export-led economic growth policy has no directly impact over financial performance of firms. However, indirectly contribution of inward processing positively affects economic growth of Turkey by increasing competitiveness in international markets. This paper analyzes panel data sets in order to measure impact of export and import transactions within the frame of inward processing of firms which operates in textile, clothing and leather industries over financial performances. According to results, inward processing regime has positive effect over financial performance of firms in conformity with macro-economic policies of Turkey.

Anahtar Sözcükler: **Government Incentives, Inward Processing Regime, Financial Performance, Panel Data Analysis, Textile Clothing and Leather Industry**

**STANBUL GED K UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES**

GİRİŞ

Teşvikler, bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için belirlenen hedeflere ulaşılmasında girişimcilerin yatırım, ihracat ve benzeri faaliyetlerde bulunma isteklerinin güçlendirilmesi, bu faaliyetlerin, ülke ihtiyaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi için gerekli yönlendirmelerin yapılması gibi amaçlarla devletlerin kullandığı önemli ve etkili bir araçtır.

Ülke ekonomisinin gelişmesi için üzerinde önemle durulması gereken bir unsur da ihracatı geliştirmektir. Döviz temin etmenin en güvenilir yolu olan ihracat, hem ödemeler bilançosunun dengelenmesinde hem de gelişmekte olan ülkelerin ihracat malları sektöründe üretimi arttırarak, istihdamın artmasına ve işsizliğin azalmasına da sebep olmaktadır.

Türkiye’de ise 24 Ocak 1980 yılında alınmış olan ekonomik istikrar programı çerçevesinde ithal ikameci sanayileşme modelinden ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme modeline geçilmiş, bu kapsamda ilk İhracatı Teşvik Mevzuatı uyarınca ihracat teşvik etmeye başlanmıştır.

Bu ihracat teşviklerinin en önemlilerinden biri olan Dâhilde İşleme Rejimi (D.İ.R); 01.01.1996 yılında mevzuata girmiş, dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı arttırmak, ihracat ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihracat pazarlarını geliştirmek ve ihracat ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu karar kapsamında üretici ve ihracatçıların, ihracat ürünlerinin üretiminde kullanılan hammadde ve ara mallarını gümrük vergilerini ödemeksizin ve ticaret politikaları önlemlerine tabi olmaksızın ülkeye sokmalarına imkân tanınmıştır.

Bu kapsamda D.İ.R Ekonomi Bakanlığı tarafından düzenlenen mevzuatlar doğrultusunda, ihracat birlikleri koordinesinde uygulanmaktadır. D.İ.R. ithalat sırasında alınması gereken vergilerin teminata bağlanmasına dayanan şartlı muafiyet sistemi ile anılan vergilerin daha sonra geri ödenmesine dayanan geri ödeme sisteminden oluşmaktadır.

Yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Türkiye dış ticaretine direk etki eden D.İ.R ihracatçılar tarafından en çok kullanılan ihracat teşviki olup, 2006-2015 yılları arasında genel ihracatın %41,04'sini, genel ithalatın ise %12,72'sini karşılamaktadır.

Firmalar varlıklarını devam ettirebilmek ve işletme yöneticilerinin, karar alma, planlama, denetim işlevlerini daha etkin bir şekilde yürütebilmesi için belirli aralıklarla finansal performanslarını ölçmek ve doğru analiz etmek zorundadır. Analizin amacı yalnız işletmenin finansal durumunu veya performansını değerlendirmek değil; aynı zamanda geleceğe yön vermek, yapılacak tahmin ve planlara katkıda bulunacak veri ve ipuçları sağlamaktır.

Literatürde D.İ.R. ile dış ticaret ilişkisine dayanan çalışmalar bulunmakta iken rejimin uygulayıcı işletmeler üzerindeki faaliyet performansına ve özelinde finansal performansına etkisini inceleyen çok az sayıda çalışma olmasından dolayı D.İ.R.'nin finansal performans üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmada Borsa İstanbul'da işlem gören, Dokuma Giyim ve Deri Sektörü'nde yer alan işletmelerin, D.İ.R. kapsamında yaptıkları ihracat ve ithalat yoğunluğunun, işletmelerin finansal performansına olan etkisi, panel veri analizi kullanılarak ölçülmüştür. Veri kısıtı sebebiyle sektördeki tüm işletmeler analize dahil edilememiştir.

Çalışmanın analizlerinin yapıldığı dönemde işletmelerin 2015 yılına ait finansal tabloları henüz açıklanmadığı için 2009-2014 yılları arasında Borsa İstanbul'da işlem gören, aralıksız olarak dahilde işleme izini alan ve rejim çerçevesinde ithalat ihracat yapan dokuz firmanın mali tabloları incelenerek analiz edilmiştir.

Finansal performans göstergesi olarak aktif karlılık, öz sermaye karlılık ve kar marjı oranları kullanılmıştır.

1.İHRACATI ARTTIRICI TEŞVİK UYGULAMALARI

Ülkeler teşvikleri, kalkınma ve sanayileşmenin hızlandırılması amacıyla ekonomiler üzerindeki en önemli müdahale aracı olarak görmüş ve çeşitli biçimlerde sıkça uygulanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde genel olarak teşvik kavramı üzerinden Türkiye'deki ihracatı arttırıcı teşvikler incelenecektir.

1.1. Teşvik Kavramı

Devlet teşvikleri genel olarak kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler doğrultusunda girişimcileri belirli ekonomik ve sosyal faaliyetlere diğerlerine oranla daha fazla özendirmek amacıyla her türlü maddi veya maddi olmayan yardım, destek ve özendirmeleri ifade eder (Tekşen, 2010). Teşvik uygulamalarının amacında, gelişmekte olan ülkelerde kamunun ekonomiye müdahale ve yönlendirme, gelişmiş ülkelerde ise rekabet gücünün sürdürülmesi ihtiyacı yatmaktadır (Arslan, 2014). Uluslararası doğrudan yatırımların artırılması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması, kümelenme ve çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi içinde teşvik programları uygulanmaktadır.

Teşvikler, dünyada özellikle 20. yüzyılda serbest piyasa ekonomisi anlayışının gelişmesi ve küreselleşme ile önem kazanmış, bu nedenle serbest piyasa ekonomilerinde teşvikler kamunun en önemli düzenleme ve piyasaya müdahale araçlarından biri haline gelmiştir (Eser, 2011).

Dünya'daki teşvik eğilimleri 1980 öncesi dönemde yatırımcıları destekleyici politikalar şeklinde iken, 1980'de başlayan liberalleşme hareketleri ile devlet işletmeciliği ortadan kalkmış, sonrasında uygulanan teşvik politikaları küresel yabancı yatırımcılara cazip hale getirmeye yönelik olmuştur.

Son yıllarda da, özellikle geçiş ekonomileri ve gelişmekte olan ekonomiler, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak ve küresel piyasalarda rekabet gücü kazanabilme için yabancı yatırımcı çekme hedefleri ve yatırımların liberalizasyonu doğrultusunda hareket etmişlerdir. Küresel yatırım teşviklerindeki eğilim genel itibarı ile korumacı yapıdan uzak uluslararası koordinasyon odaklı olmuştur (Akdeve ve Karagöl,2013).

Türkiye’de ise devlet teşvikleri son olarak 15 Haziran 2012 tarih ve 2012/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile yürürlüğe girmiş; Kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar da 2012/1 sayılı Tebliğ ile belirlenmiştir. Bu tebliğe göre teşvikler yatırım konusu, miktarı ve bölgeleri açısından beş ana alt sistemden oluşmaktadır (T.C.Resmi Gazete, 19 Temmuz 2012, sayı:28328).

Bunlar:

- Genel teşvik uygulamaları
- Bölgesel teşvik uygulamaları
- Öncelikli yatırım teşviki
- Büyük ölçekli yatırımların teşviki
- Stratejik yatırımların teşviki

Bu beş ana teşvik uygulaması ve bu uygulamalar kapsamında sunulan destek unsurları genelde Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, faiz desteği ve yatırım yeri tahsisidir.

İhracatın arttırılmasına yönelik devlet teşvikleri, gelişmiş ülkeler tarafından uygulandığı gibi gelişmekte olan ülkeler tarafından da uygulanmaktadır. İhracatın artması, özellikle dış pazarlara yeni açılan ülkeler açısından önemlidir. İhracatın özendirilmesi genellikle, ihraç ürünlerinde vergi muafiyeti sağlamaya ve ihraç edilecek malın üretiminde oluşan maliyetleri azaltmaya yöneliktir.

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, işletmelerin ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim gerekse pazarlama tanıtım aşamasında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamaktır.

1.2. Türkiye’de İhracatı Arttırıcı Teşvik Uygulamaları

Türkiye’ de ilk ihracatı arttırmaya yönelik teşvikler Osmanlı Devleti zamanında yapılmıştır. Devletin büyüyen dış borçlarını ödeyebilmek için ihracatın geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuş ve bu sebeple Osmanlı Devleti’nin ve onun devamı olan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk ihracat teşvik programı uygulanmaya başlanmıştır. Bu program çerçevesinde pamuğu işleyerek, pamuk ipliği olarak ihraç edecek

olanlardan ihraç gümrük resminin alınmayacağına tebliğ edilmesiyle ilk teşvik programı yürürlüğe girmiş oldu.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise ihracatla ilgili bir verginin istisnası 1940 yılında 3843 sayılı muamele vergileri hakkındaki kanunla gerçekleştirilmiş olup 1956 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra kalkınma planlarının hepsinde ihracatı arttırmanın öneminden bahsedilmiş ve en çok vergi iadesinden istifade edilmiştir (Aktürk ve Şenol, 2010). Türkiye'nin dışa açık liberal bir ekonomik politika izlemeye başladığı 1980 yılından sonra ihracatın teşvikine dayalı bir yol izlemeye başlamıştır. Bu dönemde dünya ekonomisiyle bütünleşmek amaçlanmış, ihracatta vergi iadesi, ihracat kredileri, ihracatta vergi, resim ve harç istisnası ile ihracata yönelik döviz kullanım kolaylıkları yeni mali teşvik tedbirleri olarak uygulaması başlatılmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2009). Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (K.K.D.F.) ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (D.F.İ.F.) da bu teşviklerin finansmanında kullanılmıştır.

1995 yılından itibaren ihracata yönelik devlet yardımlarına başlanmış, bu kapsamda ihracat uluslararası koşullara aykırılık teşkil edilmeden teşvik edilmiştir. Uruguay Round Nihai Senedi kapsamında imzalanan ve Türkiye'nin de taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü (D.T.Ö.)'nün sübvansiyonlar ve telafi edici ödemeler anlaşmasına göre ihracata yönelik sübvansiyon verilmesi yasaklanmıştır (Kutlu ve Hacıköylü, 2007). Türkiye ve AB arasında imzalanan Gümrük Birliği'nin kurulmasına yönelik 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı ortaklık konseyi kararına göre ihracatın gerçekleşmesine yönelik verilen doğrudan parasal ödeme niteliğindeki ihracat performansına yönelik yardımlar 1995 yılı sonu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kapsamda Türkiye'de uygulanan ihracata yönelik devlet yardımları, uluslararası anlaşmalar doğrultusunda yürütülmektedir.

Günümüzde Türkiye'de uygulanmakta olan ihracat teşvikleri beş ana program dahilinde sürdürülmektedir. Bunlar:

- Devlet yardımları,
- Türk Eximbank tarafından sağlanan kredi, sigorta ve garanti programları,
- Döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnası,

- İhracatta KDV istisnası,
- Ekonomik etkili gümrük rejimleri (E.E.G.R.)

1.2.1.Türkiye’de ihracata yönelik devlet yardımları

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (G.A.T.T.)’ na üye gelişmiş ülkelerde uygulanan teşvikler, Türkiye’nin yapısına uyarlanarak yeni bir ihracat destekleri paketi oluşturulmuştur. İhracata yönelik devlet yardımları olarak adlandırılmakta olan bu ihracat destek paketi, ihracatın teşvik edilmesi, ihracat pazarlarının geliştirilmesi ve dünya ihracatındaki payın yükseltilmesi ile uluslararası piyasalara açılan işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması açısından önem taşımaktadır.

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı ise, ihracatçı firmaların ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim, gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamaktır.

Bu kapsamda 27 Aralık 1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ihracata yönelik aşağıdaki devlet yardımları oluşturulmuştur.

- Araştırma ve Geliştirme Yardımları (AR-GE),
- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi,
- Pazar Araştırma Desteği,
- Sektörel Nitelikteki Uluslararası Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi,
- İstihdam Yardımı,
- Yurtdışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi,
- Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi,
- Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality’nin Desteklenmesi,
- Eğitim ve Danışmanlık Yardımı,
- Teknik Müşavirlik Şirketlerine Sağlanan Devlet Yardımları,
- Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları.

1.2.1.1. Araştırma ve geliştirme yardımları

Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) yardımları 4 Kasım 1998 tarihli ve 23513 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 98/10 numaralı tebliğle yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ kapsamında Ekonomi Bakanlığı tarafından, sanayi kuruluşlarının sadece AR-GE projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerinin belirli bir oranının karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (T.T.G.V.) uygulayıcı kuruluşlar olarak görevlendirilmiştir.

Bu Tebliğ kapsamındaki destekten faydalanacak ARGE faaliyet aşamaları aşağıda olduğu gibidir (T.C.Resmi Gazete, 04 Kasım 1998, sayı:23513);

- Kavram geliştirme,
- Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabirlik etüdü,
- Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar çalışmaları v.b. çalışmalar,
- Tasarım ve çizim çalışmaları,
- Prototip üretimi,
- Pilot tesisin kurulması,
- Deneme üretimi,
- Patent ve lisans çalışmaları,
- Satış sonrasında ürün tasarımından kaynaklanan sorunların çözümleri faaliyetleri.

İşletmelerin kabul edilen AR-GE projeleri kapsamında, projenin uygulanması için gereken masraflara %50'ye kadar destek sağlamaktadır. Projeyi bitirebilmek için gereken masrafların kalan kısmı işletme tarafından sağlanır. İşletmelerin bu desteği alabilmesi için söz konusu harcamaları ölçülebilir nitelikte olmalı ve faturalandırılmalıdır.

Araştırma ve Geliştirme desteği ile yeni ürün, kalite arttırıcı faaliyetler, yeni teknolojinin elde edilmesi ile yeni üretim tekniği ve üretim maliyetini azaltacak etkisi olan faaliyetlere yönelik olarak destek verilmektedir. Bu kapsamda destek yeniliğin veya teknolojinin kavram olarak geliştirilmesinden, deneme üretiminin gerçekleştirilmesi ve patent veya lisansın alınmasına kadar olan sürece

dayanmaktadır. AR-GE desteğinde işletmelerin niteliklerine yönelik bir ayırım veya öncelik istisnası yoktur.

1.2.1.2. Çevre maliyetlerinin desteklenmesi

Çevre maliyetleri desteğinin amacı Türkiye’de ticari ve sınaî faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (D.T.S.Ş.) ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin (S.D.T.Ş.) uluslararası pazarlarda imalat ve yazılım sektörünün rekabet gücünün artırılması ve çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaların belirli bir bölümü D.F.İ.F.’ ndan karşılanmaktadır.

Bu destek kapsamında aşağıdaki belge ve raporlara yönelik olarak yapılan belgelendirilmiş harcamaların belge ve/veya analiz başına %50 oranında ve en fazla 25 000 ABD Dolarına kadar desteklenmesini kapsamaktadır (T.C.Resmi Gazete, 31 Temmuz 1997,sayı:23066), 04.09.2014 tarihinde yürürlüğe giren yeni karar ile şirketlerin pazara giriş belgelerine ilişkin harcamalarına yıllık 250 000 ABD Doları üst limit getirilmiştir (T.C.Resmi Gazete, 04 Eylül 2014 ,sayı:29109).

- ISO 9000 Serisi,
- ISO 14000,
- CE İşareti,
- Uluslararası Nitelikteki Diğer Kalite ve Çevre Belgeleri,
- ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetimi Sistemi Belgeleri,
- Tarım Ürünlerine İlişkin Belgelendirme İşlemleri,
- Olumlu Sonuçlanmak Kaydıyla Laboratuar Analiz Raporları.

Yapılan harcamaların belgelendirilmiş olması ve Türk Standartları Enstitüsünce akredite edilmiş kuruluşlardan alınmış olması gerekmektedir.

1.2.1.3. Pazar araştırma desteği

Pazar araştırma desteğinin amacı ülkemizde sınaî ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler, döviz kazandırıcı hizmet veya faaliyetlerle işigal eden şirketler ile işbirliği kuruluşları ve organizatör kuruluşlarının pazar araştırması ve pazara giriş faaliyetlerine ilişkin giderlerinin D.F.İ.F.' dan karşılanmasıdır.

Bu destek programı dört bölümden oluşmakta ve maliyetleri Ekonomi Bakanlığınca karşılanmaktadır. Bunlar:

- Yurtdışı Pazar Araştırması Desteği,
- Pazara Giriş Desteği,
- Sektörel Ticaret Heyeti ve Alım Heyeti Programlarının Desteklenmesi,
- E- Ticaret Sitelerine Üyelik Desteği.

i. Yurtdışı pazar araştırma desteği: Bir yurtdışı pazar araştırma gezisi kapsamında en fazla iki kişi ve her takvim yılı içerisinde şirket başına on yurtdışı gezisi desteklenir. Desteklenen gezilere ait giderler %70 oranında ve her bir gezi için 5 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.

ii. Pazara giriş desteği: Yurtdışına yönelik pazara giriş stratejileri ve eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla uluslararası kuruluşlara yaptırılan ve satın alınan sektör, ülke, yabancı şirket veya marka odaklı mali ve hukuki raporlara ilişkin giderleri, şirketler için %60, işbirliği kuruluşları için %75 oranında ve yıllık en fazla 200 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.

iii. Sektörel ticaret heyeti ve alım heyeti programlarının desteklenmesi: Ekonomi Bakanlığının koordinasyonunda organizatör firmalar tarafında düzenlenen sektörel ticaret heyeti ile alım heyeti programlarına ilişkin giderler %50 oranında ve program başına 150 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.

iv. E- Ticaret sitelerine üyelik desteği Şirketlerin nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri en fazla üç yıl süre ile %70 oranında ve yıllık en fazla 10 000 ABD Dolarına kadar karşılanır (T.C.Resmi Gazete, 21 Mart 2011,sayı:27881).

1.2.1.4. Sektörel nitelikteki uluslararası yurt içi ihtisas fuarlarının desteklenmesi

Ekonomi Bakanlığı tarafından belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin uluslararası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarlarının dış tanıtımının sağlanması ve uluslararası düzeyde katılımın artırılması amacıyla Bakanlığa sunacağı tanıtım projelerine verilecek ön uygunluğa istinaden tanıtım faaliyetleri harcamaları, yurt içi fuarların azami %75'e kadar olmak üzere, her bir yurt içi fuar için yurt dışında gerçekleştirilen tanıtım faaliyetlerinde 150 000 ABD dolarına kadar, yurt içinde gerçekleştirilen tanıtım faaliyetlerinde 50 000 ABD dolarına kadar karşılanır (T.C. Resmi Gazete, 16.Ağustos.2014, sayı:29090).

1.2.1.5. İstihdam yardımı

Sektörel Dış Ticaret Şirketi statüsüne haiz firmaların dış ticaret işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamını sağlamak amacıyla aşağıda belirtilen şartlarda D.F.İ.F. tarafından en fazla bir yıl süreyle karşılanır (T.C.Resmi Gazete: 29 Ocak 2000, sayı:23948);

- Yöneticilerin toplam azami 18 000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i
- Elemanların toplam azami 9 000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i

1.2.1.6. Yurtdışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesi

Yurtdışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesindeki amaç yurtdışında gerçekleştirilen ticari nitelikli, Türk ihraç ürünleri fuarları, sektörel Türk ihraç ürünleri Fuarları ve milli katılım organizasyonlarına firmaların iştiraki ile uluslararası sektörel nitelikli fuarlara bireysel katılımların sağlanması suretiyle ihracatın desteklenmesidir. Bu destek yurt dışında Türk ihraç ürünleri fuarı, sektörel Türk ihraç ürünleri fuarı ve milli katılım organizasyonunu gerçekleştiren organizatörler ve söz konusu fuar organizasyonlarına iştirak eden katılımcılar ile uluslararası sektörel nitelikteki fuarlara bireysel katılım sağlayan firma ve kuruluşlar tarafından yapılan harcamaların D.F.İ.F.' ndan karşılanmasını kapsamaktadır (T.C.Resmi Gazete, 23 Aralık 2004, sayı:25678).

1.2.1.7. Yurtdışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi

Türkiye’ de sınai ve/veya ticari faaliyet gösteren şirketler ile işbirliği kuruluşları üyelerinin ürünlerini pazarlama ve tanıtım yapılmasını sağlamak, bu çerçevede yurt dışında gerçekleştirilen tanıtım, marka tescil giderleri ile yurt dışında mal ticareti yapmak amacıyla açılan birimlerle ilgili giderlerin bir kısmının D.F.İ.F.’ den karşılanmasıdır.

Bu kapsamda desteklenecek olan faaliyetler ve oranları aşağıda olduğu gibidir (T.C.Resmi Gazete, 18 Ağustos 2010, sayı:27676).

i. Birim kira giderlerinin desteklenmesi: Açılan birim mağaza olması halinde %60 oranında ve yıllık en fazla 120 000 ABD Dolarına kadar, açılan birimin ofis, showroom, depo veya reyon olması halinde %60 oranında ve yıllık en fazla 100 000 ABD Dolarına kadar desteklenir.

ii. Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi: Yurt dışı birimi bulunan şirketlerin Türkiye’de üretilen ürünlerle ilgili olarak yurt dışında gerçekleştirilen reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri %60 oranında ve her bir ülke için yıllık 150 000 ABD Doları kadar desteklenir.

iii. Yurt dışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesi: Firmaların yurt içi marka tescil belgesine sahip oldukları markalarının yurt dışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri, %50 oranında ve yıllık en fazla 50 000 ABD Dolarına kadar desteklenir.

1.2.1.8. Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması, türk malı imajının yerleştirilmesi ve Turquality’nin desteklenmesi

İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birliklerinin, sektörlerinin yurtdışında tanıtımı amacıyla gerçekleştirecekleri harcamalara ilişkin giderler, Türkiye’de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketlerin ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderler ile İhracatçı Birliklerinin Turquality Programı kapsamında firmalara yurt içinde ve yurt dışında markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamalar, Türk markalarının pazara giriş ve tutunmalarına yönelik gerçekleştireceği her türlü faaliyet ve organizasyonlara ilişkin giderler ile olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve

yerleştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştireceği her türlü harcamaların uluslararası kurallara göre DFİF' ndan karşılanması amaçlanmaktadır. Tebliğ kapsamında sağlanması öngörülen destekler şunlardır (T.C.Resmi Gazete 24 Mayıs 2006, sayı:26177):

- i. **İhracatçı birliklerinin**; Sektörleri ile ilgili olarak yapacakları tanıtım ve reklam harcamaları en fazla 250 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.
- ii. **Üretici dernekleri ve birliklerinin**; Sektörleri ile ilgili olarak yapacakları tanıtım ve reklam harcamaları en fazla 100 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.
- iii. **Şirketler, sektörel dış ticaret şirketleri ve dış ticaret sermaye şirketlerin**; İlgili ülkelerde destek kapsamına alınan markaları ile ilgili olarak, marka tesciline ilişkin harcamaları en fazla 50 000 ABD Doları, reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri en fazla 300 000 ABD Dolarına kadar karşılanır.

1.2.1.9. Eğitim ve danışmanlık yardımı

Bu yardımın amacı şirketlerin çalışanlarının kalite, verimlilik, yönetim teknikleri, tasarım, uluslararası pazarlama gibi dış ticaret işlemleri konusundaki eğitim giderleri ile bu konularda alınacak danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderlerin ve ülkemizde düzenlenen tasarım yarışmalarında dereceye giren tasarımcıların, tasarım konusunda yurt dışı eğitim giderlerinin D.F.İ.F.' den karşılanmasıdır.

Bu destek kapsamında şirketler aşağıdaki oranlarda eğitim ve danışmanlık yardımı yapılır (T.C.Resmi Gazete, 29.Ocak 2000, sayı:23948).

- Yıllık toplam 25 000 ABD dolarını aşmamak üzere, program bazında süresi altı ayı ve 80 saati geçmeyen yurt içi eğitim giderlerinin % 70'i,
- Almış oldukları danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderleri, % 50 oranında ve yıllık toplam 50 000 ABD Dolarına kadarı,
- Destek kapsamına alınan tasarımcının, eğitime ilişkin giderlerinin %100'ü ile eğitime gönderilecek tasarımcıların, aylık 1 500 ABD Dolarını aşmamak kaydıyla, yaşam giderleri en fazla bir yıl süresince desteklenir.

1.2.1.10. Teknik müşavirlik şirketlerine sağlanacak devlet yardımları

Teknik müşavirlik firmaları, firma grupları ve sektörel özel sektör kuruluşlarının Bakanlıkça hedef pazar olarak belirlenen ülkelerde, pazar araştırma, fuarlara katılım, seminer, konferans v.b. faaliyetlere katılım, fizibilite etüdü hazırlanması ve sözleşme faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla açmış oldukları ve/veya açacakları ofislere ilişkin giderleri, belirtilen kapsam ve oranlarda D.F.İ.F.'ndan karşılanmasıdır (T.C.Resmi Gazete, 16 Mayıs 2011, sayı:27936).

1.3.1.11. Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımları

Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi D.F.İ.F. ödenekleri çerçevesinde karşılanmak üzere, tarım ürünlerinin ihracatını müteakip üreticilerin finansmanını karşılamak amacıyla, bu tebliğde belirtilen giderleri, ihracat iade miktarı ve azami ödeme oranı dikkate alınarak ABD Doları karşılığı Türk Lirası üzerinden, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (T.C.M.B.) nezdinde ihracatçı adına açılacak hesaptan, anılan banka kanalıyla mahsup yoluyla karşılanır. İmalatçı firmalar, kendi dış ticaret şirketleri ya da şirketlerinin de yer aldığı aynı kuruluş bünyesindeki bir dış ticaret firması kanalıyla ihracatı gerçekleştirmesi ve dış ticaret firmalarının hak edişlerini imalatçı firmalarına devretmesi durumunda teşvikten faydalanabilir. İhracatçı firmalar hak edişlerini ürünü satın aldıkları imalatçı firmalara devredebilir (T.C.Resmi Gazete, 24 Aralık 2010, sayı: 27795).

1.2.2. Türkiye’de dış ticarete uygulanan diğer teşvikler

Dış ticarete verilen teşviklerin etkin sonuç vermesinde uygulanan dış ticaret politikalarının da büyük payı vardır. İhracata yönelik dış ticaret politikası, ihracat için üretime ağırlık veren ve üretilmiş ürünlerin ihracatını kolaylaştırmak için teşvik tedbirlerini kapsayan bir ekonomi politikasıdır. İhracata yönelik devlet yardımlarından başka, ihracatçının ucuz girdi temini ve vergisel avantajlar sağlamak bir diğer dış ticaret teşvikidir.

1.2.2.1. Katma değer vergisi iadesi

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de ihracat KDV’ den istisna edilmiştir. Firmalar yurt dışına, serbest bölgeye veya antrepoya ihracat yaptıklarında faturalarına KDV yazmamaktadırlar. Ancak ihracatçı yurt içi tedarikçilerinden veya imalatçılardan mal alırken KDV ödemektedir.

İhraç edilen malların üretimi amacıyla, hammadde ve diğer girdilerin tedariki esnasında ödenmiş olan KDV’ nden ihracatçılar, uluslararası uygulamada kabul edilen varış yerinde vergilendirme prensibi gereği muaf tutulmuşlardır (Arslan, 2014).

İhracatçı KDV ödeyerek aldığı malları tek seferde ihraç edebileceği gibi parça parça da ihraç edebilir. İhraç edilen kısma karşılık gelen KDV için bağlı bulunduğu vergi dairesine her ayın sonunda, ihracat dosyası hazırlayarak başvurur ve dosyaya konulan gümrük beyannamelerinin kapamaları tescil tarih ve numarası ile Gümrük Bilge sisteminden teyit alınıp KDV iadesi veya mahsuplaşma gerçekleştirilir. KDV iadesi için dövizin mutlaka yurtiçine gelmiş olması şart değildir. Döviz hareketleri ile ilgili Yeminli Mali Müşavir raporu yeterli olmaktadır (Melemen, 2012).

1.2.2.2. Vergi, resim ve harç istisnası

Bu destek ile ihracat, transit ticaret, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnası uygulayarak uluslararası piyasalarda firmalara rekabet gücü kazandırılmak amaçlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 5 Aralık 2008, sayı: 27075).

İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretin finansmanında kullanılmak kaydıyla kredi kuruluşlarınca kullanılan her türlü krediler, Türk Eximbank’ın fon temini işlemleri, bu banka tarafından aracı bankalar vasıtası ile kullanılan krediler ve TCMB tarafından Türk Eximbank’a açılan kısa vadeli senet reeskont kredileri ile Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki mevzuat uyarınca ihracat taahhüdüne bağlı olarak kullanılan altın kredileri ve firmaların sağladıkları prefinansmanlar ile bunların geri ödenmesi, ihracatla ilgili işlem yapan kuruluşların ihracat, ihracat

sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili olarak yapmış oldukları bütün hizmet ve muameleler vergi, resim ve harçlardan müstesna tutulmuştur (T.C.Resmi Gazete, 31 Aralık 1999, sayı: 23923).

Bu yardım kapsamında ki vergi istisnaları;

- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu kapsamında banka ve sigorta muameleleri,
- 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu kapsamında Damga Vergisi,
- 492 sayılı Harçlar Kanunu kapsamında harçlar,
- 80 sayılı Hal Kanunu kapsamında hal rüsümünü,

kapsamaktadır.

1.2.2.3. Ekonomik etkili gümrük rejimleri

4458 Sayılı Gümrük Kanunu' na göre sekiz adet gümrük rejimi bulunmaktadır. Ekonomiye dolaylı ya da doğrudan etkisi veya katkısı olan beş gümrük rejimi yine aynı kanunla ekonomik etkili gümrük rejimi (E.E.G.R.) olarak kabul edilmiştir.

Bu rejimler ülkede yerleşik firmalara global piyasalar ile rekabet edebilmesini temin etmek amacıyla gümrük vergilerinden muafiyet tanımaktadır. Ancak bu muafiyet mutlak bir muafiyet olmayıp ilgili rejimlerin şartlarını yerine getirilmesi halinde tanınan bir muafiyet, yani şartlı bir muafiyettir.

İhracatta sağlanacak girdi desteği yurtiçi kaynaklı olabileceği gibi dış tedarik yoluyla da sağlanan gümrüksüz girdiler ihracatta rekabet gücünü artırır. İhraç edilecek ürünün üretiminde kullanılacak ithal girdilerden gümrükte vergi alınmaması veya yurtiçinden ihraç kaydıyla tedarik edilmesi fiyatları doğrudan etkilemektedir (Melemen, 2012).

Bu teşvikin amacı ihracatçıya girdi temini konusunda bir serbestlik tanımakta, ihraç fiyatını ucuzlatmakta, üretim sonrası ihraç edilmesini sağlamaktadır. Belli bir oranda kullanılan ithal girdi, yurtiçi hammadde ve işçilikle tamamlanan ürünler ihraç edildiğinde üretime, istihdama ve ihracat döviz gelirlerine katkı sağlamaktadır.

Gümrük Kanunu' na göre tanımlanmış olan E.E.G.R. aşağıda olduğu gibidir:

- Antrepo Rejimi,
- Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi,

- Geçici İthalat Rejimi,
- Hariçte İşlem Rejimi,
- Dahilde İşleme Rejimi.

1.2.2.3.1. Antrepo rejimi

Gümrük antreposu koşulları ve nitelikleri Gümrük Yönetmeliği ile belirlenmiş, gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın konulması amacıyla genel veya özel olarak kurulmuş yerlerdir.

Antrepo rejimi;

- İthalat vergilerine ve ticaret politikası önlemelerine tabi tutulmamış ve serbest dolaşıma girmemiş eşyanın,
- Antrepoya alınması halinde ihracata ilişkin önlemlerden yararlanabilecek serbest dolaşımdaki eşyanın,

Bir gümrük antrepasına konulmasına ilişkin hükümleri belirler.

Eşyanın antrepoya girişi genel olarak antrepo beyannamesi ile yapılır ve rejime tabi tutulacak eşya antrepo işleticisi tarafından kayıtlara geçirilir ve her zaman denetime tabi olacak şekilde hazır bulundurulur.

Rejime konu eşyanın antrepoda kalış süresi sınırsızdır. Ancak antrepoda bulunan eşyanın gümrükçe onaylanmış başka bir işleme tabi tutulması yönünde beyanname tescil edilmişse otuz gün içerisinde işlemlerin bitirilmesi gerekir.

Antrepoya konulmuş eşya gümrük idarelerinin izniyle, iyi korunmaları, görünüşlerinin veya pazarlama kalitelerinin geliştirilmesi ve satışa hazırlanması için elleçleme işlemine tabi tutulabilir.

Eşyanın antrepodan kesin çıkarılışı rejimi sona erdiren bir başka gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanıma tabi tutulması ile gerçekleşir. Rejimin ihlali ile oluşan vergi kaybı nedeniyle Gümrük Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince idari para cezası uygulanır (T.C. Resmi Gazete 12 Haziran 2012, sayı: 28321).

1.2.2.3.2. Gümrük kontrolü altında işleme rejimi

Serbest dolaşıma girmemiş eşyanın, ithalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın niteliğini veya durumunu değiştiren işlemlere tabi tutulmaları ve bu işlemlerden elde edilen ürünlerin tabi oldukları gümrük vergisi üzerinden serbest dolaşıma girdikleri rejimdir.

Bu rejim işlenmiş ürünün ithalat vergisinin, bünyesinde bulundurduğu ithal ürünün vergisinden daha düşük olduğu durumlarda kullanılır. Gümrük kontrolü altında işlem rejimi izni sadece Türkiye gümrük bölgesinde yerleşik kişilere;

- İşlenmiş ürünler içinde ithal eşyanın tanınmasının mümkün olduğu,
 - Eşyanın işlenmesinden sonra, rejime tabi tutulduğu sıradaki niteliğine veya durumuna dönüştürülmesinin ekonomik açıdan mümkün olmadığı,
 - Rejimin uygulanmasının, ithal eşyanın tabi olduğu menşe ve miktar kısıtlaması kurallarının etkilerini saptırmayacağı,
 - Türkiye’deki benzer eşyanın üreticilerinin ekonomik çıkarlarını olumsuz etkilemediği,
- hallerde gümrük idarelerince verilir.

Rejim kapsamında verilen izinin geçerlilik süresi azami iki yıl olarak belirlenir ve mücbir sebeplere bağlı olarak üç aya kadar uzatılabilir (T.C. Resmi Gazete, 05 Aralık 2009, sayı: 27423).

1.2.2.3.3. Geçici ithalat rejimi

Serbest dolaşıma girmemiş eşyanın, ithalat vergilerinden tamamen ya da kısmen muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın, Türkiye gümrük bölgesi içerisinde kullanılması ve bu kullanım sırasındaki yıpranma dışında, herhangi bir değişikliğe uğramaksızın yeniden ihracına olanak sağlayan gümrük rejimidir.

Geçici ithalat izini eşyayı kullan veya kullandıran kişi talebi üzerine gümrük idareleri tarafından verilir. Eşyanın rejim kapsamında altında süresi azami yirmi dört ay olarak belirlenir. Ancak istisnai hallerde eşyanın yeniden ihracına veya gümrükçe onaylanmış bir işleme tabi tutulması için gerekli süreler, izin verilen kullanım amacına uygun olacak şekilde Bakanlıkça izin verilir.

Geçici ithalat rejiminin ihlali halinde Gümrük Kanunu ilgili maddeleri gereğince idari, Kaçakçıkla Mücadele Kanunu ilgili maddeleri gereğince de adli cezai müeyyideler uygulanır (T.C. Resmi Gazete, 07 Ekim 2009, sayı: 27369).

1.2.2.3.4. Hariçte işleme rejimi

Serbest dolaşımdaki eşyanın hariçte işleme faaliyetlerine tabi tutulmak üzere Türkiye gümrük bölgesinden geçici olarak ihracı ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen ürünlerin ithal vergilerinden tam veya kısmi muafiyet suretiyle yeniden serbest dolaşıma girişine ilişkin hükümlerin uygulandığı rejimdir (T.C.Resmi Gazete, 11 Mayıs 2007, sayı: 26519).

Hariçte işleme rejiminden faydalanmak için hariçte işleme izin belgesi veya hariçte işleme izni alınması gerekmektedir. Hariçte işleme izin belgesi, hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemelerinin daha ileri bir düzeyde işlem görmek üzere Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilmek istenmesi halinde, Ekonomi Bakanlığına başvurularak alınır. Maden cevheri ve konsantrelerinin izabe¹ edilmesi ve işlenmesi; maden ve metallere mamul eşyanın izabe ve ayrıştırmaya tabi tutulması ve/veya bu işlem sonucunda yenilenmesi; kıymetli maden ve taşların işlenmesi amaçlarıyla Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilmek istenmesi halinde, hariçte işleme izni almak üzere maden ihracatçı birliklerinin bağlı olduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliklerinden temin edilir.

Hariçte işleme izin belgesinin ve hariçte işleme izninin süresi azami on iki aydır. Ayrıca, ilgili firmanın gerekçeli talebi üzerine hariçte işleme izin belgesine belge orijinal süresinin 1/2'si oranında, hariçte işleme iznine ise on iki aya kadar ek süre verilebilir.

Hariçte işleme izin belgesine veya hariçte işleme iznine istinaden ihraç edilen eşyanın herhangi bir sebeple alıcısı tarafından geri gönderilmesi halinde ilgili gümrük idareleri, ihracat rejimi, ithalat rejimi ve gümrük mevzuatı çerçevesinde bu eşyanın ithaline ve ihracına müsaade ederler.

¹ **İzabe**,maden cevherinin metal içeriğini yüksek sıcaklıkta indirgenme tepkimesi yardımıyla cevherin geri kalanından ayırma süreci

Hariçte işleme izin belgesi sahibi firmaların, belge süresi sonundan itibaren bir ay içerisinde ilgili bilgi ve belgelerle birlikte belge sahibi firmanın üyesi bulunduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliğine; hariçte işleme izni sahibi firmaların ise izin süresi sonundan itibaren bir ay içerisinde ilgili bilgi ve belgelerle birlikte izni veren ihracatçı birlikleri genel sekreterliğine belge/izin taahhüdünü kapatmak için müracaat etmeleri zorunludur (T.C.Resmi Gazete, 11 Mayıs 2007, sayı: 26519).

1.2.2.3.5. Dahilde işleme rejimi

İhracat amaçlı imalat yapan işletmelerin girdi maliyetlerini azaltmak için ihraç edilecek ürünlerin üretiminde kullanılan ve ithal edilerek veya yurt içi alımla temin edilecek hammadde, yarı madde, yarı mamul, mamul, ara malı, ambalaj ve benzeri için çeşitli muafiyetler sağlayan bir ihracatı teşvik sistemidir. D.İ.R ile ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla firmalara başta vergisel muafiyetler olmak üzere çeşitli kolaylıklar ve teşvikler sunulmaktadır.

Dahilde İşleme Rejimi' nin tüm düzenlemesi Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılmakta olup uygulaması İhracatçı Birlikleri ile koordineli olarak yapılmaktadır. Bu rejimden faydalanmak isteyen firmalar İhracat Genel Müdürlüğünden dahilde işleme izin belgesi veya Gümrük İdarelerinden dahilde işleme izni alınır.

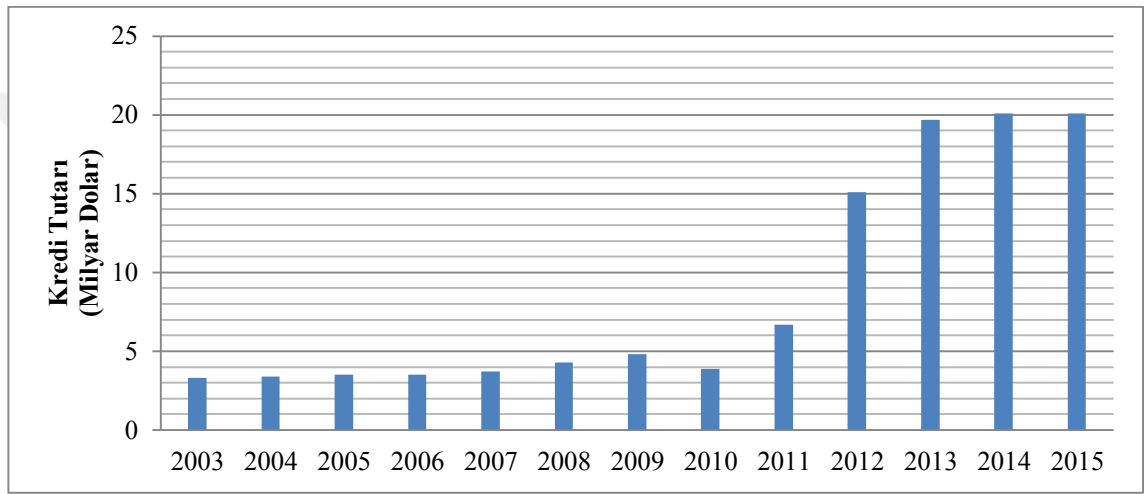
Bu rejim gümrüklerde ödenmesi gereken vergilerden imalatçı-ihracatçı firmayı muaf tutmaktadır. Vergilerden muaf olma işlemi iki şekilde uygulanmaktadır. Bunlar şartlı muafiyet sistemi ve geri ödeme sistemidir. Bu rejim hakkında ayrıntılı inceleme çalışmanın ikinci bölümde yapılacaktır.

1.2.3. Eximbank kredileri

Genel olarak gelişmekte olan ülkelerdeki ihracat finansman kuruluşları, özel olarak da eximbank, fonksiyonları ve amaçları itibari ile ticari bankalardan farklı kuruluşlardır. İhracatın finansmanı başlı başına karmaşık ve uzmanlaşmış bir mekanizmayı gerektirdiği için, bu işi üstlenecek uzmanlaşmış ihracat bankaları yani eximbanklar kurulmuştur (Güneş ve Uğur, 2007).

Türkiye’de ihracat finansmanın ve ihracat gelirlerinin sigortalanmasına ilişkin çalışmalar 1950’li yılların başlarına kadar gitmektedir. İhracat alanında elde edilen başarıların kalıcılığının sağlanabilmesi, dış ticaretin ve özellikle ihracat finansmanının belirli bir sisteme oturtulması ihtiyacı ortaya çıkmış ve (Öztürk ve ark., 2007) 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası bir anonim şirket olarak faaliyet göstermek üzere Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. adıyla 21.08.1987 tarihinde 11914/87 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk Eximbank kurulmuştur.

Şekil 1- 2003-2015 Yılları Arası Eximbank Kredi Kullanım Tutarları

Kaynak: <http://www.eximbank.gov.tr/TR,817/krediler.html> (26 Ocak 2016)

Bankanın 2003-2015 yılları arasında kısa, orta ve uzun vadeli olarak kullandığı ihracat kredisinin toplamı 112,1 milyar dolardır. 2003 yılından itibaren kredi kullanımı 2012 yılına kadar küçük de olsa hep yükseliş göstermiş olup bu tarihten sonra kullanılan kredi oranı 2,25 kat artış göstermiştir. 2013 yılında 19,7 milyar dolar, 2014 ve 2015 yıllarında ise 20,1 milyar dolar ihracat kredisi kullanılmıştır.

Bankanın amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması, girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ve yurtdışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence sağlanması, yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracat amacına yönelik yatırım malları üretim ve satışının

desteklenerek teşvik edilmesidir (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 25 Mart 2016).

1.2.3.1. Kısa vadeli ihracat kredi programları

İhracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten firmalara, özellikle hazırlık döneminde finansman ihtiyaçlarının karşılanması için, Türk Eximbank tarafından kısa vadeli ihracat kredileri tahsis edilmektedir.

Bu krediler TL ve döviz cinsinden, bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından kullanılır. Kredi kullananlar teşvik mevzuatı gereğince vergi, resim, harçlardan muaf tutulurlar.

1.2.3.1.1. Reeskont kredisi

Türkiye’ de yerleşik D.T.S.Ş., S.D.T.Ş., ihracatçı ve ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfına haiz firmaların ihracat öncesi finansman ihtiyaçlarının karşılanması için TCMB iş birliğinde yürütülen azami 360 gün vadeli kredi programıdır.

1.2.3.1.2. Sevk öncesi ihracat kredisi

Sevk Öncesi İhracat Kredileri, D.T.S.Ş. hariç olmak üzere, bütün sektörleri kapsayan ve ihracatçıların imalat aşamasından başlanarak desteklenmesi amacıyla kullanılan kısa vadeli kredilerdir. Söz konusu kredilerde, firma ve ihracat riski aracı banka tarafından üstlenilmekte, bu nedenle, kredinin geri ödenmesinde sorun yaşanmamaktadır. Bu sistemin en önemli fonksiyonu ise, çok sayıda firmaya yönelik kredi işleminin yürütülebilmesine imkân sağlamasıdır (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 26 Ocak 2016).

Kredi, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler, transit ticaret, ithal edilmiş malın ihracı, takas ve bağlı muamele kapsamında yapılan ihracat, bedelsiz ihracat, sınır ticareti hükümleri çerçevesinde yapılan ihracat, gümrüksüz antrepolara yapılacak ihracat ve Türk serbest bölgelerine yapılacak ihracat için kullanılmaz.

Sevk öncesi ihracat kredileri programı kapsamında beş farklı türden krediler kullanılmaktadır (<https://www.ito.org.tr>., Erişim tarihi: 26 Ocak 2016);

i. Sevk öncesi ihracat kredisi (SÖİK TL/SÖİK Döviz): İhracatçı, imalatçı vasfını haiz ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları aracılığıyla TL veya döviz bazında kullanılır.

ii. Sevk öncesi Türk lirası yatırımda öncelikli bölgeler ihracat kredisi (SÖİK YÖB TL): Yatırımda Öncelikli Bölgelerde faaliyette bulunan ihracatçı, imalatçı vasfına haiz ihracatçı ve ihraç kaydıyla mal üreten imalatçı firmalara mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları aracılığıyla TL bazında kullanılır.

iii. Katılım bankaları sevk öncesi döviz ihracat kredisi (SÖİK Katılım Döviz): İhracatçı, imalatçı vasfını haiz ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara katılım bankaları aracılığıyla döviz bazında kullanılır.

iv. KKTC Sevk öncesi Türk lirası ihracat kredisi (SÖİK KKTC TL): KKTC’de bulunan ihracatçı, imalatçı vasfını haiz ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının KKTC’de bulunan şubeleri aracılığıyla TL bazında kullanılır.

v. Serbest bölgeler sevk öncesi döviz ihracat kredisi (SÖİK SB Döviz): Türkiye’nin siyasi sınırları içerisinde kurulan serbest bölgelerde üretim veya alım satım ruhsatı sahibi gerçek ve tüzel kişi kullanıcılara, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları aracılığıyla döviz bazında kullanılır.

1.2.3.1.3. İhracata hazırlık kredileri

İhracata yönelik mal üreten imalatçıların, imalatçı-ihracatçıların ve ihracatçıların uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerini arttırabilmek için, ihracata hazırlık aşamasındaki finansman ihtiyaçları Türk Eximbank tarafından İhracata Hazırlık Döviz Kredisi ve İhracata Hazırlık Türk Lirası Kredisi olarak kullanılır. Programlarının kuralları, şartları, takip usulleri ve kredilendirme işlemleri, firmaların bankada ki risk seviyesi dikkate alınarak Yönetim Kurulu veya Yönetim Kurulu’nun 21.01.2014 tarih 7 no.lu kararı çerçevesinde ihdas edilen ilgili kredi komitelerinin

kararlarına istinaden yürütülür (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 26 Ocak 2016).

Bu krediden, D.T.S.Ş. ve S.D.T.Ş. hariç, imalatçı-ihracatçı, ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfını haiz firmalar, kanun, kararname ve tebliğlerle ihracı yasaklanan malların dışında kalan Türk menşeli malların serbest dövizle, kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında faydalanabilirler.

Kredi, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler, transit ticaret, ithal edilmiş malın ihracı, takas ve bağlı muamele kapsamında yapılan ihracat, bedelsiz ihracat, sınır ticareti hükümleri çerçevesinde yapılan ihracat, gümrüksüz antrepolara yapılacak ihracat ve Türk serbest bölgelerine yapılacak ihracat için kullanılmaz.

İhracata hazırlık kredileri, ihracatçının malı üretmesi, tedariki, paketlemesi, yükleme limanına ya da teslim yerine taşıyabilmesi için verilen kredilerdir. İhracatçıların Türk Eximbank' tan direkt olarak kredi kullanmalarına imkân sağlayan bu kredi programı ile ihracata yönelik mal üreten imalatçı ve ihracatçıların uluslararası piyasalarda rekabet güçlerinin artırılması ve ihracat projelerinin ihracata hazırlık aşamasında desteklenmesi amaçlanmaktadır (Zaim, 2011). Kredi, Türk Lirası ve döviz cinsinden, D.T.Ş.S. ve S.D.T.Ş. hariç, imalatçı/ihracatçı veya ihraca yönelik mal üreten, imalatçı vasfına haiz firmalara aracı banka olmaksızın doğrudan kullanılmaktadır.

1.2.3.1.4. Dış ticaret şirketleri ihracat kredisi

İhracatçılarının Eximbank'tan direkt olarak kredi kullanmalarına imkân sağlayan Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisi ile D.T.S.Ş. ve S.D.T.Ş.' nin ihracata hazırlık dönemi finansman ihtiyaçlarının uygun vade ve maliyet ile karşılanması, böylece ihracat performanslarının artışının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Ekonomi Bakanlığı tarafından D.T.S.Ş. ve S.D.T.Ş. statüsü verilen ve Türk Eximbank tarafından güvenilirlikleri olumlu görülen firmalar bu krediden Türk Lirası ve döviz cinsinden yararlandırılırlar. Kredi, Türk Eximbank tarafından doğrudan kullanılmaktadır.

Kredi tutarı, FOB ihracat taahhüdünün %100' ünün Merkez Bankası Döviz Alış Kuru üzerinden hesaplanan Türk Lirası karşılığıdır. İhracat taahhüdü, kredi vadesi içinde fiilen gerçekleştirilmesi taahhüt edilen FOB ihracat tutarını ifade etmektedir. Türk Lirası ve Döviz kredilerinin vadesi azami 360 günüdür. Döviz kredileri, ABD Doları, Euro, İngiliz Sterlini ve Japon Yeni cinsinden kullanılmaktadır (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 29 Ocak 2016).

1.2.3.1.5 KOBİ İhracata hazırlık kredileri

Küçük ve Orta Boy İşletme tanıma giren ihracatçı, ihracata yönelik mal üreten imalatçı firmalar tarafından kullanılabilen kredi türüdür. KOBİ' lerin kullanabileceği ihracata hazırlık kredilerinde firma limiti, Türk lirası ve döviz cinsinden olmak üzere toplam 5 Milyon ABD Dolarıdır ve vadesi azami 540 gündür.

Kredi, ihracat taahhüdü karşılığında ve malların dövizle ihraç edilmesi koşulu ile kullanılmakta olup, bunun yanında bankanın belirlediği bazı koşulların da sağlanması gerekmektedir (Güneş ve Uğur, 2007).

1.2.3.1.6. Sevk sonrası reeskont kredisi

Bu kredi vadeli ihracat alacaklarını temlik almak suretiyle kredilendirilmesi işlemidir. İhracatçı, imalatçı ihracatçı ve ihracata yönelik mal üreten imalatçı firmalar tarafından kullanılır.

Sevk Sonrası Reeskont Kredisi kapsamında; vadeli, herhangi bir ödeme aracına bağlanmamış, akreditif, mal mukabili veya vesaik mukabili ihracat alacakları azami 360 gün vade ile kredilendirilebilmektedir (www.ito.org.tr. Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016).

1.2.3.2. Orta – uzun vadeli ihracat kredileri

Türk Eximbank tarafından ihracatçıları ve yurt dışında yatırım yapan müteşebbisleri desteklemek orta ve uzun vadeli kredi programları uygulanmaktadır.

1.2.3.2.1. İhracata yönelik işletme sermayesi kredisi

Bu program kapsamında Türk Eximbank tarafından Türkiye’de yerleşik ihracata yönelik mal üreten imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve ihracatçı firmalar ile Türkiye’de kurulan Serbest Bölgelerde üretime veya alım-satıma yönelik geçerli faaliyet ruhsatı sahibi olan firmalara işletme sermayesi ihtiyaçları için harcama belgelerine dayalı finansman desteği sağlanmaktadır. Program kapsamında uygun bulunan hammadde, ara malı, nihai mal ve nihai ürün ve 1 aylık dönem için elektrik, su, doğal gaz, personel masrafları gibi işletme sermayesi ihtiyacı finanse edilmektedir (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 29 Ocak 2016).

1.2.3.2.2. İhracata yönelik yatırım kredisi

Türk Eximbank tarafından Türkiye’de yerleşik ihracata yönelik mal üreten imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve Türkiye’de kurulan Serbest Bölgelerde üretime/alım satıma yönelik geçerli faaliyet ruhsatı sahibi olan firmaların yurt içinde veya buldukları Serbest Bölgelerde yaptıkları veya yapacakları yatırımlara yönelik harcama belgelerine dayalı finansman desteği sağlanmaktadır.

Program kapsamında uygun bulunan makine, teçhizat ve aksam harcamaları finanse edilir. Türkiye’de yerleşik imalatçı-ihracatçı ve ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfına haiz firmalar kredi vadesi içerisinde Türk menşeli malların serbest dövizle kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında bu krediden yararlanabilirler (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 29 Ocak 2016).

Serbest Bölgelerde faaliyet gösteren firmalar ise serbest bölgede üretilen veya serbest bölgeden/Türkiye’den temin edilen Türk mallarının Serbest Bölgelerden başka ülkelere kesin olarak satışı taahhüdü karşılığında da bu programdan yararlanabilirler.

1.2.3.2.3. Marka kredisi

Türkiye’de yerleşik ihracata yönelik mal üreten imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve ihracatçı vasfına sahip olan ve Bankaca yapılan değerlendirme çalışması sonunda mali analiz, ticari etik açısından yeterli görülen ve bu alanlarda faaliyet gösteren

firmalar bu program kapsamında yurt dışında yerleşik marka alımlarının finansmanı amacıyla bu kredi kullanılmaktadır.

Kredi yurt dışında Türk malı veya markasının imajını geliştirmek ve yurt dışına açılmak isteyen firmaların finansmanı için 3 yılı geri ödemesiz dönem olmak üzere azami 10 yıl vade ile kullanılır (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 29 Ocak 2016).

1.2.3.2.4. Avrupa Yatırım Bankası kredisi

AB üye ülkelerin sermayeleriyle katıldığı, uzun dönem yatırım finansmanı sağlayan, AB' nin finansman kurumu olan; Avrupa Yatırım Bankası (<http://www.eib.org/about/index.htm>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016) ile yapılan anlaşma gereği Türk Eximbank tarafından imalat sanayi, turizm ve lojistik sektöründeki işletmelerin, yeni yatırım, genişleme ve yenilenme projelerinin finansmanını karşılamak amacıyla kullanılan kredi türüdür.

1.2.3.2.5. Yurt dışı mağazalar yatırım kredisi

Yurt Dışı Mağazalar Yatırım Kredisi kapsamında ihracatta kalıcı pazarlar edinilmesi ve net döviz girdisinin artırılmasını için, Türk firmalarının yurt dışında marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla kendi markası ile yurt dışında açacakları mağazaların yatırım harcamaları ile değişik pazarlarda Türk menşeli her türlü tüketim malı niteliğindeki ürünleri doğrudan pazarlaması amacıyla, herhangi bir ülkede değişik ürünlerin sergilendiği çeşitli bölümleri içeren satış mağazaları veya bir ya da birden fazla firmanın bir araya gelerek kuracakları alışveriş merkezleri oluşturulmasına yönelik yatırım harcamaları finanse edilir.

Yurt Dışı Mağazalar Yatırım Kredisi Programı kapsamında bir firmaya tanınan azami limit tutarı 25 milyon ABD Doları'dır. Söz konusu limit ABD Doları, EURO ve TL olarak kullanılabilir (<https://www.eximbank.gov.tr>, Erişim tarihi: 29 Ocak 2016).

2. DÂHİLDE İŞLEME REJİMİ

Türkiye yaklaşık 800 milyar Dolar GSYİH ile dünyanın en büyük 18. ekonomisi konumundadır (World Bank, 2015). Dünyadaki hatırı sayılır sırasına rağmen Türkiye yapısal ekonomik sorunlar ile mücadele etmektedir. Bahsi geçen yapısal sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- i. Enerjide dışa bağımlı bir ülke olarak üretimi artırmak için daha fazla enerji ithalatının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- ii. İhracatını artırabilmesi için daha fazla hammadde ve ara malı ithal etmesi gerekmektedir.
- iii. Katma değeri yüksek ürünlerin toplam ihracat içindeki payı % 3,5 – 4 arasındadır. Buna göre Türkiye’de ihracatı yapılan ürünlerin ortalama kilogram fiyatı 1,50 dolardır. Aynı değer, Güney Kore’de 3,0 Japonya’da 3,5 dolardır (Erk,2015).
- iv. Türkiye genç nüfusa sahiptir. Her yıl istihdam piyasasına yeni katılan yüksek oranda genç nüfus olduğundan, mevcut işsizlik oranının artmaması için düzenli olarak ekonomik büyümeye ihtiyacı vardır.

1980 sonrası alınan ihracata dayalı büyüme politikası hali hazırda devam etmekte ve ihracatını daha da artırabilmesi için politika yapıcılar yeni yollar aramaktadır. Bahsi geçen yapısal sorunların aşılması ve daha güçlü bir ekonomiye geçmek amacıyla özellikle ihracatın teşvik edilmesi kritik önem arz etmektedir. D.İ.R. tam bu noktada Türk ihracatçısının üretiminde ithal girdi maliyetlerini düşürerek ihracat pazarlarında satışlarını artırmalarını amaçlamaktadır.

Ekonomi Bakanlığı’ nın Ocak 2016 yılında yayımlanan Ekonomik Görünüm raporuna göre 2016 yılı için beklenen ihracat oranı 155,5 milyar dolar, 2017 yılı için 175,8 milyar dolar, 2018 yılı için ise 201,4 milyar dolardır. Yine aynı rapora göre 2016 yılı için beklenen ithalat oranı 210,7 milyar dolar, 2017 yılı için 243,1 milyar dolar, 2018 yılı için 373,2 milyar dolardır. 2023 ihracat stratejisi ise 500 milyar dolar ihracat, 625 milyar dolar ithal oranlarının yakalanıp, toplam dış ticaret hacminin 1.125 milyar dolar olması hedeflenmektedir.

Türkiye’ nin dünya mal ihracatındaki payı 2014 yılında %0,83, dünya mal ithalatındaki payı ise %1,27 düzeyindedir.

Türkiye’de D.İ.R.’ ne ilişkin kurallar 04.11.1999 tarih ve 23866 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve 27.01.2005 tarih ve 25709 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile düzenlenmiştir. Anılan kanun ve karar ile D.İ.R.’ e ilişkin tüm mevzuat düzenlemeleri Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılmakta olup uygulaması ise ihracatçı birlikleri ile koordineli olarak yapılmaktadır.

2.1. Dahilde İşleme Rejiminin Amacı

İhracata sağlanacak girdi desteği yurtiçi kaynaklı olabileceği gibi dış tedarik yolu ile sağlanacak gümrüksüz girdiler ihracatta rekabet gücünü arttırılabilir. İşlenip ihraç edilecek ürünlerin üretiminde kullanılacak ithal girdilerden gümrükte vergi alınmaması ya da yurtiçinden ihraç kayıtlı olarak tedarik edilmesi ihracat fiyatını doğrudan etkilemektedir.

Dahilde İşleme Rejimi, dünya piyasa fiyatlarında hammadde, mamul ve yarı mamul temin etmek suretiyle ihracatı arttırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmeyi amaçlamaktadır.

Dahilde İşleme Rejimi, ihracatı teşvik edip, olağan gümrük tarifelerinin ihracat sanayicileri açısından kolaylaştırılmasını sağlamaktadır. Rejim, işleyiş itibariyle yurtiçindeki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının olumsuz olarak etkilenmemesini de teminat altına almaktadır (Nural, 1996).

Dahilde İşleme Rejimi’ de ithalat vergileri tahsil edilmediği veya tahsil edilenler iade edildiği için bu şekilde işleme faaliyetinden sonra yapılacak yeniden ihraç ile ülkedeki girişimcilerin yabancı pazarlarda rekabet şansının artırılması amaçlanır.

Belli bir oranda kullanılan ithal girdi, yurt içi hammadde ve emek ile tamamlanan ürünler ihraç edildiğinde üretime, istihdama ve ihracat döviz gelirlerine katkılar sağlamaktadır.

Dahilde İşleme Rejiminin ekonomiye makro ve mikro bazda beklenen olumlu etkileri bulunmaktadır. Makro bazda etkileri ülkenin; dış ticaretinin, istihdamının, döviz gelirlerinin, sanayide kapasite kullanım oranlarının artması ve ekonomik

büyümenin sağlanması şeklinde sınıflandırılabilir. Mikro bazda etkiler ise 2005/8391 sayılı Rejim Kararı'nda belirtilen amaçlar doğrultusunda; işletmelerin üretim maliyetlerinin düşürülerek; satış hacimlerinin artırılması, işletmenin sürdürülebilir büyümesinin sağlanması ve pazar risklerinin minimize edilmesi olarak sınıflandırılması mümkündür.

Dahilde İşleme Rejiminin mikro bazlı etkilerine yönelik olarak işletmelerin sermayesini genişletici, fiyat rekabeti üstünlüğü sağlayıcı ve atıl kapasite kullanımını azaltıcı etkisi vardır (Selen, 2005).

2.2. Dahilde İşleme Rejiminin Türleri

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatlarda vergilere ilişkin süreç iki farklı şekilde yürütülür. Bunlar, şartlı muafiyet ve geri ödeme sistemidir.

Şartlı muafiyet sistemi, ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünlerin üretimi için gerekli olan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile ambalaj ve işletme malzemelerinin, bedelli veya bedelsiz olarak ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın, ithali esnasında alınması gereken her türlü vergi teminata bağlanmak kaydıyla gümrüksüz olarak ithal edilebilmesidir (Kaya, 2013).

Geri ödeme sisteminde ise D.İ.R. kapsamında yapılan ithalat esnasında gümrük vergileri önce tahsil edilir. İthalat esnasında vergilerin tahsilinden sonraki süreç, 4458 sayılı kanununun 108-2. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır: *“Serbest dolaşımda bulunan eşyanın işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılmasından sonra Türkiye Gümrük Bölgesinden ihraç edilmesi halinde, bu eşyanın serbest dolaşıma girişi esnasında tahsil edilmiş olan ithalat vergileri, dahilde işleme rejimi kapsamında geri verilir”*.

2.2.1 Şartlı muafiyet sistemi

Şartlı muafiyet sistemi ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünlerin üretimi için gerekli olan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile ambalaj ve işletme malzemelerinin, bedelli veya bedelsiz olarak ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın ithali esnasında alınması gereken her türlü vergi teminata bağlanmak kaydıyla gümrüksüz olarak ithal edilebilmesidir (Kaya, 2013). Ayrıca, işlenmiş

ürünlerin üretimi için ithal eşyanın yerine eşdeğer eşya olarak serbest dolaşımdaki eşya kullanılabilir. Bu kapsamda önce ihracat sonra ithalat da yapılabilmektedir.

2.2.1.1. Eşdeğer eşya kullanımı

İşlem görmüş ürünlerin imali için ithal eşyasının yerine kullanılan serbest dolaşımda bulunan eşya anlamına gelir. Kullanılacak eşdeğer eşya ithal eşyası ile asgari 8 (sekiz)' li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu (G.T.İ.P.), ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıması gerekmektedir. Ancak, belirlenecek özel hallerde eşdeğer eşyanın ithal eşyasından daha kaliteli veya daha ileri bir imalat aşamasında olmasına izin verilebilir.

Önceden ihracat işleminden sonra buna tekabül eden oranda ithal edilen eşya, belge sahibi firma tarafından serbestçe kullanılabilir. Ancak, ihracatı gerçekleştirilmeyen ithal eşyasının, işlem görmüş ürün veya ithal edildiği şekliyle belge sahibi firma ve/veya yan sanayici firmanın stoklarında bulundurulması zorunludur. İşlem görmüş ürünün eşdeğer eşyadan elde edildiği durumlarda, gümrük işlemlerinde ithal eşyası eşdeğer eşya, eşdeğer eşya ise ithal eşyası olarak değerlendirilir (T.C.Resmi Gazete, 17 Ocak 2005, sayı: 25709).

2.2.1.2. Yurtiçi alımlar

Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, değişmemiş eşya ve ambalaj malzemelerinin, ithal edilmesi yerine, yurt içinden teminine olanak tanıyan sistemdir

Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan bu sistem ihracatçılara KDV'nin önce tecili, ihracatın gerçekleşmesinden sonra terkinin olanağı sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye Şeker Fabrikaları ve Toprak Mahsulleri Ofisi (T.M.O.)'nden şeker ve hububat alımı olanağı mevcut olup, bu da ihracatçıların kısmen iç piyasaya yönelmelerini sağlamaktadır (Kaya, 2013).

2.2.1.2.1. Tecil – terkin uygulaması

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yurt dışından ham ve yardımcı madde ithalinde KDV uygulanmazken, aynı ham ve yardımcı maddelerin yurt içinden alımında KDV ödenmesinin eşitsizlik ve haksız rekabet yarattığının anlaşılması üzerine, KDV Kanunu'nda 29.07.1998 tarih ve 4369 sayılı Kanunla geçici 17. Madde düzenlenmiştir. Sözü edilen KDV Kanunu Geçici 17 nci maddesindeki yasal düzenleme ile yurtiçi alımlarında da tecil- terkin uygulaması yürürlüğe girmiştir.

İşletmelerin bu uygulamayı kullanabilmesi için KDV mükellefi olmaları ve D.İ.İ.B. veya D.İ.İ.' ne sahip olmaları yeterlidir (İnanç, 2013).

2.2.1.2.2. Toprak mahsulleri ofisi ve şeker fabrikalarından yurtiçi alımlar

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında seker ve hububatı girdi olarak kullanan imalatçılara dünya fiyatlarından girdi temin edilmesinin sağlanması ve bu kurumların stoklarının azaltılması amacı ile T.M.O. ve Seker Fabrikalarından yurt içi alım yapma imkanı sağlanmıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisi'den yurt içi alım uygulamasında, bünyesinde hububat kullanılan ürünleri ihraç eden firmaların hammadde ihtiyaçlarını ülke kaynaklarından ve dünya piyasa fiyatları göz önünde bulundurularak temin edilmesi suretiyle, bir taraftan ülke kaynaklarının ihracata yönlendirilmesi, diğer taraftan söz konusu nihai ürünleri ihraç eden firmalara uluslararası piyasa fiyatlarından hammadde sağlanması neticesinde ihraç pazarlarında rekabet gücümüzün artırılması amaçlanmıştır (Başer, 2015).

2.2.1.3. Teminat

Şartlı muafiyet sistemi kapsamında yapılacak ithalattan doğan vergi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda belirtilen esaslar çerçevesinde teminata tabidir. İthalat sırasında alınacak vergi veya yurtiçi alımlarda İhracat Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen tutar üzerinden teminat alınır. Bu teminat para, bankalar tarafından verilen teminat mektupları ile hazine tahvil ve

bonolarından biri veya birkaçından oluşabilir (T.C.Resmi Gazete, 20 Aralık 2006, sayı: 26382).

2.2.1.4. İndirimli teminat uygulamaları

İndirimli teminat uygulamasından gümrük mevzuatı çerçevesinde Gümrük Bakanlığı' nca dış ticaret hacmi, istihdam düzeyi ve sermaye düzeylerine göre A sınıfı B sınıfı ve C sınıfı olmak üzere Onaylanmış Kişi Statü Belgesi almaya hak kazanan firmalar faydalana bilirler. Bu belge kapsamında uygulanacak teminat indirimleri şöyledir:

i: A sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların D.İ.İ.B. veya D.İ.İ. kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %1'inin,

ii: B sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların belge/izin kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %5'inin,

iii: C sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların belge/izin kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %10'unun,

teminat olarak yatırılması kaydıyla, gümrük idaresince ithalatın gerçekleştirilmesine izin verilir (T.C. Resmi Gazete, 20 Aralık 2006, sayı: 26382).

2.2.1.5. Türkiye gümrük bölgesi dışında veya serbest bölgelerde yapılacak işleme faaliyetleri

Şartlı muafiyet sistemi çerçevesinde, D.İ.İ.B. kapsamında işlem görmüş ürünün veya değişmemiş eşyanın tamamı ya da bir kısmı, hariçte işleme rejimi hükümleri çerçevesinde daha ileri düzeyde işlenmek üzere Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere geçici olarak ihraç edilebilir. Bu kapsamda işlem görmüş ürünün ithaline, bu ürünlerin ithalat vergileri tutarından, geçici ihracat eşyasının en son işleme faaliyetine tabi tutulduğu Türkiye gümrük bölgesi dışı veya serbest bölgeden aynı tarihte ithal edilmesi halinde uygulanacak vergi tutarının indirilmesi suretiyle hesaplanan tutar kadar teminat alınarak izin verilir (T.C. Resmi Gazete, 20 Aralık 2006, sayı: 26382).

2.2.2. Geri ödeme sistemi

Serbest dolaşımda bulunan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinin üretiminde kullanılmasından sonra Türkiye gümrük bölgesinden ihraç edilmesi halinde, bu eşyanın serbest dolaşıma girişi esnasında tahsil edilmiş olan ithalat vergileri, işletme malzemesine ilişkin KDV ve özel tüketim vergisi (ÖTV) hariç talep edilmesi halinde D.İ.R kapsamında geri verilir. Bu kapsamda ithal edilen eşya için ticaret politikası önlemleri uygulanır ve dış ticarete öngörülen teknik düzenlemelerin mevzuat dahilinden tamamlanması şartı aranır (Melemen, 2012).

Uygulamanın amacı, D.İ.İ.B. olmayan firmaların ithalat sırasında ödediği vergileri daha sonra alacağı D.İ.İ.B. süresi içinde ihracatın gerçekleşmesi sonrasında alabilmesidir. Bu sistemden yararlanabilmek için D.İ.İ.B. belgesinin alınmış olması veya ithalatın gerçekleşmesinden sonra altı ay içerisinde başvuru yapılmış olması gerekmektedir.

Geri ödeme sistemi ile şartlı muafiyet sistemi arasındaki temel fark, geri ödeme sisteminde dahilde işleme faaliyetine tabi tutulan eşya daha önce ticaret politikası önlemlerine tabi olarak serbest dolaşıma sokulmuş eşyadır ve işleme faaliyeti sonrasında ihraç edilmesi halinde bu eşyanın serbest dolaşıma girişinde tahsil edilmiş olan ithalat vergileri geri verilmektedir. Oysa şartlı muafiyet sisteminde, dahilde işleme rejimine tabi tutulacak eşya serbest dolaşıma sokulmamakta, bu nedenle ithalat politikası önlemlerine tabi olmamakta ve ithalat vergileri ödenmemektedir. Bunun yerine ithalat vergileri teminata bağlanmaktadır. Teminata bağlanan bu vergiler ise işleme faaliyetinden sonra gerçekleştirilen ihracat sonrasında iade edilmektedir. Bu sebeple geri ödeme yöntemine göre alınan vergiler, vergi niteliği açısından vergi olmaktan ziyade nakdi teminat unsuru niteliğini taşımaktadır (Selen, 2005).

2.3. Dahilde İşleme Rejimi İzin Müracaatı

Türkiye gümrük bölgesinde yerleşik firmalar tarafından, D.İ.İ.B. almak için elektronik ortamda Ekonomi Bakanlığı'na, D.İ.İ. almak için ilgili gümrük idaresine müracaat edilmesi gerekmektedir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016). Buna göre D.İ.R.' i, bakanlıktan izin belgesi alan ve bu belge ile gümrük idaresine başvuru yapan işletmeler kullanabilmektedir. İşletmeler izin kapsamında öngördükleri ihracat ve ithalat değerlerini gümrük idaresine bildirmektedir. Daha sonra yıl içinde başlangıçta taahhüt ettikleri ihracat ve ithalat değerine göre dış ticaret faaliyetlerini yürütmektedir.

Dahilde İşleme Rejimi uygulanmasından yararlanabilmek için D.İ.İ.B. veya D.İ.İ. sahibi olmak şarttır.

2.3.1. Dahilde işleme izin belgesi müracaatı

Firmalar D.İ.İ.B. alabilmek için önce elektronik imza sertifikasıyla D.İ.R' ne ilişkin işlemleri web sayfası vasıtasıyla gerçekleştirebilmek için Ekonomi Bakanlığına başvururlar. Daha sonra aşağıdaki bilgi ve belgeleri ihracatçı birliğine gönderirler (<http://www.ito.org.tr>, Erişim tarihi: 01 Nisan 2015).

- Dilekçe,
- Firma Tanımlama Formu,
- İhraç edilecek mamulün üretimi ile ilgili Kapasite Raporu,
- Hammadde Sarfiyat Tablosu,
- İmza Sirküleri,
- Ticaret Sicil Gazetesi aslı,
- Firmaya ait vergi numarası belgesi,
- Elektronik imza sahibi kişinin yetki belgesi,
- İhracatçı Birliği üyesi olduğuna dair belge
- Gümrükçe Onaylanmış Kişi Statü Belgesi (Varsa)

2.3.2. Dahilde işleme izni müracaatı

Türkiye gümrük bölgesinde serbest bölgeler hariç yerleşik firmaların; D.İ.İ. almak için Gümrük İdaresi'ne, müracaat etmeleri gerekmektedir. D.İ.İ. müracaatları aşağıdaki kriterler çerçevesinde değerlendirilir (T.C. Resmi Gazete, 20 Aralık 2006, sayı: 26382);

- İthal eşyasının işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanıldığıının tespitinin mümkün olması,
- Türkiye gümrük bölgesindeki üreticilerin temel ekonomik çıkarları ile Türk malı imajının olumsuz etkilenmemesi,
- İşleme faaliyetinin, katma değer yaratan ve kapasite kullanımını artıran bir faaliyet olması yanında, işlem görmüş ürünün rekabet gücünü ve ihrac potansiyelini artıran koşullar yaratıyor olması,

2.4. Dahilde İşleme İzni Geçerlilik Süresi

Dahilde İşleme İzin Belgesi ve D.İ.İ. süresi sektörüne göre azami 12 aya kadar tespit edilebilir. Ancak, söz konusu süre, işleme faaliyetinin özelliğine göre daha kısa olarak belirlenebilir. Bu sürenin başlangıcı, D.İ.İ.B. veya D.İ.İ.' nin tarihidir. Süre sonu ise, belge/izin süresinin ek süre, haklı ve mücbir sebep ile fevkalade hallere ilişkin süreler dahil bitiminin rastladığı ayın son günüdür.

Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ilk ithalatın yapıldığı tarih esas alınarak 3 ay, D.İ.İ. kapsamında ise gerçekleştirilen ihracat değerinin belge ihracat taahhüdüne oranının en az %50 olması haline 6 ayı geçmemek şartıyla belge orijinal süresinin yarısı kadar ek süre verilebilir.

Aşağıda belirtilen mücbir sebep ile fevkalade hallerin belge/izin süresi içerisinde meydana gelmesi halinde, dahilde işleme izin belgesine/dahilde işleme iznine ilave süre verilebilir (T.C. Resmi Gazete, 20 Aralık 2006, sayı: 26382):

- Deprem, sel, don, fırtına, kasırga vb. tabii afetler ve yangın,
- Ülkemiz veya ithalatçı ülkede devletçe konulan yasaklar, harp ve abluka hali,

- Yüklümlü firmanın faaliyetinin kamu otoritelerince kısıtlanması, durdurulması veya firmaya el konulması
- Yüklümlü firmanın iflası etmiş olması,
- Şahıs firmalarında firma sahibinin ölümü,
- Grev ve lokavt.

2.5. İhracatın Gerçekleştirilmesi

Rejim kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün belge / izin sahibi firma ya da aracı ihracatçı tarafından İhracat rejimi ve gümrük mevzuatına uygun olarak Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesidir. Firmalar ihracatı yeterli miktarda yapamamışsa belgede yazan süre bitmeden ek süre talebinde bulunabilirler. Firmalar bu ek süre içerisinde ihracatı gerçekleştiremezler ise ithalat sırasında muaf tutulan vergiler cezası ile tahsil edilir ve tüm ticaret önlemleri uygulanır (Melemen, 2012).

Dahilde İşleme İzin Belgesi veya D.İ.İ. kapsamında işlem görmüş ürünün ihracatı, belge veya izin sahibi firma tarafından yapılabileceği gibi, başka bir ihracatçı aracılığı ile de yapılabilir. Ancak, elektronik ortamda düzenlenen D.İ.İ.B. kapsamındaki işlemler için önceden ilgili ihracatçı birlikleri genel sekreterliğinden izin alınması gerekir. Ekonomi Bakanlığı aracı ihracatçı kullanımına kısıtlama getirilebilir.

Dahilde işleme Rejiminin özünü, üçüncü ülkelerden ithal edilen eşyaların, Türkiye gümrük bölgesinde bir işçilik gördükten sonra prensip olarak üçüncü ülkelere, AB ülkelerinden ithal edilen eşyaların ise Türkiye gümrük bölgesinde bir işçilik gördükten sonra AB ülkelerine veya üçüncü ülkelere ihracı oluşturur. Ancak uygulamalarda, üçüncü ülkelerden ithal edilen eşyaların, Türkiye gümrük bölgesinde bir işçilik gördükten sonra AB ülkelerine ihraç edilmek istendiği durumlarda söz konusu olabilmekte ve bu durumdaki eşya için Telafi Edici Vergi (T.E.V.) ödenmesi gerekliliği doğmaktadır.

2.6. İhracat Taahhüdünün Kapatılması

Dahilde İşleme İzin Belgesi ilişkin ihracat taahhütlerinin kapatılması için belge sahibi firmaların, en geç belge süresi sonundan itibaren 3 ay içerisinde elektronik ortamda ve aynı süre içerisinde gerekli bilgi ve belgelerle birlikte ilgili ihracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne müracaat etmeleri gerekmektedir.

Süresi içerisinde kapatma müracaatında bulunmayan firmalara, bu sürenin bitimini müteakip elektronik ortamda, 1 ay içerisinde ihracat taahhüdünü kapatma müracaatında bulunulması bildirilir. Belirtilen süre içerisinde kapatma müracaatında bulunmayan D.İ.İ.B. sahibi firmalara müeyyide uygulanarak Ekonomi Bakanlığı tarafından re'sen kapatılır ve bakanlıkça aylık listeler halinde Resmi Gazetede yayımlanır (Ay ve Yavaş, 2014).

2.7. Dahilde İşleme Rejiminin İhlali Halinde Uygulanacak Yaptırımlar

Rejim ihlalleri genelde şartlı muafiyet sistemi kapsamında ithal edilen eşyanın, Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihracatının gerçekleştirilmemesi, belge/izin kapsamında izin verilen miktarın üzerinde ithalat yapılması, belge kapsamında ithal edilen eşyanın tamamı ihraç edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılmış olsa dahi döviz kullanım oranının %80'i geçmesi, D.İ.İ.B. veya D.İ.İ.'nin süresi içerisinde kapatma müracaatında bulunulmaması nedeniyle belge/izin resen kapatılması gibi durumlarda oluşur. Bahsedilen durumlara göre firmalara çeşitli idari ve adli cezalar uygulanır.

2.7.1. İdari cezalar

Dahilde İşleme Rejimi hükümlerine tabi eşyaya ilişkin olarak yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda, gümrük tarifesini oluşturan unsurlarda veya vergilendirmeye esas olan sayı, baş, ağırlık gibi ölçülerinde aykırılık görüldüğü, ya da kıymeti üzerinden ithalat vergilerine tabi eşyanın beyan edilen kıymeti, belirlenen kıymete göre noksan bulunduğu takdirde, Gümrük Kanununun. 234/1' maddesinde öngörülen cezaların yarısı kadar para cezası alınır. Ancak rejime ilişkin hükümlerin ihlali halinde ise eşyanın gümrüklenmiş değerinin iki katı para cezası uygulanır (T.C.Resmi Gazete, 04 Kasım 1999, sayı: 23866).

2.7.2. Adli cezalar

Belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dahilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, hile ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapan kişi veya kişiler Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca yukarıda sayılan fiilin işlenmesine iştirak etmeksizin, bunların konusunu oluşturan eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticarî amaçla satın alan, satışı arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi veya kişiler de bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır (T.C.Resmi Gazete, 31 Mart 2007, sayı: 26479).

2.8. Dahilde İşleme Rejiminin Türkiye Dış Ticaretine Etkileri

Türkiye’ de dış ticaretin gelişimi 24 Ocak 1980 kararlarından sonra ithal ikameci politikanın yerini dışa dönük ve ticaretin serbestleşmesi politikasına bırakmasıyla birlikte önemli artışlar sağlamıştır. Dış ticaret hacmindeki bu hızlı artış ardından dış ticaret açığını da hızla arttırmıştır. 1980 yılından sonra ithalatın değişim oranı ihracatın değişim oranından genelde fazla olmuştur. 1994 ve 2001 yılındaki ekonomik kriz sebebiyle ithalat hızlı bir düşüş göstermiş, ihracat yükselmiş ve ithalatı karşılama oranı %75 oranına çıkmıştır.

İthalatın genel yapısı incelendiğinde ara malları ithalatının artışının devam ettiği gözlenmektedir. Ara malları ithalatının yüksek oluşu ihracatın ithalata yüksek oranda bağımlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye’ de cari açığı arttıran nedenlerden biride yüksek ara malı ithalatıdır. Bu nedenle ekonomik kriz yılları dışında ithalatın artış oranı ihracattan fazla olmakta bu sebeple ihracatın ithalatı karşılama oranı genelde %65 civarlarına olmaktadır.

Tablo 1

2006-2015 YILLARI İTİBARIYLA DÜZENLENEN DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGELERİ (D1)													Dolar	
Belge Yılı	Belge Adedi	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat				Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat				Döviz Kullanım Oranı		
			Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı		Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.	
			A	B	C	D=B+C		D/A	E	F	G	H=F+G	H/E	E/A
2006	4.355	36.040.880.202	35.722.937.684	718.224.647	36.441.162.331	%101,11	23.675.534.244	16.776.823.232	1.188.719.643	17.965.542.875	%75,88	%65,69	%46,04	
2007	5.145	50.074.085.586	52.993.316.859	833.937.310	53.827.254.169	%107,50	31.861.650.726	23.807.870.218	1.538.743.304	25.346.613.522	%79,55	%63,63	%44,23	
2008	5.521	60.529.494.132	56.789.305.567	1.423.952.337	58.213.257.904	%96,17	37.461.962.071	27.337.564.717	1.909.929.671	29.247.494.388	%78,07	%61,89	%46,96	
2009	6.049	47.001.348.296	44.485.359.568	897.537.670	45.382.897.239	%96,56	27.682.902.602	21.049.957.383	1.301.206.107	22.351.163.490	%80,74	%58,90	%46,38	
2010	7.123	56.571.545.739	56.159.020.271	1.048.470.484	57.207.490.754	%101,12	33.364.204.983	26.641.414.661	1.483.488.698	28.124.903.359	%84,30	%58,98	%46,57	
2011	7.474	62.902.012.461	61.620.019.229	1.123.406.862	62.743.426.091	%99,75	37.706.447.209	29.504.046.899	1.689.364.665	31.193.411.564	%82,73	%59,94	%47,02	
2012	8.008	64.140.463.623	61.989.174.317	1.249.135.649	63.238.309.966	%98,59	37.963.824.584	28.673.681.064	1.731.864.160	30.405.545.224	%80,09	%59,19	%45,34	
2013	7.808	66.203.751.453	63.914.686.100	1.053.392.740	64.968.078.840	%98,13	37.716.338.887	29.045.554.952	1.601.102.872	30.646.657.823	%81,26	%56,97	%44,71	
2014	7.546	63.063.380.541	54.198.438.274	611.188.059	54.809.626.333	%86,91	35.295.267.778	24.010.820.499	1.436.320.615	25.447.141.114	%72,10	%55,97	%43,81	
2015	6.988	53.613.246.263	29.038.277.713	165.804.828	29.204.082.540	%54,47	30.158.660.179	14.316.110.831	562.966.616	14.879.077.448	%49,34	%56,25	%49,02	
Toplam	66.017	560.360.874.219	520.084.180.507	9.217.555.011	529.301.735.519	%94,03	362.900.110.850	241.985.011.353	14.472.310.160	256.457.321.613	%76,40	%59,51	%45,94	

Kaynak:Ekonomi Bakanlığı

Tablo 1' de yer alan verilere göre 2006-2015 yılları arasında toplam ihracatın %41,04' ü, ithalatın ise %12,73'ü D.İ.R kapsamında gerçekleşmiştir.

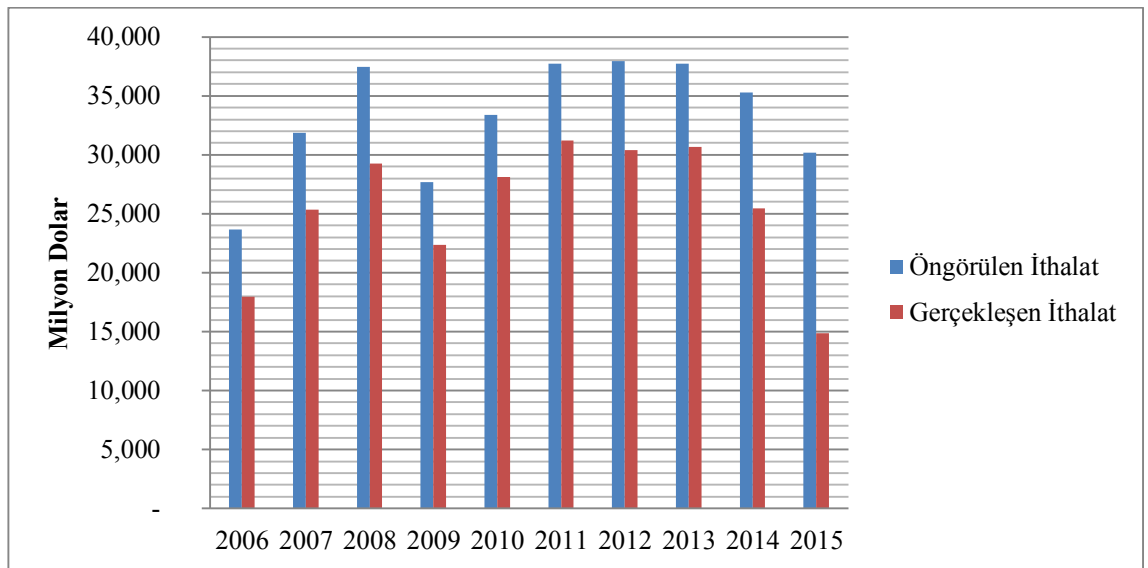
Yine aynı dönemde D.İ.R kapsamında 256,5 milyar dolarlık ithalata karşılık olarak 529,3 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirilmiş olup, anılan tarihler arasında 272,8 milyar dolar ticaret fazlası vermiştir. Rejim kapsamında gerçekleştirilen ithalatın bu kapsamda yapılan ihracata oranı olan Döviz Kullanım Oranı (D.K.O.) %45,94 oranında gerçekleşmiştir. Bu oran her 46 dolarlık ithalata karşılık 100 dolarlık ihracat yapıldığını göstermektedir.

2006-2015 tarihleri arasında verilen toplam D.İ.İ.B. sayısı 66 017 olmuştur. 2006 yılında 4 355 olan belge sayısı en fazla belge verilen 2012 yılına kadar devamlı artış göstermiş 2012 yılında 8 008 belgeyle en yüksek sayıya ulaşmış ve bu tarihten sonra önce 2013 yılında 7 808, 2014 yılında 7 546 ya düşmüştür ve son olarak 2015 yılında toplam 6 988 belge verilmiştir.

2.8.1. Dahilde işleme rejimi kapsamında öngörülen ve gerçekleşen ithalat

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında 2006-2015 yılları arasında öngörülen ve gerçekleşen ithalat oranları incelendiğinde gerçekleşen ihracatın öngörülenden az olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun ana nedenlerinden biride firmaların ithalat yerine belli oranda yurt içi alımlara yönelmiş olmasıdır.

Şekil 2- 2006-2015 Yılları Arası D.İ.R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

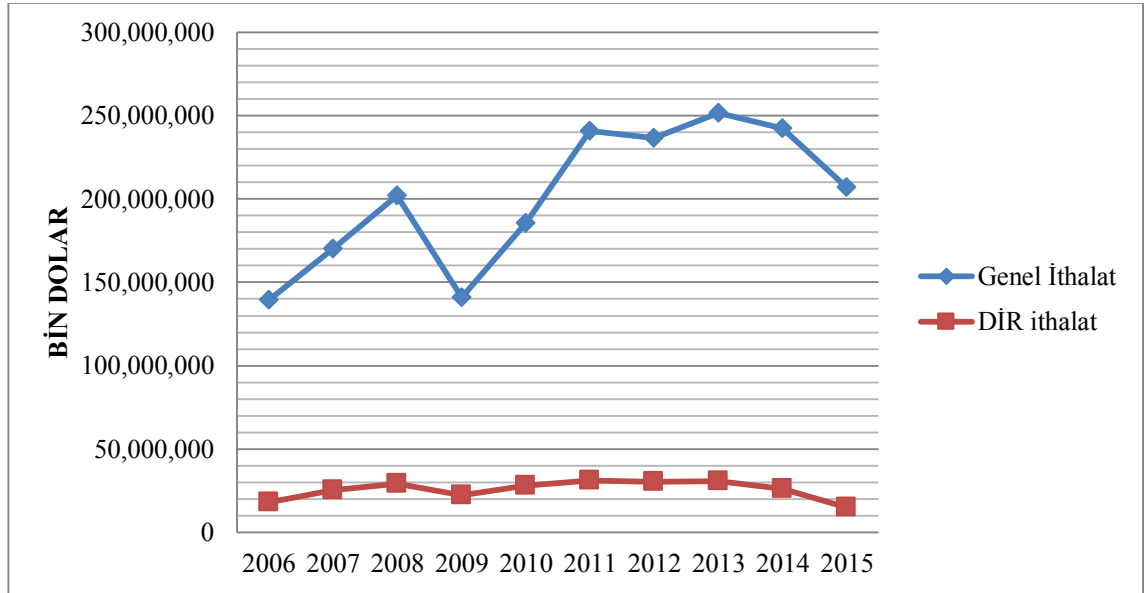
Tablo 2.DİR Çerçevesinde İthalat Verileri (USD Dolar)

Belge Yılı	Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat	Gerçekleşme Oranı
2006	23.675.534.244	17.965.542.875	%75,88
2007	31.861.650.726	25.346.613.522	%79,55
2008	37.461.962.071	29.247.494.388	%78,07
2009	27.682.902.602	22.351.163.490	%80,74
2010	33.364.204.983	28.124.903.359	%84,30
2011	37.706.447.209	31.193.411.564	%82,73
2012	37.963.824.584	30.405.545.224	%80,09
2013	37.716.338.887	30.646.657.823	%81,26
2014	35.295.267.778	25.447.141.114	%72,10
2015	30.158.660.179	14.879.077.448	%49,34
Toplam	362.900.110.850	256.457.321.613	%76,40

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo-2' deki verilere göre 2006-2015 yılları arasında D.İ.R. kapsamında toplam 362,9 milyar dolar öngörülen ithalatın 256,4 milyar doları gerçekleştirilmiş olup, gerçekleşme oranı ortalama %76,40 oranında kalmıştır. Öngörülen ithalatın gerçekleşme oranının en yüksek olduğu yıl %84,30 ile 2010 yılı, en düşük olduğu yıl %49,34 ile 2015 yılı olmuştur.

Şekil 3- 2006-2015 Yılları Arası Gerçekleşen İthalat

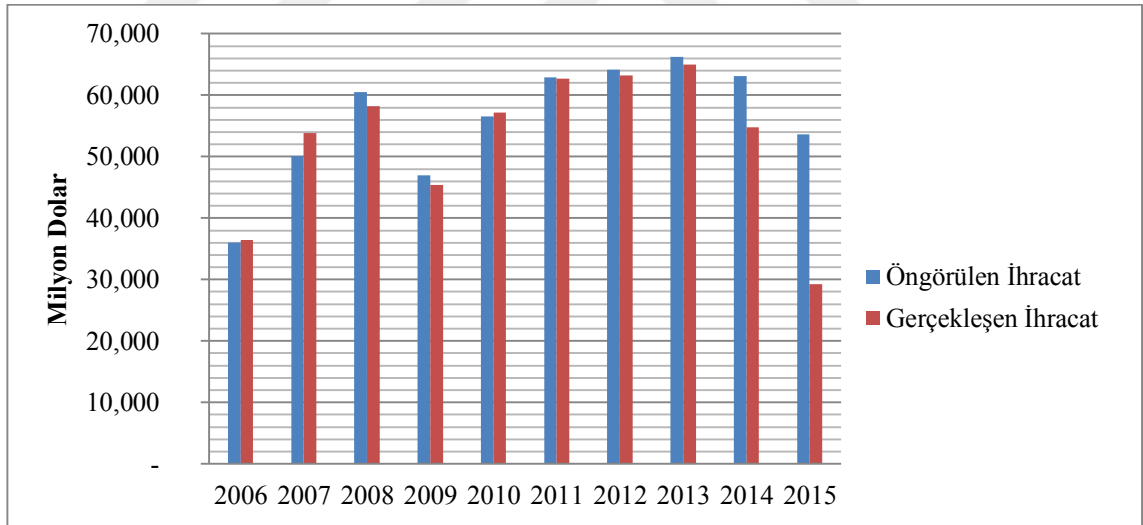
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

2006-2015 yılları arasında D.İ.R kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalat içerisindeki payı %12,72 olarak gerçekleşirken yıllar itibari ile en yüksek oran 2009 yılında %15,87 olarak gerçekleşmiş olup, en düşük oran 2015 yılında %7,18 olmuştur. Şekil 3’de D.İ.R. kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalata göre değişimine bakıldığında, birbirlerinden bağımsız hareket eden iki değişken oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda rejimin literatürde bugüne kadar ihracatı artırırken ithalatı da artırdığı yönünde tenkit edilmesi çokta yerinde gözükmemektedir (Kocaefe Cebeci ve Yılmaz, 2013).

2.8.2. Dahilde işleme rejimi kapsamında öngörülen ve gerçekleşen ihracat

Rejim kapsamında öngörülen ve gerçekleşen ihracat oranlarına bakıldığında 2006,2007 ve 2010 yıllarında gerçekleşen ihracatın öngörülenden fazla olduğu diğer yıllarda ise öngörülen ihracatın altında kalmıştır.

Şekil 4- 2006-2015 Yılları Arası D.İ.R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Yıllar itibari ile incelendiğinde öngörülen ihracatın en yüksek gerçekleştiği yıl %107,50 oranla 2007 yılı, en düşük gerçekleşme oranı ise 2015 yılına %54,47 olmuştur.

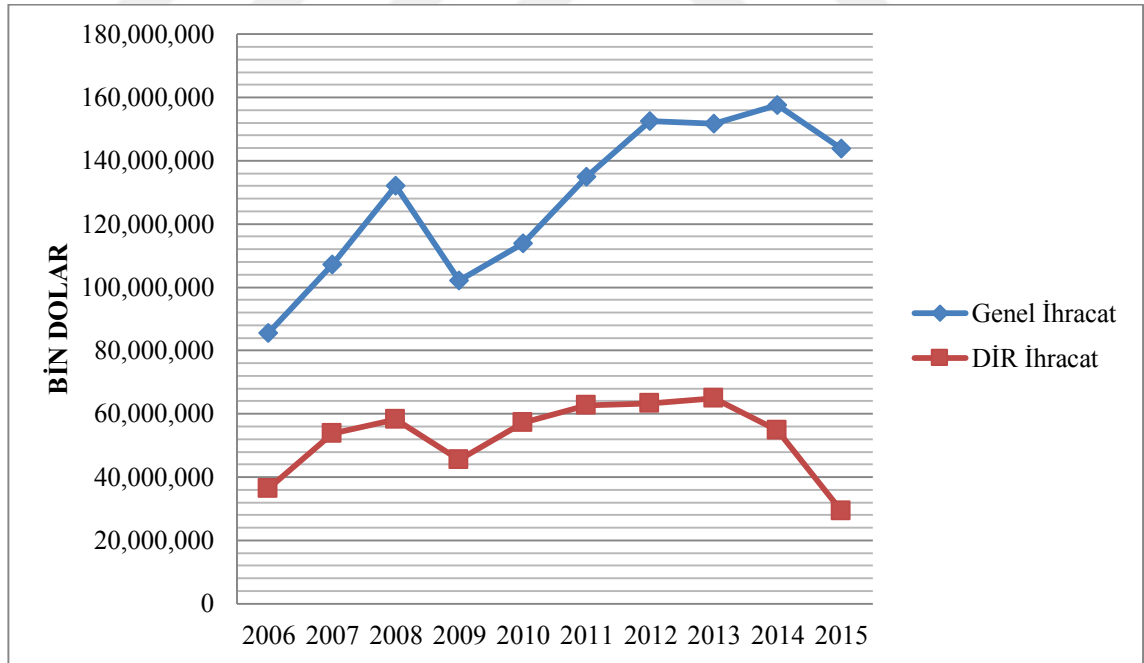
Tablo 3.DİR Çerçevesinde İhracat Verileri (USD Dolar)

Belge Yılı	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat	Gerçekleşme Oranı
2006	36.040.880.202	36.441.162.331	%101,11
2007	50.074.085.586	53.827.254.169	%107,50
2008	60.529.494.132	58.213.257.904	%96,17
2009	47.001.348.296	45.382.897.239	%96,56
2010	56.571.545.739	57.207.490.754	%101,12
2011	62.902.012.461	62.743.426.091	%99,75
2012	64.140.463.623	63.238.309.966	%98,59
2013	66.203.751.453	64.968.078.840	%98,13
2014	63.063.380.541	54.809.626.333	%86,91
2015	53.613.246.263	29.204.082.540	%54,47
Toplam	560.360.874.219	529.301.735.519	%94,03

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

2006-2015 yılları arasında Tablo-3’ deki veriler incelendiğinde D.İ.R kapsamında 560,3 milyar dolar öngörülen ihracatın 529,3 milyar doları gerçekleştirilmiş olup %94,03 oranında gerçekleştiği görülmüştür. Rejim kapsamında gerçekleştirilen ihracatın toplam ihracata göre değişimi Şekil-5’ de gösterilmiştir.

Şekil 5- 2006-2015 Yılları Arası Gerçekleşen İhracat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

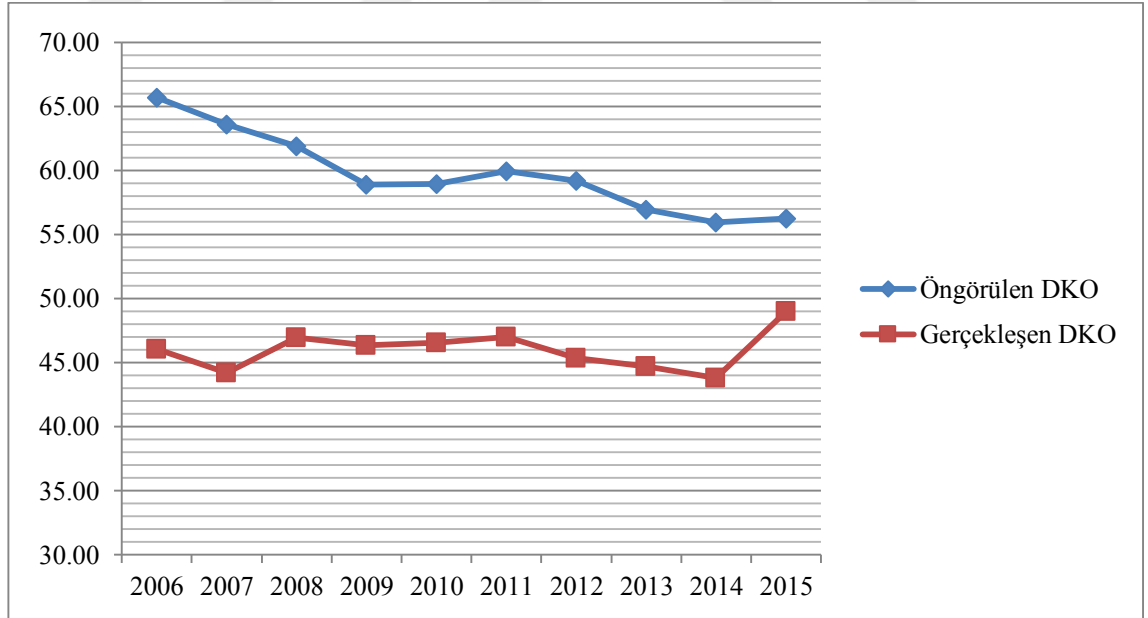
Çalışmaya konu tarihler arasında D.İ.R kapsamında yapılan ihracatın toplam ihracata oranı %41,04 oranında gerçekleşmiştir. 2010 Yılında rejim kapsamında yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı %50,23 ile en yüksek seviyeye

ulaşmıştır. 2015 yılında ise D.İ.R kapsamında yapılan ihracat toplam ihracatın %20,29' ni karşılayarak en düşük oranda kalmıştır.

2.8.3. Dahilde işleme rejimi kapsamında öngörülen ve gerçekleşen döviz kullanım oranı

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında Döviz Kullanım Oranı D.İ.İ.B./D.İ.İ. kapsamındaki CİF ithal tutarının FOB ihrac tutarına yüzde olarak oranını ifade etmektedir. Belge kapsamında ithal edilen eşyanın tamamı ihrac edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılmış olsa dahi 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliğine göre 2014 yılında yapılan değişikliğe göre D.K.O. oranları otomotiv sektörü için %65, deri ve deri ürünleri mamulleri ile çimento, cam, toprak, ve seramik ürünleri sektöründe %60, tekstil ürünleri sektöründe %65, konfeksiyon ve orman ürünleri sektöründe %70 bunun dışında kalan sektörler için ise %80 olarak belirlenmiştir.

Şekil 6- 2006-2015 Yılları Arası D.İ.R Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen DKO

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

2006-2015 yılları arasında D.İ.R kapsamında yapılan işlemlerde ortalama öngörülen D.K.O. %59,74 iken gerçekleşen D.K.O. %45,70 olmuştur. Yıllar itibari ile incelendiğinde öngörülen en yüksek D.K.O. %65,69 ile 2006 yılı, gerçekleşen en

düşük D.K.O. %49,02 ile 2015 yılıdır. Bu tarihte rejim kapsamında yapılan her 49 dolarlık ithalata karşılık 100 dolarlık ihracat gerçekleşmiştir.

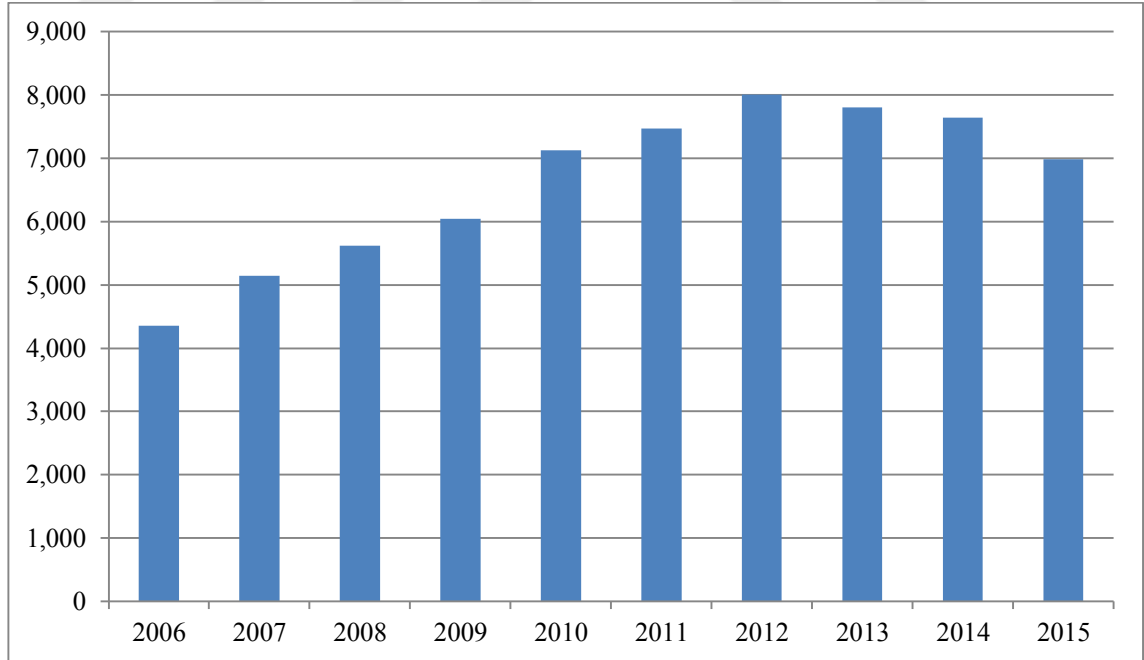
2.9. Dahilde İşleme Rejiminin Türkiye Dış Ticaretine Sektörel Etkileri

Çalışmanın bu kısmında 2006 yılından itibaren D.İ.R sektörel olarak verilen D.İ.İ.B., öngörülen ve gerçekleşen ithalat ve ihracat oranları ile kullanılan D.K.O. nın analizi yapılacaktır.

2.9.1. Dahilde işleme rejimi kapsamında verilen izin belgeleri

Çalışmaya konu tarihlerin başlangıcı olan 2006 yılından itibaren D.İ.R kapsamında verilen D.İ.İ.B. sayıları 2012 yılına kadar istikrarlı bir yükseliş göstermiş olup 2013 yılında verilen belge sayısı 200 azalmasına rağmen öngörülen ihracat 2,1 milyar dolar ve gerçekleşen ihracat ise 1,7 milyar dolar artış göstermiştir. 2015 yılında ise 6 988 belge verilmiştir.

Şekil 7- 2006-2014 Yılları D.İ.R Kapsamında Verilen Belge Sayısı

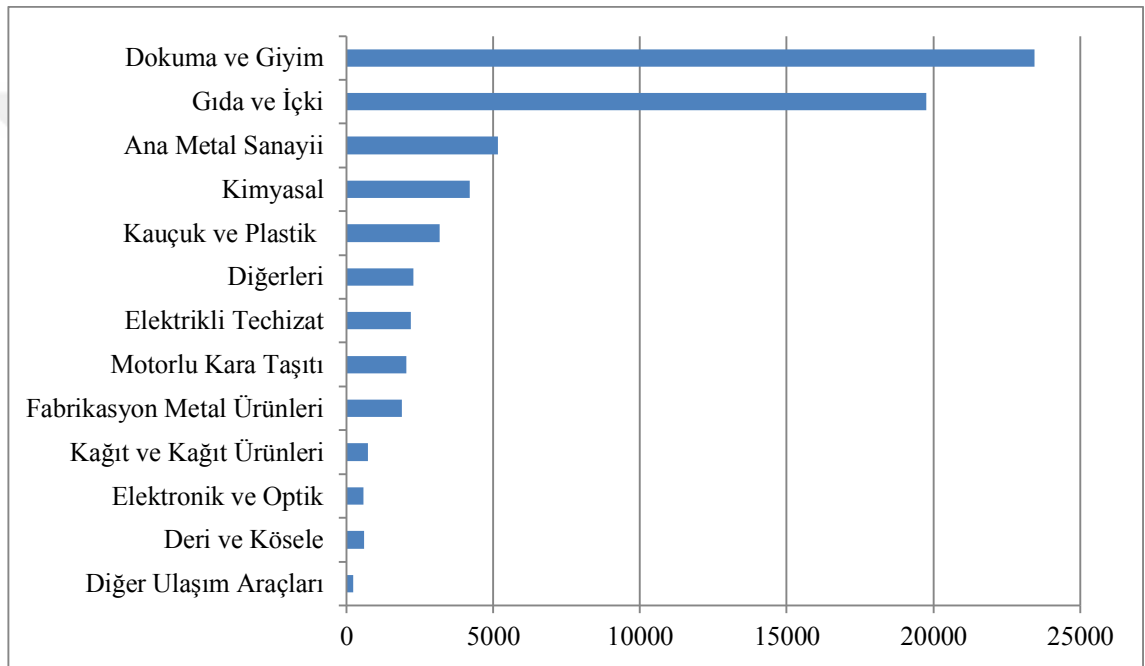
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Dahilde İşleme Rejimi' nin yürürlüğe girdiği 1996 yılından 2005 yılına kadar verilen belge sayılarının toplamı 37 271 iken çalışmaya konu tarihler olan 2006-2015

yılları arasında 66 017 ye yükselerek rejimin her sene artarak daha fazla kullanıldığını göstermektedir.

Rejim kapsamında verilen D.İ.İ.B. sektörel olarak incelendiğinde belge sayısı olarak iki sektörün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sektörler 23 439 belge ile dokuma ve giyim, 19 753 belgeyle gıda ve içki sektörüdür. Bu iki sektöre verilen belge sayısı rejim kapsamında verilen toplam belge sayısının %65,19 unu oluşturmaktadır.

Şekil 8- 2006-2015 Yılları D.İ.R Kapsamında Sektörel Olarak Verilen Belge Sayısı

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Bahse konu tarihler arasında en az belge verilen sektörler ise 234 ile diğer ulaşım araçları ve 593 belge ile deri ve kösele sektörüdür.

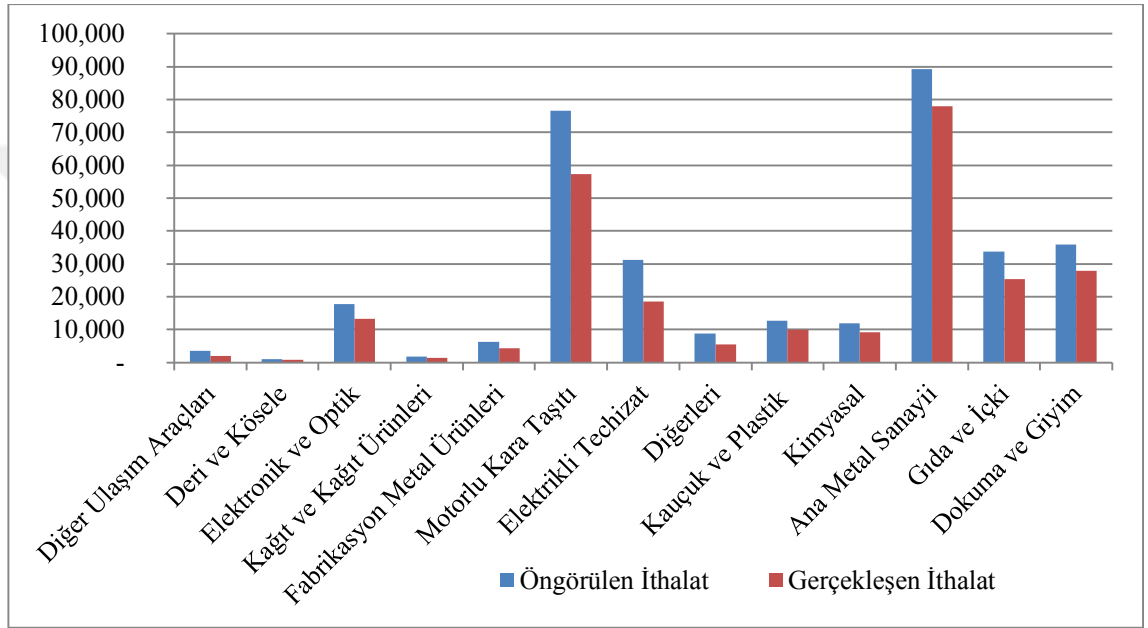
2.9.2. Dahilde işleme rejimi kapsamında sektörel olarak öngörülen ve gerçekleşen ithalat

Sektörel bazda öngörülen ve gerçekleşen ithalat oranlarına bakıldığında verilen belge sayılarının aksine ana metal sanayi ve motorlu kara taşıtları sektörü ön plana çıkmaktadır. 2006-2015 yılları arasında ana metal sanayi için öngörülen 90,3 milyar dolarlık ithalatın 78,4 milyar doları gerçekleşmiş, motorlu kara taşıtları için ise 76,5

milyar dolarlık öngörülen ithalata karşılık 57,23 milyar dolarlık ithalat gerçekleşmiştir.

Bu iki sektörün öngörülen toplam ithalatı 2006-2015 yılları arasında öngörülen 333 milyar dolarlık kısmının 166,8 milyar doları ile %50,09'unu, gerçekleşen 256,5 milyar dolarlık ithalatın 135,63 milyar dolarla %52,87'sini karşılamıştır.

Şekil 9- 2006-2015 Yılları D.İ.R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

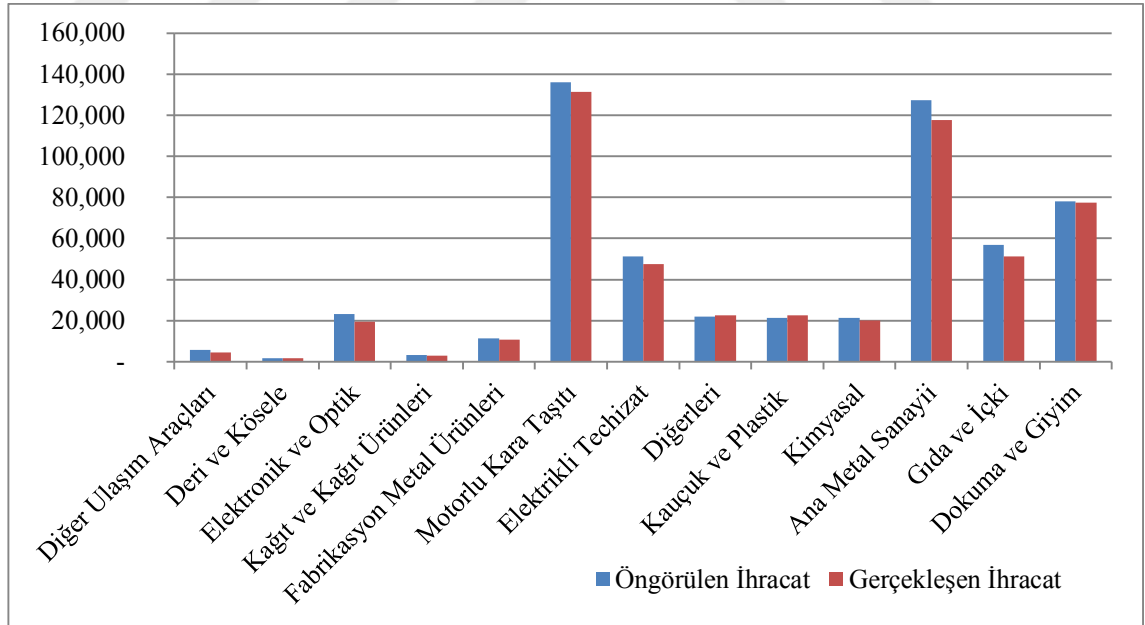
Sektörel olarak öngörülen ithalatın gerçekleşme oranlarına bakıldığında 89,26 milyar dolarlık öngörülen ithalatın 78,04 milyar dolarla %87,43 ünü gerçekleştiren ana metal sanayi sektörü iken, 3,5 milyar dolar olarak öngörülen ithalatın 2,06 milyar dolarla %58,8' ini gerçekleştiren diğer ulaşım araçları sektörü en düşük gerçekleştirme oranına ulaşmıştır.

2.9.3. Dahilde işleme rejimi kapsamında sektörel olarak öngörülen ve gerçekleşen ihracat

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında sektörel olarak öngörülen ve gerçekleşen ihracat oranları incelendiğinde 2006-2015 yılları arasında motorlu kara taşıtları sektörü öngörülen 135,9 milyar dolarlık öngörülen ihracata karşılık 131,25 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiş, ana metal sanayi sektörü anılan yıllarda 127,42 milyar dolarlık öngörülen ihracata karşılık 117,5 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Dokuma ve Giyim sektörü ise D.İ.R kapsamında en fazla ihracat yapan üçüncü sektördür. Bu sektörde 2006-2015 yılları arasında 78,19 milyar dolarlık öngörülen ihracat karşı 77,57 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir.

Bu üç sektörün çalışmaya konu yıllar arasında gerçekleştirdiği toplam ihracat 326,33 milyar dolarla rejim kapsamındaki toplam ihracatın %61,59' unu karşılamaktadır.

Şekil 10- 2006-2015 Yılları D.İ.R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Sektörel olarak öngörülen ihracatın gerçekleşme oranlarına bakıldığında 21,4 milyar dolarlık öngörülen ihracatın karşın 22,61 milyar dolarla %105,64 ünü

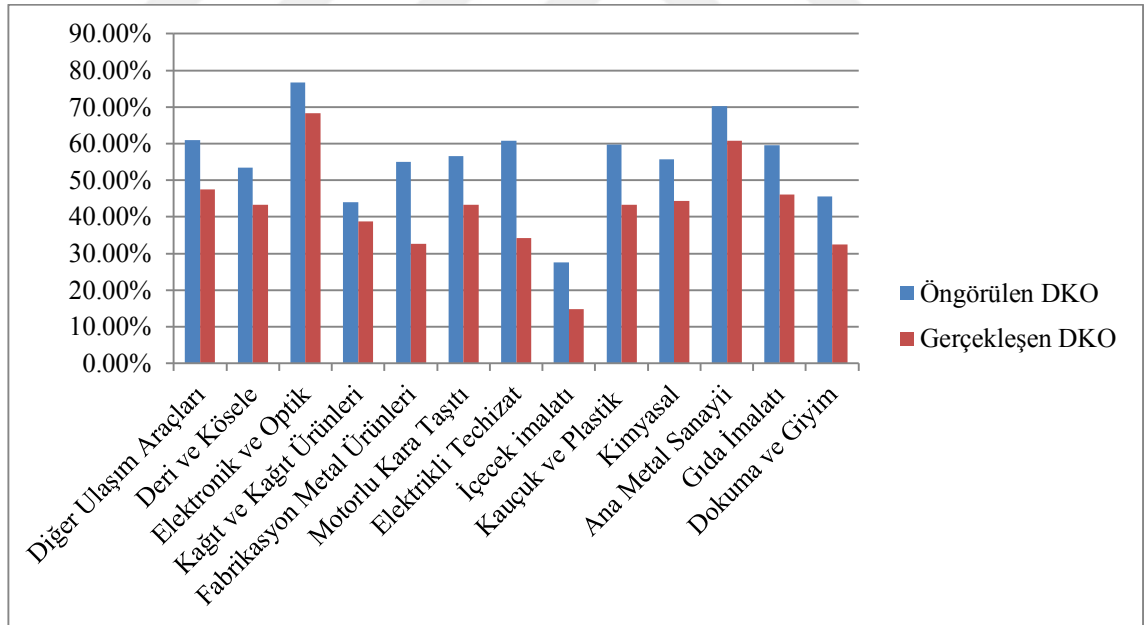
gerçekleştiren kauçuk ve plastik sektörü iken, 5,7, milyar dolar olarak öngörülen ihracatın 4,38 milyar dolarla %76,5'sini gerçekleştiren elektronik ve optik sektörü en düşük gerçekleştirme oranına ulaşmıştır.

8.9.4. Dahilde işleme rejimi kapsamında sektörel olarak öngörülen ve gerçekleşen döviz kullanım oranları

Rejim kapsamında sektörel olarak öngörülen ve gerçekleşen D.K.O.' ları incelendiğinde, 2006-2015 yılları arasında en yüksek gerçekleşen D.K.O. %68,30 ile elektronik ve optik sektöründe gerçekleşmiştir. Bu sektörde D.İ.İ.B. kapsamında yapılan ihracattan kazanılan 100 dolar için 68,3 dolar ithalat yapılmıştır.

Çalışmaya konu yıllar arasında en düşük gerçekleşen D.K.O. ise %14,81 ile içecek imalatı sektörü gerçekleştirmiştir. Anılan sektörde yapılan her 100 dolarlık ihracat için 14,8 dolar ithalat gerçekleştirilmiştir.

Şekil 11- 2006-2015 Yılları D.İ.R Kapsamında Sektörel Olarak Öngörülen ve Gerçekleşen DKO

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

3. FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

Firmaların varlığını devam ettirebilmesi ve büyümesi, rakipleri ile mücadele içerisine girebilmesine yani rekabet gücüne bağlıdır. İşletmeler rekabet güçlerini doğru bir şekilde tespit edebilmek için finansal performanslarını ölçmesi ve analiz etmesi gerekmektedir (Acar, 2003). Firmalarda sağlıklı karar alma, planlama ve denetim faaliyetlerinin etkin biçimde işletebilmesi için belirli aralıklarla finansal analiz yapması gerekmektedir.

Bu bağlamda işletmeler doğru analizi yapabilmek için gerekli verilerin neler olduğunu, bunların nasıl toplanması gerektiğini ve toplanan verilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini bilmesi gerekir.

Finansal performans analizi, işletmelerin finansal tablolarında yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içerisinde oluşturdukları eğilimlerin incelenmesinde kullanılan göstergelerdir.

Finansal analizde kullanılan oranlar, işletmenin normal faaliyet sonucu zarar etmesi, varlıkların değerinin düşmesi veya gelecek yıllar için öngörülen nakit akımının gerçekleşmemesi halinde, söz konusu işletmenin yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceği konusunda önemli ipuçları verir (Akgüç, 2013).

Finansal analizlerde amaç karar vericilere işletmenin finansal durumu ve gelişimi ile ilgili veri aktarımıdır. Bu analizler, yöneticilerin geleceğe dönük yönetim ve yatırım kararları almalarında, kredi veren kuruluşların söz konusu işletmenin kredi değerliliğini belirlemelerinde, yatırımcıların işletme ile ilgili yatırım tercihlerini değerlendirmelerinde yardımcı olmaktadır (Sekreter ve ark., 2004).

Dolayısıyla finansal analiz sonuçları sadece işletmeleri değil, ortaklar, çalışanlar, kredi verenler gibi geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Bu nedenle işletmelerin performansa dayalı olarak yönetilmesi ve finansal performansının devamlı ölçülmesi gerekir. Bu sebeple performans ölçüm kriterleri doğru olarak belirlenmesi firmalar için önemlidir.

Firmalar performanslarının değerlendirilmesi için çeşitli ölçüm kriterleri kullanmaktadır. Bu kriterler finansal ve finansal olmayan ölçümler olarak ikiye

ayrılabilir. Ancak, uygulamada genellikle performans ölçüm kriteri olarak finansal ölçümler yapılmaktadır (Topak, 2010).

Finansal olmayan performans ölçümlerinin çıkış noktası, müşteri ilişkileri, insan gücü, bilgi sistemleri gibi finansal olmayan faktörlerden etkilenmesidir (Karapınar, 2002). Finansal performans ölçümleri ise işletmenin finansal verilerinden yola çıkarak hesaplanan ölçümlerdir. Finansal ölçüm yöntemleri, geleneksel ve değere dayalı performans ölçüm yöntemleri olarak iki gruba ayrılır.

Çalışmanın bu bölümünde finansal performansın geleneksel ve değere dayalı ölçüm yöntemlerinde literatürde en çok kullanılanları incelenmiştir.

3.1. Ekonomik Katma Değer (Economic Value Added - EVA)

Bir işletmede, net işletme karının, o karı yaratmak için kullanılan sermayenin maliyetinden arındırılarak ulaşılan değer olarak tarif edilen Ekonomik Katma Değer (E.V.A.) ilk olarak 1991 yılında Newyork merkezli Stern&Stewart danışmanlık firması tarafından patentleşmiş ve kullanılmaya başlanmıştır (Topal, 2008). E.V.A., gerçek ekonomik karın veya gelirlerin, yatırımcıların karşılaştırılabilir risk düzeyindeki başka yatırımlardan elde etmek isteyecekleri minimum getiri oranından ne kadar az veya çok olduğunu gösterdiğini, ifade etmektedir.

Ekonomik Katma Değer, alternatif maliyeti, kaynakların başka bir alana yönlendirilmesi halinde sağlayacağı geliri dolayısıyla yoksun kalınan getiriyi hesaba katar. Firmanın öz kaynak karlılığı, diğer kullanım alanında sağlayacağı getiriden yüksek ise ekonomik açıdan karlı olarak yorumlanır (Akgüç, 2013).

Ekonomik Katma Değeri bir işletmede uygulamanın hem işletme sahiplerine, hem de yöneticilere çeşitli yararları bulunmaktadır. Şirketler E.V.A.'yı tam olarak uygulamaya başladıklarında, öz sermaye maliyetini de dikkate alarak kârı değişik bir şekilde hesaplamaktan daha fazla şey yapmış olurlar. E.V.A. yöntemini kullanmanın firmalara sağladığı avantajlar aşağıdaki gibidir (Hacırüstemoğlu ve ark., 2002);

- Direkt olarak hissedar zenginliğine bağlı olan bu performans ölçüm aracı, daha yüksek bir Pazar fiyatı yöntemi öngörür,
- Daha yüksek bir E.V.A., her zaman hissedarların daha fazla kâr elde etmesi demektir,

- Faaliyet bütçeleme, sermaye bütçeleme ve devralmadan stratejik planlamaya kadar her türlü karara rehberlik eden, kapsamlı bir sistem olan ortak finansal yönetimin alt yapısını oluşturur,
- En alt kademedeki çalışanlara kadar işi anlatabilecek düzeyde basit, fakat etkili bir yöntemdir,
- Yöneticileri, şirket sahipleri gibi düşünmeye ve davranmaya iten bir sistemdir,
- Şirketlerin amaç ve başarılarını yatırımcılara anlatmanın bir yolu ve aynı zamanda yatırımcıların da üstün performans potansiyeli olan şirketleri belirlemelerinin bir yoludur,
- Tüm yönetici ve çalışanları mümkün olan en iyi performansa ulaşmak üzere motive eden, işbirliği ve hevesle çalışmalarını sağlayan bir iç kontrol unsurudur

Ekonomik Katma Değeri hesaplamak için muhasebe bilgi sisteminden elde edilen finansal tablolar temel alınmaktadır. Ancak bu tablolardan elde edilen verilerde bazı hesaplamaların yapılması gerekmektedir. E.V.A. en basit tanımıyla Vergi Sonrası Net Faaliyet Karı (VSNFK) ile sermayenin birim maliyetinin arasındaki fark olarak hesaplanır (Akyüz, 2013). Başarılı bir firmanın en azından kullandığı sermayenin maliyeti kadar kar sağlaması gerektiği prensibine dayanan E.V.A. finansal performans ölçütünün literatürde birçok şekilde hesaplanabilme olanağı vardır. En yaygın olarak kullanılan formül aşağıdaki gibidir (Rakshit, 2006):

1. HESAPLAMA ŞEKLİ:

$$EVA = VSNFK - (Sermaye \times AOSM)$$

Vergi Sonrası Net Faaliyet Karı = Ana Faaliyet Karı \times (1-Vergi Oranı)

Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti (AOSM), İşletmelerin öz kaynaklarının maliyeti ile borçların maliyetinin ağırlıklı ortalamasıdır ve aşağıdaki gibi formüle edilir:

$$AOSM = \left[\frac{B}{B+\ddot{O}} \times BM \right] + \left[\frac{\ddot{O}}{B+\ddot{O}} \times \ddot{O}GB \right]$$

B = Borçlar

\ddot{O} = Öz Kaynaklar

BM = Borçlanma Maliyeti

ÖGB = Öz Kaynak Getiri Beklentisi

2. HESAPLAMA ŞEKLİ

$$EVA = (SKO - AOSM) \times NFYT$$

Sermaye Karlılık Oranı (SKO), yatırılan tüm sermayenin değil, işletmenin ana faaliyetine bağlanmış olan sermayeden elde edilmiş olan getiri oranıdır ve aşağıdaki formülle elde edilir (Pribler, 2008):

$$SKO = \frac{\text{Faiz ve Vergi Öncesi Kar}}{\text{Net Faaliyet Yatırım Tutarı}}$$

Net Faaliyet Yatırım Tutarı (NFYT): Bilançonun aktifinde bulunan varlıkların işletmede kullanılıp kullanılmadığının araştırılması sonucunda bulunur.

3.2. Varlıkların Karlılığı (Return on Asset - ROA)

Varlıkların karlılığı veya aktif karlılığı (R.O.A.), işletmelerin faaliyetlerinde kullandığı varlıkları ne derece etkin kullandığını bir başka ifadeyle varlıkların üzerinden ne kadar gelir elde ettiğini gösterir (Karadeniz ve İskenderoğlu, 2011). R.O.A. firmaların maddi ve finansal yatırımlar dahil olmak üzere tüm varlıklarının hangi oranda etkin kullanıldığını göstermektedir (SPK, 2000). R.O.A. birim aktif başına elde edilen net karı gösterir ve aşağıdaki şekilde formüle edilir:

$$ROA = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Toplam Aktifler}} \times 100$$

İşletmelerin varlıkları kaynak yapısına bağlı olarak R.O.A. düşük veya yüksek bulunabilir. Firmanın fon kaynakları içinde yabancı kaynakların fazla olması faiz yükü sebebiyle karlılığı azaltacaktır. Böylece bu oran yardımıyla işletmeler arası karşılaştırmalar yaparak veya dönemler arası kıyaslamalar yaparak anlamlı sonuçlara ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu olumsuzluğun önüne geçebilmek için faiz ve vergi etkisini ortadan kaldırabilmek için ekonomik rantabilite oranı kullanılır ve aşağıdaki gibi formüle edilir (Elmas, 2015):

$$ROA = \frac{\text{Vergi ve Faiz Öncesi Kar}}{\text{Ortalama Kaynaklar}}$$

Finansman yapıları farklı firmalar arasında ve ilgili firmanın zaman içerisinde finansman yapısı değişmiş olabileceğinden yukarıdaki formülü kullanmak ROA için daha anlamlı olacaktır (Akgüç, 2013).

3.3. Özsermaye Karlılık Oranı (Return on Equity - ROE)

İşletmeye sermaye koyan ortaklar kar elde etmek isterler. Dolayısıyla ortaklar tarafından işletmenin başarısı konan sermayeye karşı elde edilen karla ölçülür. Öz kaynakların karlılık oranı (R.O.E.) ortaklarca işletmeye konan öz sermayenin etkin kullanımının iyi bir göstergesidir (Elmas, 2015).

Bu oran öz sermayenin kazanma gücü olarak da adlandırılır ve firmaların 1 birimlik öz sermayesinin ilgili dönemde ne kadar getiri sağladığını gösterir. Anılan rasyo, firmanın yönetimindeki başarı derecesi ile karlılık durumunun analizi hususunda önemli bir araç sayılır. Bilindiği gibi işletme yöneticileri kullanılan sermayeleri uygun bir ölçüde nemalandırdıktan sonra, piyasa koşullarını ve konjonktürdeki gelişmeleri de izlemek suretiyle teknik ekonomik anlamda üretim gücünü koruyup firmayı büyütme çabası içerisindedirler (Hiçşmaz, 1977).

Öz sermaye karlılık oranı aşağıda yazılan formülle hesaplanır:

$$ROE = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Öz Sermaye}}$$

Bu oran hesaplanırken dikkat edilmesi gereken husus, payda kısmında yer alan öz sermaye tutarının işletmenin gerçek öz sermaye tutarını gösterip göstermediğidir. Öz sermaye net aktif toplamı ile borçlar arasındaki olumlu farktır. Dolayısıyla yapılacak yanlış hesaplamalar öz sermayeyi olduğundan farklı gösterecek ve böyle bir durumda bu oran anlamını yitirecektir. Diğer bir dikkat edilmesi gereken husus da, firmaların dönem başı ve dönem sonu öz sermaye oranları önemli bir değişiklik arz ediyorsa bu oranın paydasında ortalama öz sermaye tutarının kullanılması uygun olacaktır (Akgüç, 2013).

Bu durumda R.O.E. şu şekilde hesaplanacaktır:

$$ROE = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Ortalama Öz Sermaye}}$$

Aynı zamanda R.O.E. bileşenleri R.O.A. ve öz sermaye çarpanı olarak da iki ögeye ayrılabilir.

$$ROE = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Aktif Tolamı}} \times \frac{\text{Aktif Toplamı}}{\text{Öz sermaye}}$$

Öz sermaye karlılık oranı, hissedarların durumunun yıl içinde nasıl değiştiğini ölçmekte ve karlılık analizinde önemli bir göstergedir. Finansal rantabilite olarak da ifade edilen R.O.E.'nin (Elmas, 2015), doğru hesaplanması için öz kaynakların alternatif kullanım olanaklarının da bilinmesi gerekir.

3.4. Yatırım Karlılık Oranı (Return on Investment - ROI)

Yatırım karlılık oranı veya yatırımın parasal geri dönüşü olarak adlandırılan bu oran yatırımın parasal geri dönüşünü hesaplamak için kullanılır. İşletmelerin temel amacı para kazanmaktır. Projeler de giderleri azaltmak ya da verimi artırmak yoluyla kazanılan parayı artırmayı amaçlar. Ancak bir projenin parasal getirisini hesaplamak pek kolay değildir. R.O.I. hesaplama yöntemi bu soruları cevaplamaya ve projenin parasal değerini görmeye yardımcı olur (<http://www.isixsigma.com>, Erişim tarihi: 12 Ocak 2016).

Yatırım karlılık oranı toplam hisseler ve uzun dönem borçlara göre, firma ortaklarının hisselerinin durumunu ölçmektedir. Çünkü bir firma tasfiye edildiğinde borçlar hisse paylarından önce ödenir, borçların ve hisse tutarlarının ödenmesi için, firmanın karlılık aracılığıyla sermayesini yükseltme becerisini ölçmelidir.

İşletmenin yatırımlardan elde ettiği getirilerin sermaye maliyetini aşan kısmı olarak adlandırılan R.O.I. aşağıdaki formül ile hesaplanır (Cenger, 2006).

$$ROI = \frac{(\text{Vergi Faiz Öncesi Kar} - \text{Vergi})}{\text{Toplam Yatırım}}$$

Yatırım Karlılık Oranı, yatırımların karşılaştırılmasında kullanılan popüler bir yaklaşımdır. R.O.I., karlılığı etkileyen tek bir yüzde içinde birleştirdiği için kavramsal olarak önemli bir üstünlüğe sahiptir (Şentürk, 2015).

Yatırım Karlılık Oranını arttırmanın iyi yöntemi vardır. Birincisi; gelirleri arttırmak veya maliyetleri azaltmak, ikincisi; yatırım tutarını azaltmaktır. ROI, ayrıca aşağıdaki şekilde de ifade edilebilir (Bayraktaroğlu ve Ünlü, 2009);

$$ROI = \frac{\text{Satışlar}}{\text{Yatırım Tutarı}} \times \frac{\text{Kar}}{\text{Satışlar}}$$

ROI=Yatırım Devir Hızı X Satışların Karlılığı

Yatırım Karlılık Oranının başlıca yararları, yöneticilerin satışlar, maliyetler ve yatırım tutarları arasındaki ilişkiye dikkat etmelerini sağlar ve böylelikle lüzumsuz yatırımları engeller (Şentürk, 2015).

3.5. Kar marjı (KM)

Firmaların faaliyetlerini sürdürme amaçlarından en önemlisi kar elde etmektir. Karlılık; firmalarda alınana kararların bir sonucu olarak görülür ve bu amaçla firmalarda karlılık analizi yapılırken, karlılık oranlarından faydalanılır (Temizer, 2015).

Firmaların gelir tablosunda faaliyet sonuçları brüt satış karı, esas faaliyet karı, olağan dönem karı, dönem karı ve net dönem karı olarak gösterilir. Bu karlar ile satışlar arasında ilişki kurularak karlılık oranları hesaplanır.

i. Brüt kar marjı: Net satışlardan hangi oranda brüt kar elde edildiğini gösterir ve aşağıdaki formülle hesaplanır;

$$\text{Brüt Kar Marjı} = \frac{\text{Brüt Satış Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

Brüt satış karı bir firmanın, faaliyet giderleri ile finansman giderleri de dahil diğer giderleri karşılayabilecek kadar yüksek olmalıdır. Bir firmanın brüt kar marjı brüt satış karının, net satışlara bölünmesiyle bulunabileceği gibi aşağıdaki formülle de hesaplanabilir (Akgüç, 2013);

$$\text{Brüt Kar Marjı} = 1 - \frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Net Satışlar}}$$

ii. Faaliyet kar marjı: Firmanın esas faaliyetlerinin karlılığını gösteren bu oran, firmanın faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmetlerden elde ettiği karı gösterir ve aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır;

$$\text{Faaliyet Kar Marjı} = \frac{\text{Faaliyet Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

Faaliyet karı, bir işletmenin faaliyetleri içerisinde asıl önemli olan mal ve hizmet üretimi karlılığını gösteren önemli bir göstergedir. Faaliyet karının büyük oranda gerçekleşmesi işletmenin uzun dönemde büyüme gücünü artırır (DEHA, 2009).

iii. Olağan dönem kar marjı: Firmaların süreklilik gösteren olağan faaliyetleri sonucunda elde ettiği karlılığı gösteren bu oran aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır;

$$\text{Olağan Dönem Kar Marjı} = \frac{\text{Olağan Dönem Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

iv. Net dönem kar marjı: Firmaların kuruluş amacı dışında kalan faaliyetlerinden doğan tüm faaliyet dışı gelir ve kar unsurları ile birlikte net satıştan tüm gider ve vergileri düştükten sonra aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır;

$$\text{Net Dönem Kar Marjı} = \frac{\text{Net Dönem Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

3.6. Artık Kar (Residual Income - RI)

Artık kar yöntemi, işletme faaliyetleri sonrası elde edilen net karın hesaplanmasına yönelik olarak geliştirilmiştir (Çelik, 2002). R.I. yöntemi ile işletmenin sermaye maliyeti çıkarıldıktan sonra dönem içerisinde elde edilen net kardan ne kadarının işletmede kaldığı hesaplanmaktadır.

Artık Kar metodunun ana fikirlerinden biride gelir tablosunda diğer finansman kaynaklarının maliyetinin yer almasına karşın, firmaya yatırılmış öz sermaye için bir maliyetin yer almamasıdır (Yavuzarslan, 2007). Bu sebeple öz sermaye için bir maliyet belirlenmesi halinde öz sermaye için yapılmış harcama net gelirden çıkarıldığında arada kalan fark katma değer olarak nitelendirilir.

Artık kar, yatırımcıların yeterli oranda getiri elde edebilmeleri için işletmenin sağladığı getirinin katlanılan riski karşılayacak kadar büyük olması anlamına gelmektedir (Özkan ve Dal, 2014).

Bir başka deyişle R.I., muhasebe karından yatırım tutarı üzerinden beklenen karın tutarının çıkarılması suretiyle hesaplanmakta ve aşağıdaki formülle ifade edilmektedir;

$$RI = \text{Kar} - (\text{Beklenen Karlılık Oranı} \times \text{Yatırım Tutarı})$$

Beklenen karlılık oranının yatırım tutarı ile çarpılması ile elde edilen rakam yatırımın fırsat maliyeti olarak da adlandırılmaktadır (Şentürk, 2015).

3.7. Nakit Yatırım Karlılığı (Cash Flow Return on Investment - CFROI)

Nakit yatırım karlılığı, HOLT Value Associates adlı danışmanlık şirketi tarafından geliştirilmiş bir performans ölçüsü olup iç verim oranının modifiye edilmiş bir versiyonudur (Ünlü, 2014).

Nakit Yatırım Karlılığı, nakit akışlarını ve paranın zaman değerini dikkate alarak bir yatırımcının beklenen getirisini ölçen bir yöntemdir. Bu yöntem dönem sonunda yaratılan değeri ifade eden bir tutar olmayıp bir getiri oranıdır (Topak, 2010).

Bir firma için C.F.R.O.I. dört girdi kullanılarak hesaplanır (<http://www.stern.nyu.edu>, Erişim Tarihi: 01 Şubat 2016);

-Enflasyona göre düzeltilmiş yıllık brüt yatırım tutarı (GI- Gross Investmen)

GI= Net Aktif Değer + Duran Varlıkların Birikmiş Amortismanı

-Enflasyona göre düzeltilmiş yıllık brüt nakit akışları (GCF- Gross Cash Flow)

GCF= Faiz ve Vergi Öncesi Kar + Cari Yıl Amortismanı

-Varlıkların Ekonomik Ömrü (n)

-Firmaların amortismanına tabi olmayan varlıklarının ekonomik ömür sonundaki terminal değeri (TD).

CFROI iç verim oranı yöntemiyle aşağıdaki formülle hesaplanır;

$$GI = \sum_{t=1}^n \frac{GCF_t}{(1+r)^t} + \frac{TD_{n+1}}{(1+r)^{n+1}}$$

Diğer bir hesaplama yöntemi ise ekonomik amortisman dikkate alarak yapılır;

$$CFROI = \frac{\text{Brüt Nakit Akışı} - \text{Ekonomik Amortisman}}{\text{Brüt Nakit Yatırım}}$$

Ekonomik amortisman (EA) ise aşağıdaki formülle bulunur;

$$EA = \frac{AOSM}{(1+AOSM)^n - 1} \times \text{Amortismanına Tabi Varlıklar}$$

Nakit Yatırım Karlılığı, yatırımın beklenen getiri oranını ölçerken nakit akışını kullanmakta, ancak bunu yaparken paranın zaman değerini dikkate almaktadır. Bu nedenle performans ölçüsünün etkin olarak uygulanabilmesi için mali tablolardan enflasyon etkisinin giderilmesi gerekir. Bu şekilde enflasyon etkisinden arındırılmış nakit akımları ile yine enflasyon etkisinden arındırılmış brüt yatırım tutarı karşılaştırılmaktadır (Topak, 2010).

3.8. Hisse Başına Kar (Earnings Per Share - EPS)

Hisse Başına Kar, bir firmanın belirli bir dönem itibariyle hisse başına performansının bir ölçüsüdür (Şentürk, 2015). Hisse başına kar en temel şekilde dönem içinde elde edilen net kar tutarından, varsa imtiyazlı hisse senedi sahiplerine ödenecek temettü tutarının çıkarılmasından sonra kalan rakamın o dönemdeki ağırlıklı hisse senedine bölünmesiyle hesaplanır (Türkiye Muhasebe Standartları 33) ve aşağıdaki formül ile gösterilir;

$$EPS = \frac{\text{Net Kar} - \text{İmtiyazlı Hisse Senetlerine Ödenecek Tutar}}{\text{Ağırlıklı Hisse Senedi Adedi}}$$

EPS oranının işletmenin kendi geçmiş verileriyle ve diğer firmalarla karşılaştırılabilmesi için bu finansal verilerin doğruluğuna bağlıdır (İçten, 2013).

Hisse başına karlardaki artış hesaplanırken bu artışa sebep olan yatırım tutarı dikkate alınmamakta, bu nedenle elde edilen getiri ile sermaye maliyetini dahi karşılamayan yatırım tutarındaki büyük artışlarda EPS de artış sağlamaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, sadece daha fazla sermaye kullanmak suretiyle karın arttırılması mümkündür (Hacıüstemoğlu ve Şakrak, 2002).

3.9. Nakit Katma Değer (Cash Value Added - CVA)

İşletmenin faaliyetlerinden yaratmış olduğu nakdi temel alan değere dayalı bir performans ölçüm aracıdır (Topak, 2010). Performans ölçütü olarak kullanılabilmesi yanında, özellikle firma devralmalarında ve yeni yatırım projelerinin değerlendirilmesinde etkinliği oldukça yüksek olan modern bir ölçüttür

Nakit Katma Değer, sadece nakit öğeleri içerir ve belli bir dönemdeki sermaye maliyetleri sabit olarak ele alınır. C.V.A. faaliyet nakit akışı ve faaliyet

nakit akışı talebi arasındaki farka eşit olup (Ottosson ve Weissenrieder, 1996) aşağıdaki formülle ifade edilir:

$$CVA = \text{Faaliyet Nakit Akışı} - \text{Faaliyet Nakit Akışı Talebi}$$

Faaliyet nakit akışı, amortisman, faiz ve vergi öncesi karlar (EBDİT), işletme sermayesi değişimi ve stratejik olmayan yatırım tutarlarının toplamına eşittir. Faaliyet nakit akışı talebi ise sermaye maliyetlerini temsil etmektedir. Yıllık ortalama sermaye maliyeti yatırımcıların finansal ihtiyaçlarını karşılamak bakımından yeterli görülmektedir ve yatırım dönemi boyunca sabit kabul edilmektedir (Şentürk, 2015).

4. VERİ, YÖNTEM VE AMPİRİK BULGULAR

Bu çalışmada; Borsa İstanbul'da işlem gören, Dokuma Giyim ve Deri Sektörü'nde yer alan işletmelerin, D.İ.R. kapsamında yaptıkları ihracat ve ithalat yoğunluğunun, işletmelerin finansal performansına olan etkisi, panel veri analizi kullanılarak ölçülmüştür. Türkiye'de sektörel bazda bakıldığında, gerek izin belge sayısı gerek D.İ.R. kapsamında yapılan dış ticaret hacmi ve ülke ekonomisine sağladığı döviz girdisi bakımından Dokuma ve Giyim Sektörü ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca deri sektöründe yer alıp giyim eşyası üreten işletmelerin de varlığını göz önüne alınarak çalışmanın örneklemini Dokuma Giyim ve Deri Sektörü olarak belirlenmiştir. Veri kısıtı sebebiyle sektördeki tüm işletmeler analizlere dahil edilememiştir.

2009-2014² yıllarını kapsayan altı yıllık süreçte; Borsa İstanbul'da işlem gören, aralıksız olarak dahilde işleme izni alan ve rejim çerçevesinde ihracat ve ithalat yapan dokuz işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin isimleri ve Borsa İstanbul'da işlem gördükleri hisse kodları şu şekildedir: Akın Tekstil A.Ş. (ATEKS), Bossa Ticaret ve Sanayi İşletmeleri A.Ş. (BOSSA), Desa Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (DESA), Karsu Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (KRTEK), Kordsa Global Endüstriyel İplik ve Kord Bezi Sanayi ve Ticaret A.Ş. (KORDS), Lüks Kadife Ticaret ve Sanayi A.Ş. (LUKSK), Menderes Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (MNDRS), Söktaş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (SKTAS) ve Yünsa Yünlü Sanayi ve Ticaret A.Ş. (YUNSA).

İşletmelerin finansal performans ölçütü olarak yedi finansal oran kullanılmıştır. Bu oranlar ve hesaplanma yöntemleri şu şekildedir:

$$\text{Varlıkların Karlılığı (ROA1)} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Toplam Aktifler}} \quad (1)$$

$$\text{Ekonomik Rantabilite (ROA2)} = \frac{\text{FVÖK}}{\text{Toplam Kaynaklar}} \quad (2)$$

$$\text{Mali Rantabilite1 (ROE1)} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Öz Sermaye}} \quad (3)$$

² Çalışmanın analizlerinin yapıldığı dönemde işletmelerin 2015 yılına ait finansal tablolarının tümü henüz açıklanmadığı için 2009-2014 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.

$$\text{Mali Rantabilite2 (ROE2)} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Ortalama Öz Sermaye}} \quad (4)$$

$$\text{Net Kar Marjı (NKM)} = \frac{\text{Net Dönem Karı}}{\text{Net Satışlar}} \quad (5)$$

$$\text{Esas Faaliyet Kar Marjı (EFKM)} = \frac{\text{Esas Faaliyet Karı}}{\text{Net Satışlar}} \quad (6)$$

$$\text{Brüt Kar Marjı (BKM)} = \frac{\text{Brüt Dönem Karı}}{\text{Net Satışlar}} \quad (7)$$

İşletmelerin dahilde işleme rejimi çerçevesinde yapmış oldukları ihracat ve ithalatın yoğunluğu hesaplanırken, Ekonomi Bakanlığı'ndan almış oldukları dahilde işleme izin belgesinde yer alan öngörülen ihracat ve öngörülen ithalat verileri kullanılmıştır. Bu noktada işletmelerin öngörülen ihracat ve ithalat verilerinin kullanılmasının sebebi, mali tablolarında D.İ.R. kapsamında yapılan ihracat ve ithalat verilerinin olmamasıdır. Ancak gerçekleşen ihracat ve ithalat değerlerinin, öngörülen ihracat ve ithalat değerleri içindeki payının yüksek olmasından dolayı³ analizlerin sonuçlarını değiştirmeyeceği düşünülmüştür. Buna göre D.İ.R. kapsamında ihracat ve ithalat marjları şu şekilde hesaplanmıştır:

$$\text{DİR İhracat Marjı (DİRİHR)} = \frac{\text{Öngörülen İhracat}}{\text{İşletmenin Net Satışları}} \quad (8)$$

$$\text{DİR İthalat Marjı (DİRİTH)} = \frac{\text{Öngörülen İthalat}}{\text{İşletmenin Satışlarının Maliyeti}} \quad (9)$$

Regresyon modelinde yer alan değişkenlerin tanımları aşağıdaki gibidir:

ROA1_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki net karının toplam aktiflere oranı.

ROA2_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki faiz ve vergi öncesi karının toplam kaynaklara oranı.

ROE1_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki net karının öz sermayeye oranı.

ROE2_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki net karının ortalama öz sermayeye oranı.

NKM_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki net dönem karının net satışlara oranı.

EFKM_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki esas faaliyet karının net satışlara oranı.

³ Dokuma ve Giyim Sektöründe 2006-2015 yılları arasındaki verilere göre gerçekleşen ihracat değerinin öngörülen ihracat değeri içindeki payı %99.20, gerçekleşen ithalat değerinin öngörülen ithalat değeri içindeki payı %77.34 olarak bulunmuştur.

BKM_{it} : *i* firmasının *t* yılındaki brüt dönem karının net satışlara oranı.

$DİRİHR_{it}$: *i* firmasının *t* yılındaki dahilde işleme rejimi kapsamında ihracat marjı.

$DİRİTH_{it}$: *i* firmasının *t* yılındaki dahilde işleme rejimi kapsamında ithalat marjı.

Yukarıdaki oranlardan finansal performansı ölçen oranların bağımlı değişken olduğu ve D.İ.R. ihracat marjının açıklayıcı değişken olduğu regresyon modelleri şu şekildedir:

$$ROA1_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROA2_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE1_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE2_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$NKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$EFKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$BKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİHR_{it} + \varepsilon_{it}$$

Dahilde İşleme Rejimi ithalat marjının finansal performansı ölçen oranların üzerindeki etki regresyonları ise şu şekildedir:

$$ROA1_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROA2_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE1_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE2_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$NKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$EFKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$BKM_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 * DİRİTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

Regresyon modellerini tahmin ederken ilk olarak uygun modele karar vermek gerekmektedir. Verilerin kısa dönemli olması sebebiyle klasik yöntem olan havuzlanmış en küçük kareler yönteminin analiz için kullanılması olası olsa da bunu sınamak için Breusch-Pagan'ın (1980) bireysel heterojenliğinin sınıdığı Lagrange Çarpanı (LM) testine bakılmalıdır. Bu testin hipotezi; $H_0 : \sigma_{\mu}^2 = 0$ olarak rassal birim etkilerinin varyansının sıfır olmasıdır.

Ayrıca LM test istatistiği de aşağıdaki gibidir:

$$LM = \frac{NT}{2(T-1)} \left[\frac{\sum_{i=1}^n (\sum_{t=1}^T u)^2}{\sum_{i=1}^n \sum_{t=1}^T u^2} - 1 \right]^2 \quad (10)$$

Model içerisinde bulunan “u”, havuzlanmış en küçük kareler modelinin tahmininden elde edilen kalıntıları göstermektedir. Eğer test sonucunda çıkan ki-kare skoru ile H_0 hipotezi reddedilemezse birim etkilerinin olduğu ve bu nedenle klasik model üzerinden regresyonun tahmin edilmesi sonucuna ulaşılır (Tatoğlu, 2013:173).

Diğer taraftan panel veri analizlerinde birim boyutunun olması sebebiyle heteroskedasiteye (değişen varyans), hata terimindeki birim etkilerinin anlamlı olup olmaması açısından otokorelasyona ve hata terimlerinin birimlere göre bağımsızlığını göstermek için birimler arası korelasyona bakılmalıdır.

Regresyonları uygun modelle tahmin etmek için LM test sonuçlarına bakılması gerekmektedir. Çalışmada yer alan regresyonların LM test sonuçları Tablo 4’de verilmiştir

Tablo 4. LM Test Sonuçları

Regresyon Modeli	x^2	Olasılık Değeri
ROA1- DİRİHR	0.02	0.439
ROA1- DİRİTH	0.06	0.4071
ROA2- DİRİHR	0.76	0.807
ROA2- DİRİTH	1.16	0.8598
ROE1- DİRİHR	1.83	0.089**
ROE1 - DİRİTH	0.56	0.2281
ROE2 - DİRİHR	1.44	0.1153
ROE2 - DİRİTH	0.33	0.2819
NKM - DİRİHR	0.04	0.4175
NKM - DİRİTH	0.07	0.3938
EFKM- DİRİHR	0.88	0.8262
EFKM- DİRİTH	1.99	0.921
BKM - DİRİHR	31.54	0.000*
BKM- DİRİTH	32.54	0.000*

Not: * ve ** sırasıyla %1 ve %10 seviyelerinde istatistiksel açıdan analiz anlamlı olduğunu göstermektedir.

Yapılan analiz sonucunda ROE1-DİRİHR, BKM-DİRİHR ve BKM-DİRİTH regresyonlarının rassal model ile diğer regresyonların ise klasik model ile tahmin edilmesinin uygun olacağına karar verilmiştir. Klasik model tahmininden önce ise

regresyonda heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun olup olmadığına bakılacaktır. Bunlardan birinin ya da birkaçının varlığı halinde uygun dirençli tahminciler ile regresyon modeli tahmin edilecektir.

Breusch-Pagan (1980) ve Cook-Weisberg (1983) testi ile klasik modelin en küçük kareler yöntemi ile kalıntıları elde edilmekte ve sonra hata terimleri yeni bir regresyon modeli ile tahmin edilmektedir. Bu yeni regresyon modeli ile “H₀: Heteroskedasite yoktur” hipotezi test edilmektedir. Panel veri modellerinde regresyonun hata teriminin hem birim içerisinde hem de birimlere göre eş varyanslı olduğu kabul edilir. Panel veri analizinde bulunan birim boyutu sebebiyle heteroskedasite genellikle karşılaşılan bir durumdur (Tatoğlu, 2013:199). Diğer taraftan birimler arası korelasyon için kalıntıların gecikmeli değerlerinin yeni bir regresyon modelinde bağımsız değişken olması şeklinde tahmin edilmesinin sonucunda elde edilen t testi ile ρ (rho)’nun anlamlı olup olmadığına bakılmaktadır. Eğer ρ anlamlı ise otokorelasyonun bulunduğu sonucuna ulaşılır. Birimler arası korelasyon için de Pesaran’ın (2004) testi (CD) kullanılarak “H₀ : Birimler arası korelasyon yoktur.” hipotezi sınanacaktır. CD testi için istatistiksel model şu şekildedir:

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij} \right) \quad (11)$$

CD testi dengeli panelde N>T durumunda LM testine göre daha etkindir. Diğer taraftan rassal model ile tahmin edilecek olan modellerde ise klasik modelden farklı olarak heteroskedasite Levene (1960) ile Brown ve Forsythe (1974) testleri uygulanmaktadır. Levene istatistiği aşağıda verilmiştir:

$$W_0 = \frac{\frac{\sum_i n_i (\bar{z}_i - \bar{z})^2}{(g-1)}}{\frac{\sum_i \sum_j (z_{ij} - \bar{z}_i)^2}{\sum_i (n_i - 1)}} \quad (12)$$

ve

$$\bar{z}_i = \frac{\sum z_{ij}}{n_i} \text{ ve } \bar{z} = \frac{\sum \sum z_{ij}}{\sum n_i} \quad (13)$$

Brown ve Forsythe W₀ istatistiğine ek olarak \bar{X}_i yerine X_{ij} ’nin i. birim birim medyanı (W₅₀) ile \bar{X}_i yerine X_{ij} ’nin i. birim %10 kırılmış ortalamasını alarak (W₁₀) testlerini önermişlerdir (Tatoğlu, 2013).

Regresyon modellerinin heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığına ilişkin yapılan analizlerin sonucu Tablo 5’de verilmiştir.

TABLO 5. Modellerin Heteroskedasite, Otokorelasyon ve Birimler Arası Korelasyon Testleri

Regresyon Modeli	Heteroskedasite	Otokorelasyon	CD
ROA1-DİRİHR	2.21 (0.137)	0.39 (0.534)	4.697 (0.000)*
ROA1-DİRİTH	1.79 (0.1805)	0.44 (0.5078)	4.962 (0.000)*
ROA2-DİRİHR	0.79 (0.373)	0.12 (0.7255)	4.546 (0.000)*
ROA2-DİRİTH	0.83 (0.3632)	0.23 (0.6346)	4.397 (0.000)*
ROE1-DİRİTH	1.84 (0.1752)	9.36 (0.0022)*	4.808 (0.000)*
ROE2-DİRİHR	0.08 (0.7795)	7.18 (0.0074)*	4.147 (0.000)*
ROE2-DİRİTH	0.54 (0.463)	6.42 (0.0113)	4.784 (0.000)*
NKM- DİRİHR	2.26 (0.133)	0.03 (0.8575)	3.962 (0.0001)*
NKM- DİRİTH	9.88 (0.0017)*	0.02 (0.8827)	4.233 (0.000)*
EFKM-DİRİHR	2.64 (0.104)	0.41 (0.519)	4.026 (0.000)*
EFKM-DİRİTH	9.97 (0.0016)	1.01 (0.3157)	4.861 (0.000)*
ROE1-DİRİHR	W ₀ =0.217 W ₅₀ =0.492 W ₁₀ =0.217	9.36 (0.0022)*	4.126 (0.000)*
BKM-DİRİHR	W ₀ =0.00022* W ₅₀ =0.0029* W ₁₀ =0.00022*	31.54 (0.000)*	6.573 (0.000)*
BKM-DİRİTH	W ₀ =0.217 W ₅₀ =0.492 W ₁₀ =0.217	32.54 (0.000)*	6.554 (0.000)*

Not: *, %1 seviyesinde istatistiksel açıdan analizin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Test sonuçlarına göre bütün modellerde birimler arası korelasyon ilişkisi çıkmıştır. Diğer taraftan ROE1-DİRİTH ve ROE2-DİRİHR regresyonlarında birimler arası korelasyon ilişkisine ek olarak otokorelasyon da bulunmuştur. Ayrıca rassal model regresyonlarından ROE1-DİRİHR ile BKM-DİRİTH otokorelasyonun yanında birimler arası korelasyon varken BKM-DİRİHR regresyonu heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyona sahiptir.

Yapılacak olan regresyon modellerinde heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon durumları dikkate alınarak uygun dirençli tahminciler ile

modeller tahmin edilmelidir. Uygun dirençli tahminciler ile yapılan regresyon modelleri Tablo-6’de verilmiştir:

Tablo 6. Uygun Dirençli Tahminciler ile Yapılan Regresyon Modelleri ve Sonuçları

Regresyon Modeli	Katsayı	t-istatistiği	Olasılık
ROA1 - DİRİHR	0.147	2.66	0.029**
Sabit	-0.0216	-1.27	0.241
ROA1 - DİRİTH	0.146	2.02	0.078***
Sabit	-0.0052	-0.38	0.717
ROA2 - DİRİHR	0.154	2.36	0.046**
Sabit	0.052	3.58	0.007
ROA2 - DİRİTH	0.176	1.84	0.104
Sabit	0.66	9.16	0.000
ROE1 - DİRİTH	0.4536	2.4	0.02**
Sabit	-0.046	-1.32	0.193
ROE2 - DİRİHR	0.3468	2.81	0.007*
Sabit	-0.063	-1.82	0.074
ROE2 - DİRİTH	0.458	2.42	0.019**
Sabit	-0.039	-1.18	0.242
NKM - DİRİHR	0.22	1.74	0.12
Sabit	-0.0329	-0.87	0.412
NKM - DİRİTH	0.135	1.04	0.303
Sabit	0.00331	0.1	0.92
EFKM - DİRİHR	0.139	1.11	0.299
Sabit	0.0333	0.94	0.374
EFKM - DİRİTH	0.1396	1.48	0.145
Sabit	0.033	1.43	0.16
ROE1 - DİRİHR	0.333	3.56	0.016**
Sabit	-0.0675	-1.85	0.123
BKM - DİRİHR	-0.0457	-1.63	0.164
Sabit	0.223	25.51	0.000
BKM- DİRİTH	0.066	0.89	0.374
Sabit	0.204	6.29	0.000

Not: *, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyelerinde istatistiksel açıdan analizin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Uygun dirençli tahmincilerin yardımıyla tahmin edilen regresyon modellerinin sonucunda DİRİHR’ nin ROA1, ROA2, ROE1 ve ROE2 üzerinde

istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak DİRİTH' nin de ROA1, ROE1 ve ROE2 üzerinde istatistiki olarak anlamlı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna göre DİRİHR' deki %1 puanlık artış ROA1'i %0,147 puan, ROA2'yi %0,154 puan ROE1'i %0,333 puan ve ROE2'yi %0,346 puan artırmaktadır. Diğer taraftan DİRİTH' deki %1 puanlık artış ROA1'i %0,146 puan, ROE1'i %0,453 ve ROE2'yi de %0,458 puan artırmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dahilde işleme rejimi, Türkiye'nin ihracata dayalı ekonomik büyüme politikası çerçevesinde, imalat sektöründeki işletmelerin dünya piyasalarından ucuz hammadde ve yarı mamul satın alması suretiyle ihraç pazarlarında rekabet üstünlüğü, satış artışı, pazar ve ürün çeşitlendirmesi yapmalarına olanak sağlayan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir. Politika yapımcıların makro ölçekli planlarının bir parçası olarak D.İ.R., Türkiye'nin ekonomik büyümesini sürdürülebilir kılmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda literatürde D.İ.R. ile dış ticaret ilişkisine dayanan çalışmalar bulunmakta iken rejimin uygulayıcı işletmeler üzerindeki faaliyet performansına ve özelinde finansal performansına etkisini inceleyen çok az çalışmanın bulunması bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. D.İ.R. kapsamında verilen izin belge sayısı ve yapılan ticaret hacmi gözetildiğinde en üst sıralarda yer alan Dokuma Giyim ve Deri Sektörü'nde faaliyet gösteren işletmelerin analiz edildiği bu çalışmada, D.İ.R. kapsamında yapılan ihracatın; varlıkların karlılığı, ekonomik rantabilite ve mali rantabilite üzerinde pozitif etkisi olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, D.İ.R. çerçevesinde yapılan ithalatın işletmelerin varlıklarının karlılığı ve mali rantabilite üzerinde pozitif etkisi olduğu ancak ekonomik rantabilite üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ihracat ve ithalat işlemlerinin finansal performans üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde temel farkın ekonomik rantabilite olduğu görülmektedir. Buna göre D.İ.R. kapsamında yapılan ihracat %1 arttığında ekonomik rantabilite % 0,154 puan artarken, D.İ.R. kapsamında yapılan ithalatın ekonomik rantabilite üzerinde etkisi bulunamamıştır. D.İ.R. kapsamında yapılan ihracat ve ithalat işlemlerinin Net Kar/Toplam Aktifler üzerinde etkili olduğu düşünüldüğünde, aradaki temel farkın, ithalat işlemlerinin faiz ve vergi giderleri eklenmiş kar üzerinde etkili olmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. D.İ.R. kapsamında yapılan ihracat ve ithalatın özsermaye karlılığı olan mali rantabilite üzerindeki ortak etkisi dikkat çekicidir. Bunun yanında D.İ.R. çerçevesinde gerek ihracat gerek ithalat işlemlerinin satışların karlılığı üzerinde herhangi bir etkisi bulunamamıştır.

Yapılan analizler sonucunda D.İ.R. firmaların faaliyet performansına pozitif etki yaptığı görülmüştür. İhracatçı firmalara, fiyat bağlamında rekabetçi bir ortam yarattığı için ihtiyaç duyması halinde rejimi kullanmaları önerilmektedir.

Türkiye ekonomisi için oldukça önemli olan D.İ.R.' in, farklı sektörlerde yer alan işletmelerin finansal performansına etkilerinin analiz edileceği çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca D.İ.R. yönetmeliği ve işleyişinde işletmeler tarafından rejimin ithalatı özendirdiği ve uygulamanın istismar edildiği konusundaki şikayet edilen konuların analiz edileceği ve yeni modellerin önerileceği çalışmalar da politika yapıcılar için yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

Orijinal Makale:

ACAR Mustafa, “Tarımsal İşletmelerde Finansal Performans Analizi”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:20, 2003, s.21-22

AKDEVE Erdal, KARAGÖL Erdal Tanas, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, s:330

AKTÜRK Ahmet, ŞENOL Hasan, “KOBİ’ler Açısından İhracat Teşviklerinin Önemi ve Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Öneriler”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.15, S.2, 2010, s.377.

AKYÜZ Yılmaz, “Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Pazar Katma Değer (MVA) Analizi: İMKB’ de İşlem Gören Seramik İşletmelerinde Bir Uygulama”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, 2013, s:343

AY Yılmaz, YAVAŞ Ergun, “Dahilde İşleme Rejiminde Res’en Kapatmanın Sonuçları ve Res’en Kapatmada Kaçan Ek Süre Fırsatının Değerlendirilmesi”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Vergi Dünyası Dergisi, S.397, 2014, s.26

BASER Feridun,”Dahilde İşleme Rejimi’nde Tarım ve Gıda Sanayi Ürünlerinin Yeri”, [http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/ TanitimKoordinasyonDb/dahil.doc](http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/dahil.doc), 31.03.2015

BREUSCH, Trevor ve PAGAN, Adrian, “The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics”, *Review of Economic Studies*, 47, 1980, p:239-253.

BROWN, Morton B. ve FORSYTHE, Alan B., “The Small Sample Behavior of Some Statistics which Test the Equality of Several Means”, *Technometrics*, 16(1), 1974, p: 129-132.

BUMİN Mete, “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi:2002-2008”, *Maliye Finans Dergisi*, Yıl:23, Sayı:84, 2009, s:44

CEBECİ K.Aslıhan, YILMAZ Mutlu, “Dahilde İşleme Rejimi ve Türk Dış Ticareti Üzerine Etkilerinin Analizi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:23, Sayı:2, 2013, s:215

COOK, R. Denis ve WEISBERG, Sanford (1983), “Diagnostics for Heteroskedasticity in Regression”, *Biometrika*, 70, 1983, p: 1-10.

ÇELİK Orhan, İşletmelerde Bir Performans Ölçütü Olarak Ekonomik Katma Değer (EKD) ve Türk Telekom A.Ş.’ de Uygulanması, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Geliştirme ve Toplum Araştırmaları Merkezi, No:45, 2002, s:6

ERK, Timur, Kimya Sanayine ve Ekonomiye Kronolojik Bakış, <http://www.tksd.org.tr/images/kitap.pdf>, Erişim Tarihi: 10.12.2015

GÜNEŞ Recep, UĞUR Ahmet, “KOBİ’lerin İhracat Finansmanında Eximbank Kredileri: Malatya İlinde Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.12, S.2, 2007, s.27-29.

HACİRÜSTEMOĞLU Rüstem, ŞAKRAK Münir, DEMİR Volkan, “Etkin Performans Ölçüm Aracı (EVA), (Ekonomik Katma Değer-Ekonomik Kar Yaklaşımı), *İSMMM Mali Çözüm Dergisi*, Nisan-Haziran 2002, s12

İÇTEN Orkun, “Hisse Başı Kazanç Kalitesinin, Hisse Başı İşletme Faaliyetlerinden Net Nakit Akışı ile Test Edilmesi ve İMKB Ticaret Endeksi Hisse Senetleri Örneği”, Maliye Finans Yazıları Dergisi, Sayı:98, 2013, s:50

İNANÇ Mustafa, “Dahilde İşleme Veya Geçici Kabul İzin Belgesi Kapsamındaki Mal Teslimlerinde Tecil-Terkin Uygulamasında Son Durum” İSMMM MO Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Ağustos, 2011, s: 206-207

KARADENİZ Erdiñ, İSKENDEROĞLU Ömer, “İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt:22, Sayı:1, 2011, s:69

KARAPINAR Aydın, “İşletme Performansının Ölçülmesinde Katma Değer ve Bir Örnek Uygulama”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, C:4, No:2, 2002, s:61

KUTLU Erol, HACIKÖYLÜ Canatay, “Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Devlet Yardımları”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.7, S.1, 2007, s.382

LEVENE, Howard, Robust Tests for Equality of Variances in Contributions to Probability and Statistics (I. Olkin, ed.), CA: Stanford University Press, 1960

NURAL Ali, “Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri, Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimi Kararları” Gümrük Birliği sürecinde Türkiye Dergisi, S. 21, 1996, s: 113

OTTOSSON Erik, WEISSENRIDER Fredrik, “Cash Value Added- a New Method for Measuring Financial Performance”, FWC AB Study, No:1996:1, s:5

ÖZKAN Mehmet, DAL Arzu, Ekonomik Kar Kaybı ve Borca Batıklık Bilançosu Arasındaki İlişkilerin Firmaların Finansal Yapıları Üzerine Etkileri, İSMMMO Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Ağustos 2014, s:21

ÖZTÜRK Serdar, SÖZDEMİR Ali, KOÇBULUT Özgür, “Türk Eximbank Programlarının Türkiye İhracatına Etkileri ve AB/DTÖ’ ye Uygunluğu” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.12, S.2, 2007, s.183

PREIBLER, Peter R., Betriebswirtschaftliche Kennzahlen, Oldenbourg Verlag, 2008, München. Aktaran: E.Handan Sümer GÖĞÜŞ, Ekonomik Katma Değer ve Hesaplanması, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:69, Haziran 2011, s:11

RAKSHIT Debdas, “EVA Basad Performancemeasurement: A Case Study of Dabur India Limited”, Vidyasagar University Jurnal of Commere, Vol.11, March2006, s.41-42

SEKRETER M. Serhan, AKYÜZ Gökhan, İPEKÇİ ÇETİN Emre, “Şirketlerin Derecelendirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi: Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:8, 2004, s:139

SELEN Ufuk, “Dış Ticaret Yardım Unsuru Olarak DİR”, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:10, 2005, s.196

TEKŞEN Ömer, “TMS 20 Standardındaki Devlet Teşvikleri ile Türkiye’de Yeni Teşvik Sisteminde Yatırıma Sağlanan Desteklerin Muhasebe ve Vergi Açısından İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:29, Sayı:2, s:432

TOPAL Yusuf, Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Pazar Katma Değer (MVA) Arasındaki İlişki, İMKB İmalat İşletmelerinden Örnek, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:13, Sayı:2, 2008, s.250

ÜNLÜ Ulaş, “Yatırımın Nakit Akım Karlılığı (CFROI) ve Nakit Katma Değer (CVA) Yöntemi: Borsa İstanbul’ da İşlem Gören Çimento Firmaları Üzerine Ampirik Bir Uygulama, Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, s:173

World Bank, The World Bank Data, <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>, Erişim Tarih: 03.12.2015.

Kitap:

AKGÜÇ Öztin, Finansal Yönetim, 8. Basım, Avcıol Basım Yayım, İstanbul, 2010, s: 152-175

AKGÜÇ Öztin, Mali Tablolar Analizi, 15. Basım, Avcıol Basım Yayım, İstanbul, 2013: 475-576

ARSLAN Kahraman, Dış Ticaret İşlemleri, 1. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s: 165-171

DEHA Eğitim Kurumları, Mali Tablolar ve Analizi, 1. Basım, Deha Yayınları, İstanbul, 2009, s:125-130

ELMAS Bekir, Finansal Tablolar Analizi, 1. Basım, , Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, s: 226-243

HİÇŞAŞMAZ Mazhar, Bilanço ve Gelir Tabloları Analizi, Ankara, Aitia Yayınları, 1977

KAYA Ferudun, Uluslararası Finansman, 2. Basım, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2013, s:114-160

KEPENEK Yakup, YENTÜRK Nurhan, Türkiye Ekonomisi, 22. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s: 362-366

MELEMEN Mehmet, Uygulamalı Uluslararası Ticaret, 2.baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012, s: 215-264

TATOĞLU, Ferda Yerdelen, Panel Veri Ekonometrisi, 2. Basım, Beta Press, İstanbul, 2013

Tez:

CENGER Hatice, Genel İşletme Performansı ve Finansal Performans İlişkisi-Çimento Sektöründe Bir Uygulama, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, Gaziantep (Danışman: Doç.Dr. M. HALİS)

ESER Emre, Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler, T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi, 2011, Ankara

ŞENTÜRK A. Fuat, “İşletmelerde Finansal Performans Değerlendirme Aracı olarak Ekonomik Katma Değer (EVA) ve BİST’ te Bir Uygulama”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015, Balıkesir (Danışman: Yrd.Doç.Dr. S. AYTEKİN)

TEMİZER Zekiye, Finansal Analizde kullanılan oranlar İle Firma Değeri İlişkisi: BİST’ te Bir Uygulama, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015, Trabzon, (Danışman: Doç.Dr. A. KURTARAN)

TOPAK M. Sabri, “Ekonomik Katma Değer ve Hisse Senedi Verimini Belirlemedeki Etkisi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, İstanbul, (Danışman: Prof.Dr. H. TALU)

YAVUZARSLAN Erhan, “Artık Kar Yöntemi ve Şirket Değerlendirmesinde Kullanımı”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Ankara, (Danışman: Yrd.Doç.Dr. O. ÇELİK)

ZAİM Fatih, Türk Bankacılık Sisteminde Dış Ticaretin Finansmanı ve Türk Eximbank Örneği, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, İstanbul, (Danışman: Prof.Dr. H. KOZANOĞLU)

Kanunlar, Kararlar, Tebliğler

T.C. Resmi Gazete, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, 04 Kasım 1999, Sayı: 23866, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 31Mart 2007, Sayı: 26479, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Dahilde İşleme Rejimi Hakkında 8391/05 Sayılı Karar, 17 Ocak 2005, Sayı: 25709, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar (2012-3305), 19 Temmuz 2012, Sayı: 28328, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, İhracat, İhracat Sayılan Satış Ve Teslimler İle Döviz Kazandırıcı Hizmet Ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında 13812/99 Sayılı Karar, 31 Aralık 1999, Sayı: 23923, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Dâhilde İşleme Rejimi Hakkında 8391/05 Sayılı Karar, 17 Ocak 2005, Sayı: 25709, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Yardımına İlişkin 98/10 Sayılı Tebliğ, 04 Kasım 1998, Sayı: 23513, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin 5/97 Sayılı Tebliğ, 31 Kasım 1997, Sayı: 23066, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteğine İlişkin 01/2011 Sayılı Tebliğ, 21 Mart 2011, Sayı: 27881, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Sektörel Nitelikli Uluslararası Yurt İçi Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin 04/2014 Sayılı Tebliği, 16 Ağustos 2014, Sayı: 29090, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, İstihdam Yardımı Hakkında 01/2000 Sayılı Tebliğ, 29 Ocak 2000, Sayı: 23948, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Yurt Dışı Fuar Kalıtımlarının Desteklenmesine İlişkin 06/2004 Sayılı Tebliğ, 23 Aralık 2004, Sayı: 25678, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin 06/2010 Sayılı Tebliğ, 18 Ağustos 2010, Sayı: 27676, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında 04/2006 Sayılı Tebliğ, 24 Mayıs 2006, Sayı: 26177, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Eğitim Yardımı Hakkında 02/2000 Sayılı Tebliğ, 29 Ocak 2000, Sayı: 23948, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Teknik Müşavirlik Şirketlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında 04/2011 Sayılı Tebliğ, 16 Mayıs 2011, Sayı: 27936, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin 10/2010 Sayılı Tebliğ, 24 Aralık 2010, Sayı: 27795, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Hariçte İşleme Rejimi Hakkında 05/2007 Sayılı Tebliğ, 11 Mayıs 2007, Sayı: 26519, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Dâhilde İşleme Rejimi Hakkında 12/06 Sayılı Tebliğ, 20 Aralık 2006, Sayı: 26382, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 12 Haziran 2012, Sayı: 28321, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C. Resmi Gazete, Gümrük Genel Tebliği, 05 Aralık 2009, Sayı: 27423, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C. Resmi Gazete, Gümrük Yönetmeliği, 07 Ekim 2009, Sayı: 27369, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C. Resmi Gazete, Dâhilde İşleme İzin Belgesi Müracaatlarının Ön İncelenmesi Hakkında 01/2005 Sayılı Genelge, 27 Ocak 2005, Sayı: 25709, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, Hisse Başına Kazanca İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS: 33), 28 Mart 2006, Sayı: 26122, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

ALT SEKTÖRLER İTİBARIYLA DÜZENLENEN DİB (D1) VE GERÇEKLEŞME ORANLARI

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat A	Gerçekleşen İhracat				Öngörülen İthalat E	Gerçekleşen İthalat			DK oranı		
				Gümrük BYN B	Fatura C	Toplam D=B+C	Ger. Oranı D/A		Gümrük BYN F	Fatura G	Toplam H=F+G	Ger. Oranı H/E	Öng. E/A	Ger. F/D
01- Bitk. ve hayv. üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	2015	10	14.362.315	4.806.759	0	4.806.759	%33,47	4.210.534	470.573		470.5730	%11,18	%26,75	%9,79
Toplam		10	14.362.315	4.806.759	0	4.806.759	%33,47	4.210.534	470.573		470.573	%11,18	%26,75	%9,79
03- Bahkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	2015	2	22.345.000	63.707		63.707	%0,29	13.670.900	2.564.972	255.975	2.820.974	%20,63	%61,18	%4026
Toplam		2	22.345.000	63.707		63.707	%0,29	13.670.900	2.380.322	255.975	2.820.974	%20,63	%61,18	%4026
10- Gıda Ürünlerinin İmalatı	2006	970	2.195.021.281	1.938.912.651	32.763.526	1.971.676.177	%89,82	1.338.319.476	770.100.038	155.132.851	925.232.888	%69,13	%60,97	%39,06
	2007	1.046	3.023.459.503	3.134.702.494	60.963.550	3.195.666.044	%105,70	1.897.192.341	1.421.683.111	87.836.280	1.509.519.391	%79,57	%62,75	%44,49
	2008	1.179	4.026.429.262	3.905.761.107	91.942.673	3.997.703.780	%99,29	2.528.952.807	1.814.155.815	96.356.777	1.910.512.592	%75,55	%62,81	%45,38
	2009	1.694	4.849.921.280	3.662.782.775	55.690.862	3.718.473.637	%76,67	2.434.452.350	1.690.956.901	158.368.448	1.849.325.350	%75,96	%50,20	%45,47
	2010	2.185	4.783.200.202	4.791.736.665	75.186.253	4.866.922.918	%101,75	2.950.750.587	2.256.026.022	147.773.761	2.403.799.784	%81,46	%61,69	%46,35
	2011	2.397	6.692.849.456	6.489.113.565	103.353.755	6.592.467.320	%98,50	4.181.802.190	3.123.323.123	130.208.691	3.253.531.814	%77,80	%62,48	%47,38
	2012	2.429	7.210.008.517	7.008.808.046	83.990.407	7.092.798.453	%98,37	4.298.603.918	3.432.236.830	155.468.716	3.587.705.546	%83,46	%59,62	%48,39
	2013	2.629	7.722.334.110	7.427.570.814	112.248.516	7.539.819.330	%97,64	4.669.958.476	3.548.121.159	173.911.905	3.722.033.064	%79,70	%60,47	%47,06
	2014	2.518	7.795.442.400	7.112.499.503	78.697.096	7.191.196.599	%92,25	4.747.021.483	3.529.249.887	97.408.333	3.626.658.219	%76,40	%60,89	%49,08
2015	2.519	7.952.098.064	2.448.347.556	29.185.676	2.477.533.232	%42,71	3.211.430.522	1.207.161.475	41.003.053	1.248.164.528	%38,87	%55,36	%48,72	
Toplam		18.900	54.100.076.952	47.920.235.175	724.022.314	48.644.257.489	%89,92	32.258.484.152	22.793.014.361	1.243.468.816	24.036.483.176	%74,51	%59,63	%46,86
11- İçeceklerin imalatı	2006	6	26.507.146	24.212.480	0	24.212.480	%91,34	10.599.070	5.949.744	2.639.770	8.589.514	%81,04	%39,99	%24,57
	2007	10	86.735.859	81.144.043	0	81.144.043	%93,55	22.086.728	16.599.998	412.960	17.012.958	%77,03	%25,46	%20,46
	2008	4	66.824.810	71.105.864	0	71.105.864	%106,41	21.859.588	6.247.166	318.359	6.565.524	%30,03	%32,71	%8,79
	2009	2	39.213.397	57.252.277	0	57.252.277	%146,00	13.137.619	3.698.742	302.315	4.001.057	%30,45	%33,50	%6,46
	2010	4	44.124.641	46.385.998	0	46.385.998	%105,12	7.990.530	8.752.597	11.760	8.764.357	%109,68	%18,11	%18,87
	2011	3	29.145.301	33.207.257	0	33.207.257	%113,94	8.762.507	8.527.574	0	8.527.574	%97,32	%30,06	%25,68
	2012	9	53.504.976	53.351.924	0	53.351.924	%99,71	20.145.145	7.191.198	0	7.191.198	%35,70	%37,65	%13,48
	2013	5	50.587.684	57.503.433	0	57.503.433	%113,67	8.328.875	6.679.794	18.831	6.698.625	%80,43	%16,46	%11,62
	2014	3	27.281.201	26.706.127	0	26.706.127	%97,89	3.980.084	3.063.312	62.143	3.125.455	%78,53	%14,59	%11,47
	2015	4	35.677.163	9.335.046	0	9.335.046	%26,17	10.127.897	1.432.746	0	1.432.746	%14,15	%28,39	%15,35
Toplam		50	459.602.179	460.204.450	0	460.204.450	%100,13	127.018.045	68.142.872	3.766.138	71.909.010	%56,61	%27,64	%14,81
12- Tütün ürünleri imalatı	2006	5	215.819.751	204.757.166	0	204.757.166	%94,87	88.871.026	69.335.071	0	69.335.071	%78,02	%41,18	%33,86
	2007	11	288.509.625	264.118.175	0	264.118.175	%91,55	111.602.171	93.747.659	0	93.747.659	%84,00	%38,68	%35,49
	2008	7	246.600.893	209.861.852	0	209.861.852	%85,10	110.568.456	74.413.091	0	74.413.091	%67,30	%44,84	%35,46
	2009	18	218.799.876	185.062.482	0	185.062.482	%84,58	94.696.285	77.713.330	0	77.713.330	%82,07	%43,28	%41,99
	2010	18	467.695.886	435.368.979	0	435.368.979	%93,09	178.630.050	155.374.513	0	155.374.513	%86,98	%38,19	%35,69
	2011	15	413.073.759	371.190.000	0	371.190.000	%89,86	169.264.486	139.150.718	0	139.150.718	%82,21	%40,98	%37,49
	2012	9	453.296.926	343.920.937	0	343.920.937	%75,87	167.364.248	119.515.933	0	119.515.933	%71,41	%36,92	%34,75
	2013	13	482.289.238	443.705.389	0	443.705.389	%92,00	203.106.220	167.292.936	0	167.292.936	%82,37	%42,11	%37,70
	2014	17	879.489.752	643.859.773	0	643.859.773	%73,21	328.603.146	226.541.930	0	226.541.930	%68,94	%37,36	%35,18
	2015	12	461.057.000	73.129.089	0	73.129.089	%15,86	158.365.685	58.151.983	0	58.151.983	%36,72	%34,35	%79,52
Toplam		125	4.126.632.707	3.174.973.841	0	3.174.973.841	%76,94	1.611.071.772	1.181.237.165	0	1.181.237.165	%73,32	%39,04	%37,20

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat				Ger. Oranı	Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat			DK oranı			
				Gümrük BYN	Fatura	Toplam	D/A			E	F	G	H=F+G	H/E	E/A	F/D
13- Tekstil Ürünlerinin İmalatı	2006	807	3.106.468.346	3.273.610.128	67.340.141	3.340.950.269	%107,55	1.553.560.191	1.158.551.458	96.458.809	1.255.010.267	%80,78	%50,01	%64,68		
	2007	1.021	4.091.847.100	4.414.402.581	89.202.923	4.503.605.504	%110,06	1.998.587.672	1.531.225.670	117.778.914	1.649.004.584	%82,51	%48,84	%64,00		
	2008	1.188	4.031.947.267	3.892.386.503	62.585.365	3.954.971.868	%98,09	1.899.894.580	1.436.506.339	96.599.839	1.533.106.178	%80,69	%47,12	%63,32		
	2009	1.446	3.953.618.015	4.135.994.980	69.162.072	4.205.157.053	%106,36	1.892.842.815	1.606.766.465	92.665.165	1.699.431.629	%89,78	%47,88	%63,21		
	2010	1.745	4.600.479.077	5.213.781.701	64.668.738	5.278.450.439	%114,74	2.394.045.761	2.150.845.407	70.499.947	2.221.345.353	%92,79	%52,04	%40,75		
	2011	1.753	5.599.935.509	5.827.950.908	118.029.172	5.945.980.079	%106,18	2.740.516.681	2.336.674.070	121.007.314	2.457.681.384	%89,68	%48,94	%69,30		
	2012	1.922	6.011.845.637	6.174.269.148	110.709.680	6.284.978.828	%104,54	2.892.890.358	2.356.963.415	136.568.931	2.493.532.346	%86,20	%48,12	%67,50		
	2013	1.792	6.310.933.202	6.343.911.324	132.943.751	6.476.855.074	%102,63	3.038.673.573	2.471.311.112	150.467.236	2.621.778.348	%86,28	%48,15	%68,16		
	2014	1.712	6.341.530.239	5.805.319.466	107.161.408	5.912.480.873	%93,23	3.001.140.539	2.292.413.486	94.766.621	2.387.180.108	%79,54	%47,33	%68,77		
	2015	1.163	3.740.754.000	1.321.069.383	22.036.964	1.343.106.347	%35,90	1.703.604.812	784.112.015	26.933.114	811.045.129	%47,61	%45,54	%68,38		
Toplam		14.549	47.789.358.391	46.402.696.122	843.840.213	47.246.536.335	%98,86	23.115.756.982	18.125.369.436	1.003.745.891	19.129.115.327	%82,75	%48,37	%68,36		
14- Giyim Eşyalarının İmalatı	2006	812	2.319.972.065	2.411.330.387	112.849.039	2.524.179.426	%108,80	1.143.252.326	691.031.790	46.880.472	737.912.262	%64,55	%49,28	%62,38		
	2007	873	2.484.266.277	2.733.350.498	122.459.999	2.855.810.498	%114,96	1.199.116.059	743.291.655	64.731.775	808.023.430	%67,38	%48,27	%62,03		
	2008	787	2.469.635.613	2.374.061.524	121.116.673	2.495.178.197	%101,03	1.128.468.325	639.758.780	46.355.205	686.113.985	%60,80	%45,69	%62,64		
	2009	755	2.290.392.990	2.390.561.912	89.019.529	2.479.581.441	%108,26	1.030.735.951	658.183.150	29.457.446	687.640.596	%66,71	%45,00	%62,54		
	2010	951	3.101.253.298	3.310.049.972	110.503.067	3.420.553.039	%110,30	1.392.498.488	948.215.489	64.883.352	1.013.098.841	%72,75	%44,90	%62,72		
	2011	926	2.967.765.056	2.989.144.296	129.676.880	3.118.821.177	%105,09	1.278.963.188	860.268.175	54.273.706	914.541.881	%71,51	%43,10	%62,58		
	2012	1.000	3.630.475.467	3.603.351.832	126.437.028	3.729.788.860	%102,74	1.443.815.597	927.859.093	84.770.085	1.012.629.178	%70,14	%43,77	%62,88		
	2013	871	3.474.373.444	3.303.527.710	170.509.269	3.474.036.980	%99,99	1.391.316.085	916.473.700	59.185.471	975.659.171	%70,12	%40,05	%62,38		
	2014	811	3.912.492.743	3.003.730.177	81.540.144	3.085.270.321	%78,86	1.442.224.503	844.793.935	44.909.850	889.703.785	%61,69	%36,86	%62,38		
	2015	390	1.416.654.545	619.111.569	3.577.995	622.689.564	%43,95	520.214.085	189.484.192	5.760.095	195.244.287	%37,53	%36,72	%60,43		
Toplam		8.176	28.067.281.499	26.738.219.879	1.067.689.622	27.805.909.501	%99,07	11.970.604.606	7.419.359.959	501.207.456	7.920.567.415	%66,17	%42,65	%62,68		
15- Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	2006	35	87.710.829	88.899.657	1.204.342	90.103.999	%102,73	53.636.037	39.953.777	1.210.027	41.163.804	%67,75	%61,15	%44,34		
	2007	50	127.129.453	101.462.860	14.049.641	115.512.502	%90,86	77.018.057	54.372.862	698.154	55.071.017	%71,50	%60,58	%47,07		
	2008	66	209.140.694	142.612.422	34.310.585	176.923.008	%84,60	129.656.129	80.140.678	797.815	80.938.494	%62,43	%61,99	%45,30		
	2009	63	171.315.371	140.736.251	15.720.802	156.457.052	%91,33	102.858.400	69.428.274	316.280	69.744.554	%67,81	%60,04	%44,38		
	2010	46	134.378.680	116.109.613	20.559.955	136.669.568	%101,70	78.616.412	64.839.499	1.179.550	66.019.050	%83,98	%58,50	%47,44		
	2011	72	179.747.905	158.169.189	22.734.635	180.903.823	%100,64	99.750.014	89.413.607	2.855.229	92.268.837	%92,50	%55,49	%49,43		
	2012	75	218.262.456	172.926.375	31.447.123	204.373.498	%93,64	107.144.790	86.651.591	1.840.636	88.492.227	%82,59	%49,09	%42,40		
	2013	64	299.952.263	269.080.125	29.444.973	298.525.097	%99,52	145.355.104	108.143.713	15.369.898	123.513.612	%84,97	%48,46	%63,23		
	2014	71	286.498.301	234.036.236	12.489.354	246.525.590	%86,05	123.172.374	98.918.898	3.259.905	102.178.800	%82,96	%42,99	%40,13		
	2015	32	80.493.599	22.255.571	0	22.255.571	%27,65	42.547.354	14.208.307	630.026	14.838.333	%34,87	%52,86	%63,84		
Toplam		574	1.794.629.551	1.446.288.299	181.961.410	1.628.249.709	%90,73	959.754.670	706.071.208	28.157.522	734.228.730	%76,50	%53,48	%43,36		
16- Ağaç, ağaç ürn. ve mantar ürn. iml. (mob. hariç); saz, saman ve benzeri malz. örülerek yapılan eşyaların iml.	2006	29	60.494.388	57.217.084	0	57.217.084	%94,58	37.126.876	17.036.841	6.259.605	23.296.447	%62,75	%61,37	%62,98		
	2007	33	149.708.100	176.860.955	0	176.860.955	%118,14	94.703.777	61.747.035	12.187.841	73.934.876	%78,07	%63,26	%63,91		
	2008	35	169.737.622	178.755.425	0	178.755.425	%105,31	113.686.443	70.676.711	18.291.021	88.967.732	%78,26	%66,98	%63,54		
	2009	32	90.814.196	86.040.836	0	86.040.836	%94,74	63.705.542	49.244.225	7.965.623	57.209.848	%89,80	%70,15	%65,23		
	2010	31	81.704.784	89.267.910	0	89.267.910	%109,26	56.878.204	43.890.546	8.180.355	52.070.901	%91,55	%69,61	%49,17		
	2011	36	266.337.649	251.363.960	0	251.363.960	%94,38	160.133.264	147.110.629	4.569.558	151.680.187	%94,72	%60,12	%58,52		
	2012	26	235.623.950	232.062.171	0	232.062.171	%98,49	138.467.592	136.790.372	1.767.898	138.558.270	%100,07	%58,77	%58,95		
	2013	30	226.672.995	201.994.605	0	201.994.605	%89,11	131.980.810	112.066.944	923.243	112.990.187	%85,61	%58,23	%55,48		
	2014	37	298.436.906	273.898.460	0	273.898.460	%91,78	140.953.973	116.780.027	1.173.414	117.953.441	%83,68	%47,23	%42,64		
	2015	18	178.672.046	63.889.676	0	63.889.676	%35,76	102.010.418	29.334.321	1.174.506	30.508.827	%29,91	%57,09	%45,91		
Toplam		307	1.758.202.637	1.611.351.081	0	1.611.351.081	%91,65	1.039.646.900	784.677.652	62.493.064	847.170.716	%81,49	%59,13	%48,70		

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat				Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat				DK oranı	
				Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı		Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.
17- Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2006	44	115.963.329	127.397.704	0	127.397.704	%109,86	63.186.828	49.590.117	4.671.715	54.261.832	%85,88	%54,49	%38,93
	2007	68	178.317.413	204.872.198	8.535	204.880.733	%114,90	102.555.846	72.903.428	13.745.496	86.648.924	%84,49	%57,51	%35,58
	2008	85	327.556.731	300.153.688	0	300.153.688	%91,63	166.773.963	116.719.651	14.024.114	130.743.765	%78,40	%50,91	%38,89
	2009	74	227.764.391	249.550.697	382.784	249.933.481	%109,73	119.160.794	87.337.013	10.747.492	98.084.505	%82,31	%52,32	%34,94
	2010	72	373.236.021	376.041.525	528.841	376.570.366	%100,89	205.391.335	158.596.685	16.910.025	175.506.710	%85,45	%55,03	%42,12
	2011	67	307.500.332	329.810.393	216.604	330.026.997	%107,33	159.062.873	103.726.682	26.359.532	130.086.215	%81,78	%51,73	%31,43
	2012	93	395.490.587	421.158.871	1.231.014	422.389.885	%106,80	205.703.171	163.029.927	11.275.285	174.305.212	%84,74	%52,01	%38,60
	2013	66	398.706.293	416.014.252	360.895	416.375.147	%104,43	200.373.586	170.744.889	13.618.061	184.362.951	%92,01	%50,26	%41,01
	2014	72	949.775.750	354.177.594	132.443	354.310.037	%37,30	186.498.413	116.615.518	25.591.713	142.207.231	%76,25	%19,64	%32,91
	2015	62	332.954.648	64.209.633	0	64.209.633	%19,28	176.034.723	65.473.011	1.749.533	67.222.544	%38,19	%52,87	%101,97
Toplam	703	3.607.265.494	2.843.386.557	2.861.115	2.846.247.672	%78,90	1.584.741.532	1.104.736.923	138.692.966	1.243.429.888	%78,46	%43,93	%38,81	
18- Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	2006	2	3.079.080	5.119.223	0	5.119.223	%166,26	1.811.407	942.372	440.396	1.382.768	%76,34	%58,83	%18,41
	2008	2	6.901.908	13.770.987	0	13.770.987	%199,52	5.448.554	3.650.049	0	3.650.049	%66,99	%78,94	%26,51
	2010	2	1.151.069	1.639.380	0	1.639.380	%142,42	837.938	0	473.553	473.553	%56,51	%72,80	%60,00
	2013	1	1.805.357	1.851.126	0	1.851.126	%102,54	1.356.236	883.020	0	883.020	%65,11	%75,12	%47,70
	2015	6	5.794.530	673.607	0	673.607	%11,62	2.843.005	421.480	0	421.480	%14,83	%49,06	%62,57
Toplam	13	18.731.944	23.054.322	0	23.054.322	%123,07	12.297.139	5.896.921	913.949	6.810.870	%55,39	%65,65	%25,58	
19- Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	2006	7	411.562.035	265.729.641	207.721	265.937.362	%64,62	297.505.992	165.230.717	57.259.247	222.489.964	%74,79	%72,29	%62,13
	2007	6	580.162.539	582.524.590	0	582.524.590	%100,41	445.237.411	423.392.752	0	423.392.752	%95,09	%76,74	%72,68
	2008	10	366.567.367	364.138.101	0	364.138.101	%99,34	288.350.000	277.352.356	0	277.352.356	%96,19	%78,66	%76,17
	2009	10	312.257.340	323.719.095	0	323.719.095	%103,67	227.172.586	220.701.832	0	220.701.832	%97,15	%72,75	%68,18
	2010	12	568.960.133	658.767.452	0	658.767.452	%115,78	421.336.668	428.611.020	484.577	429.095.597	%101,84	%74,05	%65,06
	2011	10	634.660.353	647.933.159	0	647.933.159	%102,09	483.085.750	485.803.244	0	485.803.244	%100,56	%76,12	%74,98
	2012	13	993.766.955	1.016.385.558	0	1.016.385.558	%102,28	761.684.559	722.441.631	3.672.346	726.113.977	%95,33	%76,65	%71,08
	2013	5	9.750.343	6.187.427	0	6.187.427	%63,46	7.401.600	2.504.432	0	2.504.432	%33,84	%75,91	%40,48
	2014	4	1.682.345	1.391.352	0	1.391.352	%82,70	626.353	607.150	0	607.150	%96,93	%37,23	%43,64
	2015	1	714.294	0	0	0	0	450.000	142.491	0	0	0	0	0
Toplam	78	3.880.083.706	3.866.776.375	207.721	3.866.984.096	%99,66	2.932.850.918	2.726.787.625	61.416.170	2.788.203.795	%95,07	%75,59	%70,51	
20- Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2006	308	1.018.492.419	1.032.915.088	9.186.523	1.042.101.611	%102,32	573.486.463	413.412.672	16.202.910	429.615.582	%74,91	%56,31	%39,67
	2007	394	1.479.589.252	1.640.231.027	8.178.740	1.648.409.767	%111,41	904.085.706	715.547.894	29.674.954	745.222.848	%82,43	%61,10	%43,41
	2008	438	1.984.063.563	2.089.538.161	4.606.277	2.094.144.438	%105,55	1.174.321.099	864.228.977	36.140.440	900.369.417	%76,67	%59,19	%41,27
	2009	422	1.590.385.021	1.582.932.052	811.829	1.583.743.882	%99,58	860.341.353	660.412.927	29.398.515	689.811.442	%80,18	%54,10	%41,70
	2010	418	1.816.512.472	1.947.545.112	1.982.537	1.949.527.649	%107,32	1.051.903.003	898.739.801	24.749.893	923.489.694	%87,79	%57,91	%46,10
	2011	455	2.487.784.509	2.591.375.615	6.659.184	2.598.034.799	%104,43	1.477.147.597	1.169.375.698	46.662.144	1.216.037.842	%82,32	%59,38	%45,01
	2012	520	2.475.860.078	2.541.943.457	14.789.325	2.556.732.782	%103,27	1.555.107.680	1.229.933.317	39.860.281	1.269.793.598	%81,65	%62,81	%48,11
	2013	489	4.169.159.980	3.296.649.530	5.633.495	3.302.283.025	%79,21	1.803.129.543	1.396.058.802	51.547.219	1.447.606.021	%80,28	%43,25	%42,28
	2014	465	2.455.348.074	2.217.164.749	4.002.561	2.221.167.310	%90,46	1.421.389.344	1.036.154.299	22.178.477	1.058.332.776	%74,46	%57,89	%46,65
	2015	246	1.363.199.043	516.287.832	0	516.287.832	%37,87	779.368.293	281.780.074	40.364.327	322.144.401	%41,33	%57,17	%54,58
Toplam	4.155	20.840.394.411	19.456.582.623	55.850.471	19.512.433.094	%93,63	11.600.280.080	8.665.644.462	336.779.159	9.002.423.621	%77,61	%55,66	%44,41	

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat				Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat			DK Oranı		
				Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı		Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.
21- Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	2006	5	22.876.145	20.116.767	0	20.116.767	%87,94	14.015.844	11.587.774	0	11.587.774	%82,68	%61,27	%57,60
	2007	4	8.558.950	7.295.691	0	7.295.691	%85,24	6.070.382	5.041.828	0	5.041.828	%83,06	%70,92	%69,11
	2008	8	28.936.143	29.014.983	0	29.014.983	%100,27	21.656.143	21.391.609	35.894	21.427.504	%98,94	%74,84	%73,73
	2009	4	23.932.674	23.915.482	0	23.915.482	%99,93	17.012.887	14.843.226	0	14.843.226	%87,25	%71,09	%62,07
	2010	3	23.710.790	26.182.561	0	26.182.561	%110,42	11.012.761	6.288.602	0	6.288.602	%57,10	%46,45	%24,02
	2011	7	31.857.444	31.851.634	0	31.851.634	%99,98	20.116.479	17.967.153	0	17.967.153	%89,32	%63,15	%56,41
	2012	5	22.284.905	20.771.733	0	20.771.733	%93,21	13.689.499	11.148.971	25.032	11.174.003	%81,62	%61,43	%53,67
	2013	5	36.385.135	28.301.916	0	28.301.916	%77,78	23.632.289	23.350.456	0	23.350.456	%98,81	%64,95	%82,50
	2014	9	44.831.662	36.986.694	0	36.986.694	%82,50	25.896.725	20.757.308	0	20.757.308	%80,15	%57,76	%56,12
2015	1	53.266.539			0	%0,00	11.326.772			0	%0,00	%21,26	#SAYI/0!	
Toplam		51	296.640.387	224.437.461	0	224.437.461	%75,66	164.429.781	132.376.927	60.926	132.437.853	%80,54	%55,43	%58,98
22- Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2006	159	1.061.582.886	1.249.609.246	1.673.480	1.251.282.727	%117,87	684.880.310	484.082.444	16.996.038	501.078.483	%73,16	%64,52	%38,69
	2007	263	1.430.858.666	1.793.294.348	6.971.124	1.800.265.472	%125,82	924.115.760	750.071.962	19.971.762	770.043.724	%83,33	%64,58	%41,66
	2008	306	2.049.383.953	2.289.846.642	11.058.196	2.300.904.838	%112,27	1.246.352.310	959.193.831	30.678.569	989.872.399	%79,42	%60,82	%41,69
	2009	271	1.554.793.486	1.788.158.250	3.622.613	1.791.780.863	%115,24	865.628.464	668.139.308	10.648.289	678.787.597	%78,42	%55,67	%37,29
	2010	282	1.692.070.306	2.091.319.407	5.136.153	2.096.455.560	%123,90	990.951.900	903.783.605	20.078.054	923.861.659	%93,23	%58,56	%43,11
	2011	324	2.189.579.346	2.437.558.635	4.532.824	2.442.091.460	%111,53	1.288.295.073	1.113.310.328	21.341.558	1.134.651.886	%88,07	%58,84	%45,59
	2012	371	3.321.922.246	3.623.682.783	14.650.085	3.638.332.868	%109,52	1.977.056.720	1.592.442.609	5.304.364	1.597.746.972	%80,81	%59,52	%43,77
	2013	372	3.038.388.434	3.328.445.142	8.854.543	3.337.299.686	%109,84	1.853.076.895	1.508.810.289	32.578.293	1.541.388.582	%83,18	%60,99	%45,21
	2014	367	2.744.930.793	2.549.448.501	3.751.085	2.553.199.586	%93,02	1.649.021.085	1.112.513.327	53.365.810	1.165.879.137	%70,70	%60,08	%43,57
2015	343	1.908.388.286	617.561.439	1.483.692	619.045.131	%32,44	1.075.896.428	343.201.280	1.351.815	344.553.094	%32,02	%56,38	%55,44	
Toplam		3.058	20.991.898.403	21.768.924.394	61.733.796	21.830.658.190	%104,00	12.555.274.945	9.647.863.982	212.314.552	9.647.863.534	%76,84	%59,81	%43,22
23- Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2006	52	321.103.717	330.059.870	767.153	330.827.023	%103,03	106.690.696	53.688.022	239.187	53.927.209	%50,55	%33,23	%16,23
	2007	81	450.677.150	609.438.085	93.518	609.531.603	%135,25	181.400.294	105.386.844	10.601	105.397.446	%58,10	%40,25	%17,29
	2008	78	514.119.488	608.473.788	886.556	609.360.344	%118,53	190.711.235	87.819.800	0	87.819.800	%46,05	%37,09	%14,41
	2009	59	389.169.719	443.111.518	1.620.156	444.731.673	%114,28	138.899.093	78.683.491	0	78.683.491	%56,65	%35,69	%17,69
	2010	60	436.712.762	544.713.262	92.587	544.805.848	%124,75	199.053.640	109.729.545	490.240	110.219.785	%55,37	%45,58	%20,14
	2011	62	520.600.255	564.654.544	0	564.654.544	%108,46	191.921.616	112.231.982	2.575.626	114.807.608	%59,82	%36,87	%19,88
	2012	70	575.046.235	654.450.267	0	654.450.267	%113,81	185.761.373	112.483.595	0	112.483.595	%60,55	%32,30	%17,19
	2013	65	514.615.894	621.497.445	0	621.497.445	%120,77	173.041.908	102.929.180	0	102.929.180	%59,48	%33,63	%16,56
	2014	51	342.112.747	328.689.195	0	328.689.195	%96,08	117.817.908	53.823.750	210.375	54.034.125	%45,86	%34,44	%16,38
2015	30	193.975.607	116.649.207	0	116.649.207	%60,14	51.583.018	20.349.803	33.677	20.383.480	%39,52	%26,59	%17,45	
Toplam		608	4.258.133.574	4.821.737.179	3.459.970	4.825.197.149	%113,32	1.536.880.782	837.126.013	3.559.706	840.685.718	%54,70	%36,09	%17,35
24- Ana metal sanayii	2006	382	7.009.422.007	6.407.952.863	412.592.065	6.820.544.928	%97,31	5.198.905.851	4.172.001.274	402.060.727	4.574.062.001	%87,98	%74,17	%61,17
	2007	482	11.948.947.791	11.531.528.380	516.326.192	12.047.854.572	%100,83	8.617.989.836	7.392.666.555	726.854.813	8.119.521.368	%94,22	%72,12	%61,36
	2008	473	19.189.637.336	16.282.994.825	1.085.051.876	17.368.046.701	%90,51	13.697.970.357	10.574.885.712	1.216.905.494	11.791.791.206	%86,08	%71,38	%60,89
	2009	501	11.420.630.725	10.493.933.727	636.003.953	11.129.937.680	%97,45	7.940.351.810	6.487.941.935	692.312.513	7.180.254.448	%90,43	%69,53	%58,29
	2010	516	14.171.856.696	12.935.296.413	745.831.196	13.681.127.609	%96,54	9.634.712.771	8.330.220.729	791.481.884	9.121.702.613	%94,68	%67,98	%60,89
	2011	562	14.255.300.477	13.750.648.701	710.092.913	14.460.741.614	%101,44	9.681.344.160	8.152.140.425	860.489.432	9.012.629.857	%93,09	%67,91	%56,37
	2012	593	14.824.101.549	13.132.825.108	820.243.308	13.953.068.416	%94,12	10.352.024.781	8.168.389.039	757.280.529	8.925.669.568	%86,22	%69,83	%58,54
	2013	570	13.389.602.244	12.348.209.640	573.600.872	12.921.810.512	%96,51	9.335.429.068	7.971.231.261	551.788.518	8.523.019.779	%91,30	%69,72	%61,69
	2014	593	12.143.399.619	10.016.319.184	316.384.700	10.332.703.884	%85,09	8.585.569.340	6.438.851.183	567.474.723	7.006.325.906	%81,61	%70,70	%62,32
2015	378	6.877.733.614	2.283.626.190	16.948.877	2.300.575.067	%33,45	4.850.204.074	2.213.793.976	76.125.482	2.289.919.458	%47,21	%70,52	%96,23	
Toplam		5.050	125.230.632.057	109.183.335.030	5.833.075.952	115.016.410.981	%91,84	87.894.502.046	69.902.122.090	6.642.774.116	76.544.896.206	%87,09	%70,19	%60,78

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Gerçekleşen İhracat				Ger. Oranı	Öngörülen İthalat	Gerçekleşen İthalat			DK oranı		
				Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı			Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.
				A	B	C	D=B+C			D/A	E	F	G	H=F+G	H/E
25- Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2006	139	834.057.024	837.513.593	34.876.016	872.389.609	%104,60	524.773.045	269.546.793	95.653.927	365.200.720	%69,59	%62,92	%30,90	
	2007	180	888.774.356	1.081.754.479	5.202.163	1.086.956.642	%122,30	539.616.196	294.500.288	107.950.334	402.450.622	%74,58	%60,71	%27,09	
	2008	181	1.289.415.762	1.283.233.961	7.537.806	1.290.771.767	%100,11	758.292.232	391.325.913	35.996.813	427.322.726	%56,35	%58,81	%30,32	
	2009	148	678.673.838	631.466.105	4.406.989	635.873.094	%93,69	329.273.398	219.498.906	16.321.585	235.820.491	%71,62	%48,52	%34,52	
	2010	187	901.100.602	1.016.053.452	4.599.379	1.020.652.831	%113,27	465.425.327	333.217.378	82.806.990	416.024.368	%89,39	%51,65	%32,65	
	2011	161	1.058.444.083	1.075.893.491	21.058.550	1.096.952.041	%103,64	618.691.037	437.010.428	71.446.192	508.456.620	%82,18	%58,45	%39,84	
	2012	203	1.117.590.738	1.140.235.970	5.259.890	1.145.495.860	%102,50	593.958.821	360.381.555	90.345.986	450.727.541	%75,89	%53,15	%31,46	
	2013	207	1.395.499.392	1.422.115.168	5.039.557	1.427.154.725	%102,27	700.503.194	429.098.815	124.125.146	553.223.960	%78,98	%50,20	%30,07	
	2014	204	1.322.202.440	1.212.521.314	4.260.353	1.216.781.667	%92,03	662.943.011	381.230.716	84.850.040	466.080.756	%70,30	%50,14	%31,33	
2015	215	1.336.552.256	382.003.211	5.064.487	387.067.697	%28,96	751.273.477	207.016.146	22.217.358	229.233.504	%30,51	%56,21	%53,48		
Toplam		1.825	10.822.310.491	10.082.790.743	97.305.191	10.180.095.934	%94,07	5.944.749.738	3.322.826.937	731.714.371	4.054.541.308	%68,20	%54,93	%32,64	
26- Bilgisayarlar, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	2006	89	2.993.331.558	2.364.343.197	27.821.505	2.392.164.702	%79,92	2.352.339.731	1.664.027.398	43.810.929	1.707.838.327	%72,60	%78,59	%69,56	
	2007	49	2.049.249.730	1.760.033.264	5.324.885	1.765.358.149	%86,15	1.621.972.857	1.270.536.329	5.313.165	1.275.849.495	%78,66	%79,15	%71,97	
	2008	60	2.505.950.695	1.942.553.376	0	1.942.553.376	%77,52	1.952.124.090	1.369.680.005	618.480	1.370.298.485	%70,20	%77,90	%70,51	
	2009	63	2.954.848.313	2.626.339.556	18.838.367	2.645.177.923	%89,52	2.269.761.912	1.935.591.496	17.456.640	1.953.048.136	%86,05	%76,81	%73,17	
	2010	61	1.961.250.934	1.666.743.375	10.865.803	1.677.609.178	%85,54	1.510.582.535	1.262.726.617	10.178.872	1.272.905.489	%84,27	%77,02	%75,27	
	2011	56	3.480.817.131	2.769.002.783	0	2.769.002.783	%79,55	2.620.752.173	1.994.821.697	2.048.369	1.996.870.066	%76,19	%75,29	%72,04	
	2012	73	2.482.061.571	2.023.815.016	36.485.663	2.060.300.679	%83,01	1.836.653.977	1.332.149.487	56.172.202	1.388.321.690	%75,59	%74,00	%64,66	
	2013	51	2.452.079.555	2.250.535.808	10.212.712	2.260.748.521	%92,20	1.893.792.765	1.301.096.816	6.594.122	1.307.690.938	%69,05	%77,23	%57,55	
	2014	43	1.282.163.001	1.012.526.696	0	1.012.526.696	%78,97	954.775.395	517.515.264	369.546	517.884.810	%54,24	%74,47	%51,11	
2015	33	868.306.248	305.910.149	663.315	306.573.464	%35,31	659.848.217	213.333.884	0	213.333.884	%32,33	%75,99	%69,59		
Toplam		578	23.030.058.737	18.721.803.221	110.212.250	18.832.015.470	%81,77	17.672.603.650	12.861.478.994	142.562.325	13.004.041.319	%73,58	%76,74	%68,30	
27- Elektrikli teçhizat imalatı	2006	181	2.442.357.894	2.367.417.757	16.173.990	2.383.591.748	%97,59	1.648.486.373	965.414.436	175.236.127	1.140.650.563	%69,19	%67,50	%40,50	
	2007	215	4.464.845.573	5.109.955.077	4.396.818	5.114.351.894	%114,55	2.791.430.289	1.522.648.942	249.474.175	1.772.123.117	%63,48	%62,52	%29,77	
	2008	236	5.000.789.365	4.769.758.637	2.290.651	4.772.049.288	%95,43	2.979.043.809	1.608.924.232	261.652.203	1.870.576.435	%62,79	%59,57	%33,72	
	2009	211	4.542.411.632	4.265.675.682	1.067.556	4.266.743.238	%93,93	2.836.359.689	1.446.280.983	199.539.360	1.645.820.343	%58,03	%62,44	%33,90	
	2010	218	5.464.467.546	5.366.314.567	8.515.977	5.374.830.544	%98,36	3.133.826.687	1.948.136.712	189.709.113	2.137.845.825	%68,22	%57,35	%36,25	
	2011	216	5.745.784.274	5.511.426.078	2.541.848	5.513.967.926	%95,97	3.539.124.503	2.159.025.880	257.219.333	2.416.245.213	%68,27	%61,60	%39,16	
	2012	248	6.325.525.307	6.190.148.206	3.302.807	6.193.451.014	%97,91	3.768.874.777	2.135.896.883	280.010.874	2.415.907.757	%64,10	%59,58	%34,49	
	2013	223	6.362.504.864	6.128.506.074	4.032.612	6.132.538.686	%96,39	3.783.559.571	1.959.650.754	316.705.136	2.276.355.890	%60,16	%59,47	%31,95	
	2014	216	6.087.613.833	5.006.348.339	1.574.631	5.007.922.970	%82,26	3.784.916.363	1.466.400.399	349.565.898	1.815.966.297	%47,98	%62,17	%29,28	
2015	171	3.730.742.317	774.653.255	397.811	775.051.066	%20,77	2.196.349.114	338.845.237	70.139.787	408.985.024	%18,62	%58,87	%43,72		
Toplam		2.135	50.167.042.604	45.490.203.673	44.294.700	45.534.498.373	%90,77	30.461.971.174	15.551.224.458	2.349.252.007	17.900.476.464	%58,76	%60,72	%34,15	
28- Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2006	81	341.423.129	350.864.252	0	350.864.252	%102,77	178.686.972	115.004.153	13.224.133	128.228.286	%71,76	%52,34	%32,78	
	2007	90	518.395.727	686.615.861	0	686.615.861	%132,45	275.712.547	188.876.088	13.056.906	201.932.995	%73,24	%53,19	%27,51	
	2008	105	758.749.976	778.798.233	0	778.798.233	%102,64	382.398.916	186.870.249	20.739.431	207.609.681	%54,29	%50,40	%23,99	
	2009	61	326.482.002	347.395.373	0	347.395.373	%106,41	159.335.728	84.617.097	4.419.290	89.036.387	%55,88	%48,80	%24,36	
	2010	51	628.606.565	800.906.728	0	800.906.728	%127,41	351.917.301	196.250.749	8.905.512	205.156.261	%58,30	%55,98	%24,50	
	2011	74	815.853.443	850.174.805	4.510.498	854.685.302	%104,76	382.509.056	228.425.887	9.359.991	237.785.877	%62,16	%46,88	%26,73	
	2012	71	821.086.996	839.626.211	0	839.626.211	%102,26	378.181.131	219.895.610	21.165.192	241.060.801	%63,74	%46,06	%26,19	
	2013	73	813.705.432	859.212.413	0	859.212.413	%105,59	425.052.643	217.191.410	25.881.493	243.072.902	%57,19	%52,24	%25,28	
	2014	70	533.867.723	461.269.005	0	461.269.005	%86,40	266.888.691	127.525.411	12.165.857	139.691.268	%52,34	%49,99	%27,65	
2015	51	456.287.761	165.719.257	0	165.719.257	%36,32	260.432.263	42.726.804	9.158.210	51.885.018	%19,92	%57,08	%25,78		
Toplam		727	6.014.458.754	6.140.582.138	4.510.498	6.145.092.636	%102,17	3.061.115.248	1.607.383.457	138.076.015	1.745.459.472	%57,02	%50,90	%26,16	

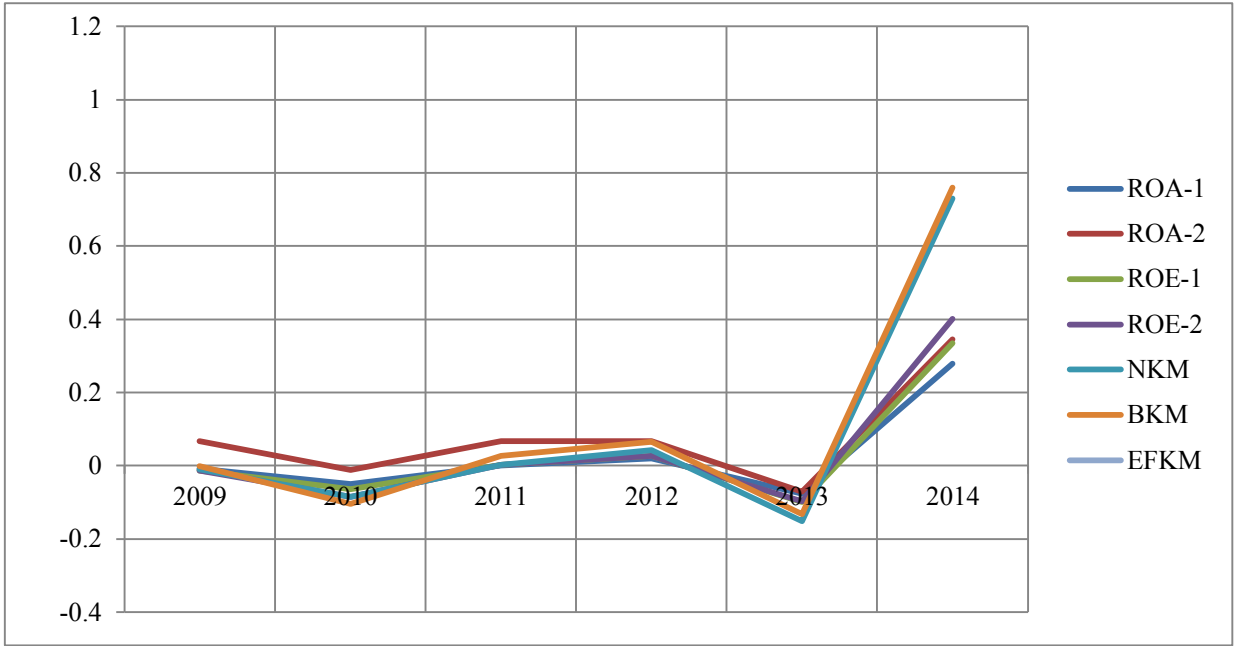
Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat	Gümrük BYN	Gerçekleşen İhracat		Ger. Oranı	Öngörülen İthalat	Gümrük BYN	Gerçekleşen İthalat		DK oranı		
					Fatura	Toplam				Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.
					A	B				C	D=B+C	D/A	E	F
29- Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2006	199	11.208.672.278	12.116.008.771	93.190	12.116.101.961	%108,10	7.667.499.545	5.527.586.821	50.655.596	5.578.242.417	%72,75	%68,41	%45,62
	2007	217	14.863.844.701	16.125.768.068	237.286	16.126.005.354	%108,49	9.505.964.390	6.683.865.937	89.045.172	6.772.911.109	%71,25	%63,95	%41,45
	2008	208	14.670.008.900	14.690.661.259	1.276.585	14.691.937.844	%100,15	8.284.962.841	6.441.393.579	33.604.328	6.474.997.907	%78,15	%56,48	%43,84
	2009	157	10.652.544.550	10.575.696.234	36.053	10.575.732.287	%99,28	5.823.725.012	4.515.345.900	30.960.816	4.546.306.716	%78,07	%54,67	%42,70
	2010	207	14.684.359.701	14.230.554.543	0	14.230.554.543	%96,91	7.963.030.269	6.265.938.179	44.646.988	6.310.585.167	%79,25	%54,23	%44,03
	2011	223	14.122.359.110	13.701.458.124	0	13.701.458.124	%97,02	7.899.640.058	6.229.414.137	76.797.048	6.306.211.185	%79,83	%55,94	%45,47
	2012	216	12.054.425.935	12.160.579.013	73.850	12.160.652.863	%100,88	6.691.785.988	5.352.238.595	85.442.542	5.437.681.137	%81,26	%55,51	%44,01
	2013	216	14.689.680.376	14.838.701.331	511.545	14.839.212.877	%101,02	7.777.883.495	6.410.705.790	76.430.124	6.487.135.914	%83,40	%52,95	%43,20
	2014	210	15.169.944.113	13.499.013.628	1.194.285	13.500.207.913	%88,99	7.698.215.898	5.447.068.918	78.827.263	5.525.896.181	%71,78	%50,75	%40,35
	2015	140	10.671.765.333	4.130.761.859	0	4.130.761.859	%38,71	5.725.738.733	1.820.862.251	8.973.812	1.829.836.063	%31,96	%53,65	%44,08
Toplam		1.993	132.787.604.997	126.069.202.830	3.422.794	126.072.625.624	%94,94	75.038.446.228	54.694.420.109	575.383.689	55.269.803.798	%73,66	%56,51	%43,38
30- Diğer ulaşım aracının imalatı	2006	15	115.415.677	128.625.195	0	128.625.195	%111,45	53.498.049	37.431.463	8.750	37.440.213	%69,98	%46,35	%29,10
	2007	31	906.284.367	903.292.069	0	903.292.069	%99,67	528.407.617	448.344.817	0	448.344.817	%84,85	%58,30	%49,63
	2008	26	414.435.689	371.029.265	0	371.029.265	%89,53	272.640.556	156.177.034	0	156.177.034	%57,28	%65,79	%42,09
	2009	23	393.939.431	190.009.517	0	190.009.517	%48,23	279.860.412	234.596.966	0	234.596.966	%83,83	%71,04	%123,47
	2010	22	435.877.098	360.752.028	0	360.752.028	%82,76	261.460.473	121.913.868	0	121.913.868	%46,63	%59,98	%33,79
	2011	22	1.001.782.035	1.162.443.772	0	1.162.443.772	%116,04	667.336.028	582.432.652	0	582.432.652	%87,28	%66,61	%50,10
	2012	24	787.366.532	516.977.518	0	516.977.518	%65,66	516.604.841	158.354.131	0	158.354.131	%30,65	%65,61	%30,63
	2013	20	173.563.328	142.435.573	0	142.435.573	%82,07	101.345.852	74.383.909	0	74.383.909	%73,40	%58,39	%52,22
	2014	21	236.916.838	222.999.478	0	222.999.478	%94,13	99.671.549	77.066.083	0	77.066.083	%77,32	%42,07	%34,56
	2015	21	419.976.594	99.597.732	0	99.597.732	%23,72	193.306.985	57.480.368	0	57.480.368	%29,74	%46,03	%57,71
Toplam		225	4.885.557.590	4.098.162.147	0	4.098.162.147	%83,88	2.974.132.361	1.948.181.289	8.750	1.948.190.039	%65,50	%60,88	%47,54
31- Mobilya imalatı	2006	13	35.281.484	21.894.169	514.897	22.409.066	%63,52	15.504.109	4.396.924	1.739.060	6.135.984	%39,58	%43,94	%19,62
	2007	15	47.411.535	43.482.231	521.935	44.004.166	%92,81	15.713.395	10.029.293	0	10.029.293	%63,83	%33,14	%22,79
	2008	20	58.966.465	60.375.838	1.190.809	61.566.647	%104,41	19.819.199	10.364.634	448.999	10.813.633	%54,56	%33,61	%16,83
	2009	20	175.016.722	159.953.886	1.154.106	161.107.992	%92,05	87.411.811	81.448.935	282.721	81.731.656	%93,50	%49,94	%50,56
	2010	17	45.092.954	36.471.848	0	36.471.848	%80,88	16.382.478	7.232.028	0	7.232.028	%44,14	%36,33	%19,83
	2011	12	32.750.304	28.012.469	0	28.012.469	%85,53	8.581.192	5.395.244	183.320	5.578.564	%65,01	%26,20	%19,26
	2012	24	44.266.399	40.264.844	515.468	40.780.313	%92,12	14.264.620	9.297.475	846.058	10.143.533	%71,11	%32,22	%22,80
	2013	26	65.736.796	48.604.818	0	48.604.818	%73,94	19.886.000	10.070.556	1.958.176	12.028.732	%60,49	%30,25	%20,72
	2014	26	49.815.056	30.368.331	0	30.368.331	%60,96	15.604.993	7.384.352	3.591	7.387.942	%47,34	%31,33	%24,32
	2015	19	56.627.853	16.416.076	0	16.416.076	%28,99	18.972.508	5.533.871	0	5.533.871	%29,17	%33,50	%33,71
Toplam		192	610.965.569	485.844.508	3.897.216	489.741.724	%80,16	232.140.303	151.153.311	5.461.925	156.615.235	%67,47	%38,00	%30,86
32- Diğer imalatlar	2006	12	16.130.551	13.754.308	161.057	13.915.365	%86,27	8.436.283	4.259.240	840.469	5.099.709	%60,45	%52,30	%30,61
	2007	4	583.921	546.829	0	546.829	%93,65	315.691	289.174	0	289.174	%91,60	%54,06	%52,88
	2008	9	5.651.325	4.283.814	98.285	4.382.098	%77,54	2.381.272	1.155.581	365.889	1.521.470	%63,89	%42,14	%26,37
	2009	10	19.174.972	18.202.603	0	18.202.603	%94,93	9.700.543	8.753.084	43.610	8.796.693	%90,68	%50,59	%48,09
	2010	3	4.584.174	4.356.548	0	4.356.548	%95,03	2.659.120	2.125.152	44.273	2.169.425	%81,58	%58,01	%48,78
	2011	11	12.038.414	11.614.563	0	11.614.563	%96,48	6.701.146	3.856.055	1.967.622	5.823.677	%86,91	%55,66	%33,20
	2012	10	66.695.217	59.495.086	0	59.495.086	%89,20	32.498.434	28.635.390	47.204	28.682.594	%88,26	%48,73	%48,13
	2013	11	47.003.056	47.526.414	0	47.526.414	%101,11	22.662.346	20.135.730	0	20.135.730	%88,85	%48,21	%42,37
	2014	17	45.302.230	40.375.319	0	40.375.319	%89,12	20.076.403	16.254.095	137.056	16.391.151	%81,64	%44,32	%40,26
	2015	12	17.617.022	2.819.632	0	2.819.632	%16,01	9.919.477	2.829.666	19.520	2.849.186	%28,72	%56,31	%100,36
Toplam		99	234.780.882	202.975.116	259.341	203.234.458	%86,56	115.350.712	88.293.167	3.465.643	91.758.809	%79,55	%49,13	%43,44

Alt Sektör	Belge Yılı	Belge Sayısı	Öngörülen		Gerçekleşen İhracat			Öngörülen		Gerçekleşen İthalat			DK Oranı	
			İhracat	Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	İthalat	Gümrük BYN	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng.	Ger.
			A	B	C	D=B+C	D/A	E	F	G	H=F+G	H/E	E/A	F/D
35- Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	2006	2	77.799.182	84.676.487	0	84.676.487	%108,84	60.373.543	86.661.894	1.098.896	87.760.790	%145,36	%77,60	%102,34
	2008	2	109.198.306	103.546.661	0	103.546.661	%94,82	77.738.103	139.249.009	0	139.249.009	%179,13	%71,19	%134,48
	2009	2	118.743.804	100.839.596	0	100.839.596	%84,92	84.569.320	148.302.134	0	148.302.134	%175,36	%71,22	%147,07
	2010	3	71.551.300	12.936.674	0	12.936.674	%18,08	50.819.815	19.217.292	0	19.217.292	%37,81	%71,03	%148,55
	2013	1	50.232.000	54.165.818	0	54.165.818	%107,83	3.450.000	114.598.592	0	114.598.592	%3321,70	%6,87	%211,57
	2014	1	54.600.000	48.317.064	0	48.317.064	%88,49	3.750.000	71.198.013	0	71.198.013	%1898,61	%6,87	%147,36
Toplam		11	482.124.592	404.482.299	0	404.482.299	%83,90	280.700.781	579.226.933	1.098.896	580.325.829	%206,74	%58,22	%143,20
37- Kanalizasyon	2012	1	15.922.500	14.669.090	0	14.669.090	%92,13	10.347.846	8.891.989	0	8.891.989	%85,93	%64,99	%60,62
Toplam		1	15.922.500	14.669.090	0	14.669.090	%92,13	10.347.846	8.891.989	0	8.891.989	%85,93	%64,99	%60,62
38- Atığın toplanması, işlahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	2006	1	336.000			0	%0,00	88.200			0	%0,00	%26,25	#SAYI/0!
	2009	1	769.548	182.922	0	182.922	%23,77	262.719			0	%0,00	%34,14	%0,00
	2010	1	831.943	965.869	0	965.869	%116,10	262.719			0	%0,00	%31,58	%0,00
	2011	1	831.943	674.323	0	674.323	%81,05	262.719			0	%0,00	%31,58	%0,00
	2012	1	831.943			0	%0,00	262.719			0	%0,00	%31,58	#SAYI/0!
	2014	1	850.000	887.700	0	887.700	%104,44	200.000	250.378	0	250.378	%125,19	%23,53	%28,21
Toplam		8	8.386.450	4.141.614	0	4.141.614	%49,38	3.153.625	807.074	0	807.074	%25,59	%37,60	%19,49
41- Bina inşaatı	2007	1	5.428.000	6.009.754	0	6.009.754	%110,72	429.703	710.288	0	710.288	%165,30	%7,92	%11,82
	2008	3	20.385.000	22.915.814	0	22.915.814	%112,42	2.880.915	3.002.251	0	3.002.251	%104,21	%14,13	%13,10
	2011	2	29.223.990	31.472.374	0	31.472.374	%107,69	9.746.913	3.394.755	0	3.394.755	%34,83	%33,35	%10,79
	2013	2	27.390.038	27.540.952	0	27.540.952	%100,55	1.842.754	1.838.785	0	1.838.785	%99,78	%6,73	%6,68
	2014	5	53.652.775	56.225.275	0	56.225.275	%104,79	13.510.207	7.076.632	0	7.076.632	%52,38	%25,18	%12,59
Toplam		13	136.079.803	144.164.169	0	144.164.169	%105,94	28.410.493	16.022.711	0	16.022.711	%56,40	%20,88	%11,11
42- Bina dışı yapıların inşaatı	2008	1	6.000.000	6.108.602	0	6.108.602	%101,81	3.344.000	335.580	0	335.580	%10,04	%55,73	%5,49
	2009	1	4.920.000	4.201.044	0	4.201.044	%85,39	1.136.511	890.234	0	890.234	%78,33	%23,10	%21,19
	2010	4	73.380.000	74.380.600	0	74.380.600	%101,36	31.756.360	19.127.273	0	19.127.273	%60,23	%43,28	%25,72
	2011	2	22.309.274			0	%0,00	11.600.971			0	%0,00	%52,00	#SAYI/0!
	2015	1	4.000.000			0	%0,00	1.386.516			0	%0,00	%34,66	#SAYI/0!
Toplam		9	110.609.274	84.690.245	0	84.690.245	%76,57	49.224.358	20.353.087	0	20.353.087	%41,35	%44,50	%24,03
62- Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	2007	1	500.000	633.304	0	633.304	%126,66	326.000	389.809	0	389.809	%119,57	%65,20	%61,55
	2008	4	2.460.000	3.564.238	0	3.564.238	%144,89	1.666.150	1.946.085	0	1.946.085	%116,80	%67,73	%54,60
	2009	1	815.000	1.644.717	0	1.644.717	%201,81	509.600	580.829	0	580.829	%113,98	%62,53	%35,31
	2010	4	3.396.105	4.378.088	0	4.378.088	%128,91	1.471.851	1.615.352	0	1.615.352	%109,75	%43,34	%36,90
	2011	5	3.681.109	3.874.591	0	3.874.591	%105,26	1.335.538	1.246.753	0	1.246.753	%93,35	%36,28	%32,18
	2012	2	3.200.000	3.455.152	0	3.455.152	%107,97	932.000	862.428	0	862.428	%92,54	%29,13	%24,96
	2013	1	800.000	891.853	0	891.853	%111,48	200.000	182.108	0	182.108	%91,05	%25,00	%20,42
	2014	2	3.200.000	3.359.116	0	3.359.116	%104,97	800.000	766.229	0	766.229	%95,78	%25,00	%22,81
	2015	1	800.000	206.519	0	206.519	%25,81	200.000	82.043	0	82.043	%41,02	%25,00	%39,73
Toplam		21	18.852.214	22.007.579	0	22.007.579	%116,74	7.441.139	7.671.636	0	7.671.636	%103,10	%39,47	%34,86
Genel Toplam		64.246	546.580.009.463	501.909.866.580	9.038.604.574	510.948.471.154	%93,48	325.260.622.641	234.748.428.067	14.186.374.050	248.934.802.117	%76,53	%59,51	%45,94

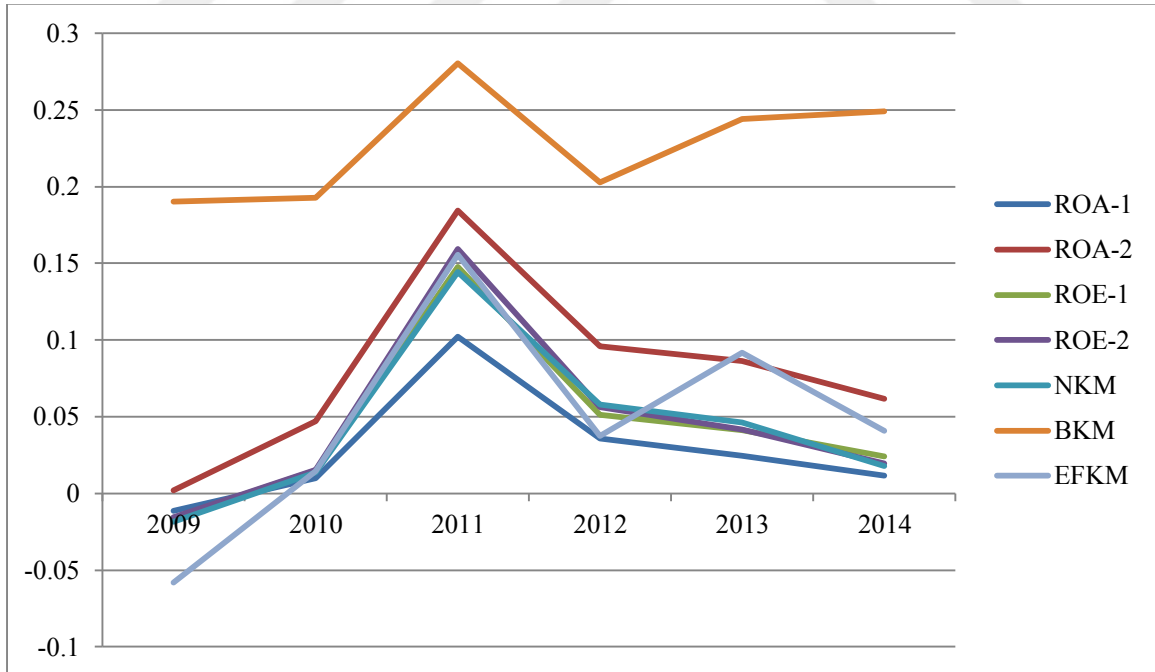
FİRMA ADI	DÖNEM	ROA-1	ROA-2	ROE-1	ROE-2	NET KAR MARJI	BRÜT KAR MARJI	ESAS FAAL.KAR MARJI	İHR MAR.	İTH. MAR.
AKIN TEKSTİŞ A.Ş.	2014	0,2782	0,3452	0,3340	0,4009	0,7297	0,2310	0,7591	0,3800	0,0678
	2013	-0,0767	-0,0706	-0,0994	-0,0966	-0,1515	0,1250	-0,1326	0,0608	0,0255
	2012	0,0204	0,0667	0,0263	0,0267	0,0433	0,1104	0,0654	0,1366	0,0596
	2011	0,0013	0,0678	0,0017	0,0017	0,0020	0,1911	0,0264	0,1813	0,0640
	2010	-0,0510	-0,0112	-0,0649	-0,0851	-0,0848	0,1722	-0,1045	0,1822	0,0608
	2009	-0,0087	0,0664	-0,0139	-0,0138	-0,0095	0,1949	-0,0005	0,3984	0,1296
BOSSA A.Ş.	2014	0,0114	0,0618	0,0240	0,0197	0,0180	0,2489	0,0410	0,1122	0,0472
	2013	0,0247	0,0861	0,0411	0,0415	0,0464	0,2442	0,0916	0,8071	0,4004
	2012	0,0359	0,0959	0,0511	0,0562	0,0580	0,2028	0,0374	0,3950	0,1447
	2011	0,1021	0,1844	0,1478	0,1595	0,1443	0,2802	0,1558	0,3984	0,1869
	2010	0,0099	0,0471	0,0151	0,0152	0,0136	0,1927	0,0144	0,2360	0,1139
	2009	-0,0114	0,0022	-0,0158	-0,0154	-0,0183	0,1903	-0,0583	0,1900	0,1764
DESA DERİ	2014	0,0278	0,0563	0,0699	0,0723	0,0225	0,3597	0,0372	0,2877	0,2216
	2013	-0,0185	0,0486	-0,0459	-0,0437	-0,0159	0,3749	0,0349	0,4646	0,4358
	2012	0,0196	0,0986	0,0403	0,0441	0,0156	0,3465	0,0261	0,1573	0,1164
	2011	0,0098	0,1045	0,0218	0,0220	0,0072	0,3973	0,0504	0,0907	0,0270
	2010	0,0048	0,0383	0,0097	0,0097	0,0043	0,2997	0,0020	0,1688	0,0944
	2009	-0,0523	0,0368	-0,1022	-0,0973	-0,0599	0,3234	-0,0187	0,0934	0,0808
KARSU TEKSTİL A.Ş.	2014	-0,0633	-0,0895	-0,2041	-0,2186	-0,1201	0,0777	0,0425	0,1385	0,0658
	2013	-0,0899	0,0472	-0,2483	-0,2200	-0,1189	0,1055	0,0625	0,3013	0,1896
	2012	-0,0594	0,0416	-0,1312	-0,1198	-0,0658	0,0450	-0,0464	0,2075	0,1314
	2011	0,0289	0,1616	0,0595	0,0587	0,0350	0,1497	0,0776	0,1438	0,0767
	2010	0,0098	0,1191	0,0166	0,0167	0,0109	0,1298	0,0529	0,1249	0,0574
	2009	0,0219	0,1133	0,0368	0,0370	0,0258	0,1088	0,0319	0,1718	0,0865
KORDSA GLOBAL	2014	0,0480	0,0612	0,0870	0,0886	0,0556	0,1426	0,0635	0,2092	0,1381
	2013	0,0216	0,0497	0,0368	0,0379	0,0250	0,1126	0,0539	0,3702	0,2412
	2012	0,0408	0,1047	0,0648	0,0627	0,0430	0,1289	0,0708	0,2677	0,1848
	2011	0,0572	0,1535	0,0922	0,0991	0,0598	0,1581	0,0820	0,1404	0,0904
	2010	0,0372	0,0917	0,0546	0,0566	0,0392	0,1528	0,0669	0,2701	0,1513
	2009	0,0340	0,0984	0,0495	0,0513	0,0411	0,1462	0,0664	0,1943	0,1350
LÜKS KADİFE	2014	0,0393	0,1238	0,0712	0,0736	0,1320	0,2990	0,1519	0,0754	0,0251
	2013	-0,0121	0,0833	-0,0217	-0,0210	-0,0413	0,3150	0,1889	0,1011	0,0253
	2012	0,0241	0,0827	0,0401	0,0478	0,1060	0,2739	0,1644	0,0136	0,0045
	2011	0,0282	0,1103	0,0523	0,0521	0,1044	0,2947	0,1986	0,0346	0,0089
	2010	0,0035	0,0285	0,0050	0,0078	0,0146	0,1885	0,0258	0,0724	0,0166
	2009	-0,0016	0,0331	-0,0026	-0,0026	-0,0026	0,2132	0,0337	0,1793	0,0258

MENDERES TEKSTİL	2014	0,0324	0,1051	0,0774	0,0806	0,0414	0,1167	0,0547	0,4319	0,2404
	2013	0,0402	0,1768	0,0862	0,0899	0,0532	0,1236	0,0654	0,3581	0,2478
	2012	-0,0135	0,0570	-0,0227	-0,0225	-0,0151	0,0834	0,0373	0,4068	0,1940
	2011	0,1115	0,1914	0,1779	0,1951	0,1305	0,2302	0,1641	0,5135	0,2583
	2010	0,0297	0,0905	0,0470	0,0467	0,0356	0,1302	0,0581	0,5427	0,2786
	2009	0,0498	0,1318	0,0777	0,0812	0,0658	0,1497	0,0694	0,2839	0,2129
SÖKTAŞ TEKSTİL	2014	-0,1041	0,0977	-0,5160	-0,4159	-0,1927	0,2959	0,1350	0,1413	0,0349
	2013	-0,1167	0,0037	-0,4392	-0,3616	-0,2562	0,2368	-0,0118	0,1247	0,0348
	2012	-0,894	-0,0071	-0,2221	-0,2480	-0,2186	0,2039	-0,1461	0,1063	0,0330
	2011	0,0480	0,1725	0,1270	0,1352	0,0962	0,3839	0,1686	0,1242	0,0627
	2010	0,0310	0,1032	0,0710	0,0739	0,0611	0,3076	0,1210	0,3801	0,0733
	2009	0,0078	0,0902	0,0184	0,0189	0,0181	0,2689	0,0842	0,1638	0,0358
YÜNSA	2014	0,1095	0,1773	0,3148	0,3644	0,1005	0,2343	0,073	0,4337	0,2836
	2013	0,0644	0,1535	0,2092	0,2132	0,0575	0,2302	0,1279	0,4048	0,2685
	2012	0,0355	0,1237	0,1041	0,1094	0,0291	0,2000	0,0461	0,1995	0,1278
	2011	0,0722	0,2192	0,2214	0,2490	0,0667	0,2656	0,1024	0,5689	0,4420
	2010	0,0363	0,1376	0,1040	0,1098	0,0332	0,2369	0,0658	0,1852	0,1710
	2009	-0,0534	0,0927	-0,1527	-0,1446	-0,0503	0,2402	0,0115	0,2020	0,1854

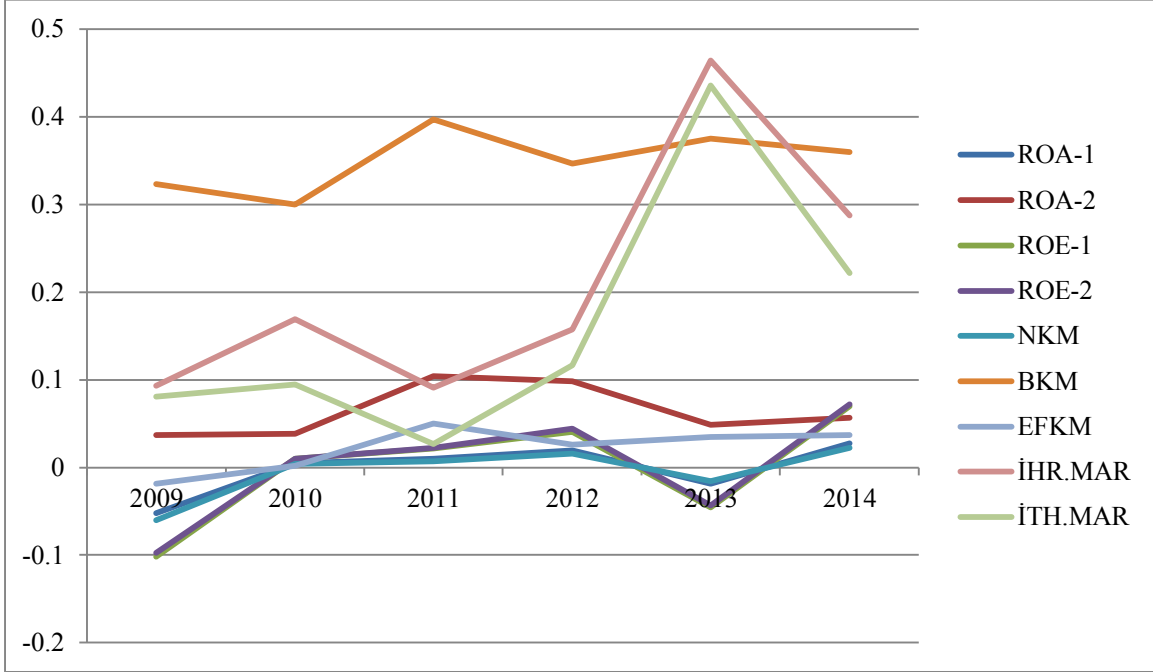
AKIN TEKSTİL A.Ş.

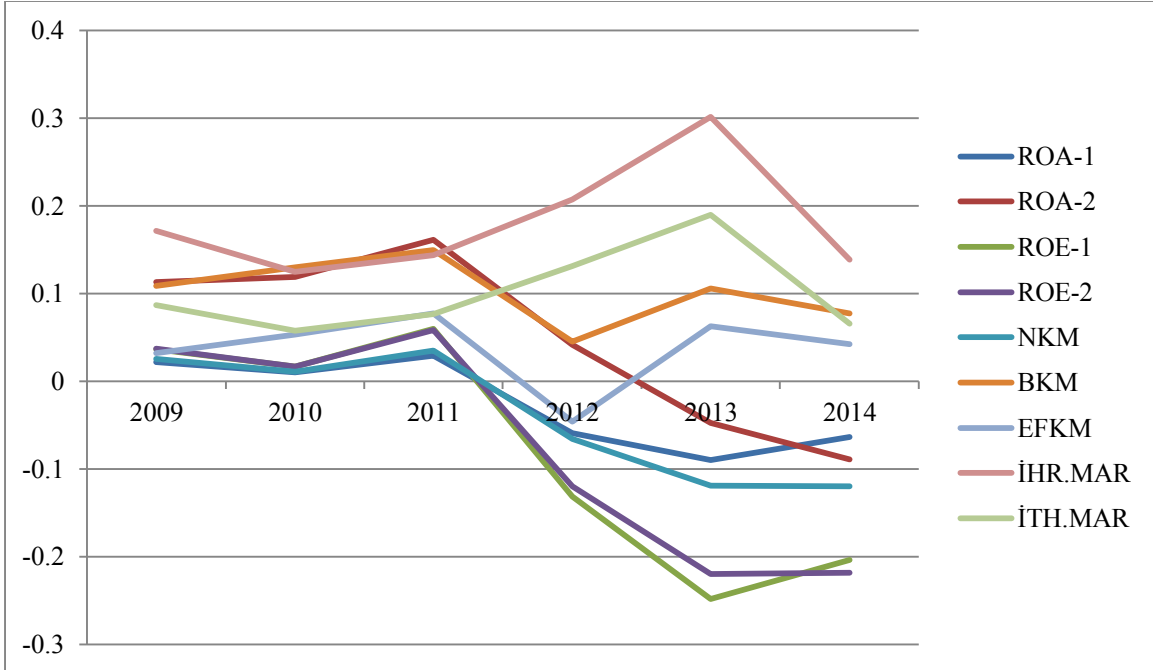
BOSSA A.Ş.

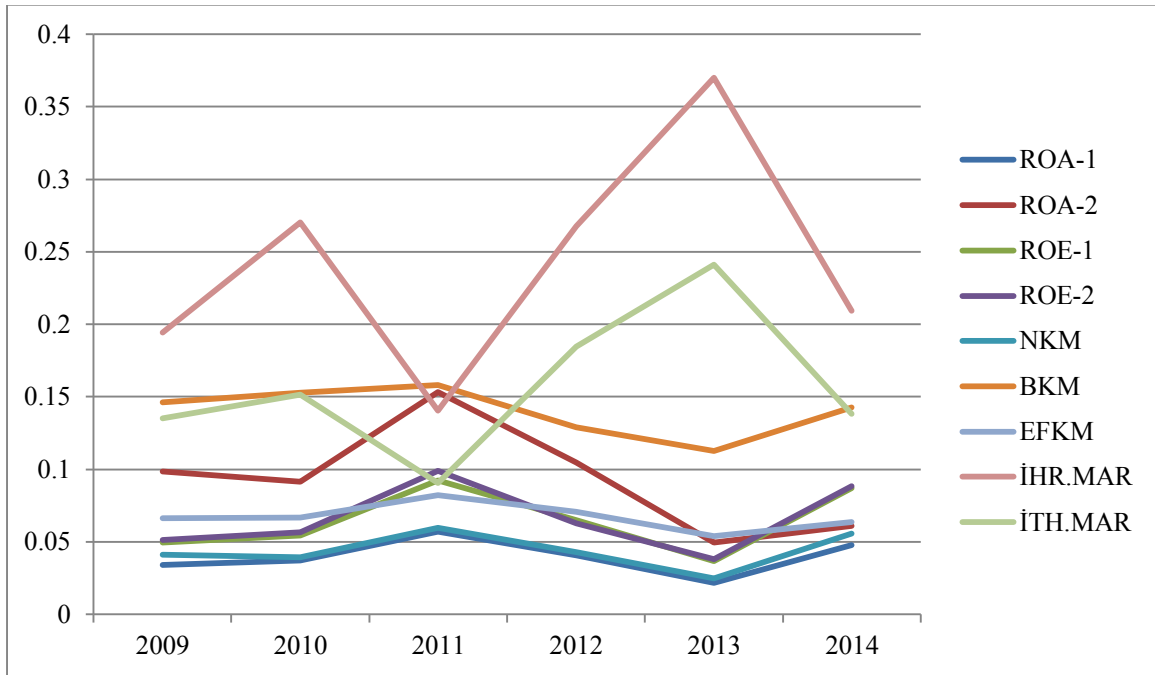
DESA DERİ

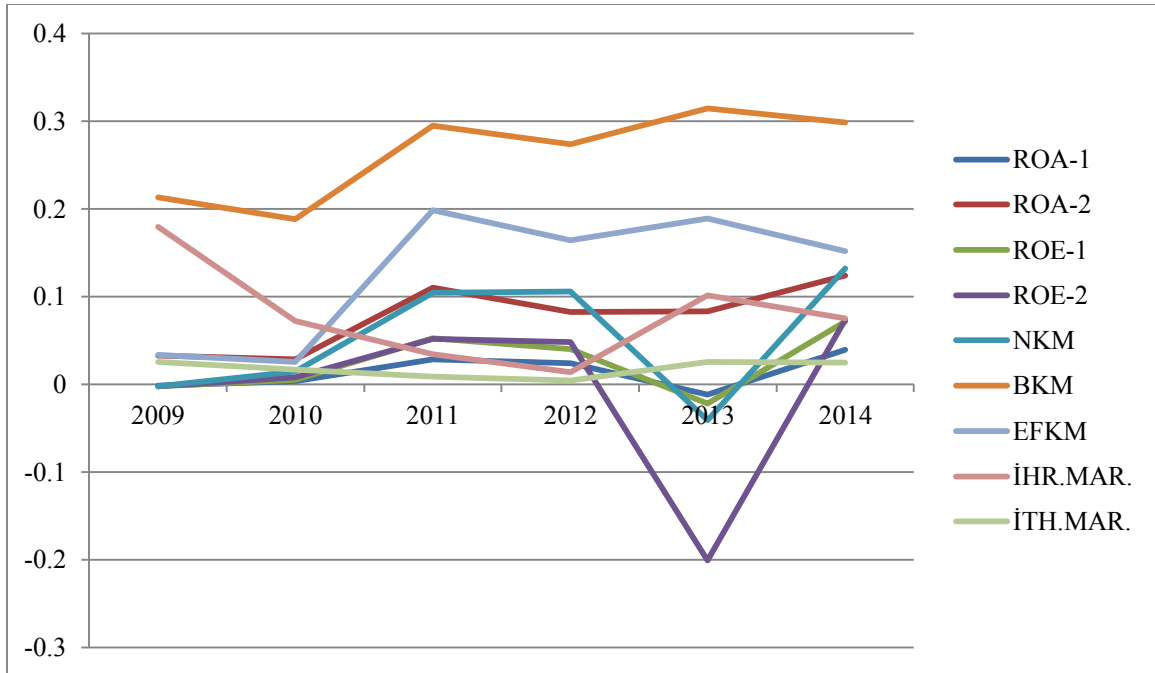
KARSU TEKSTİL A.Ş.

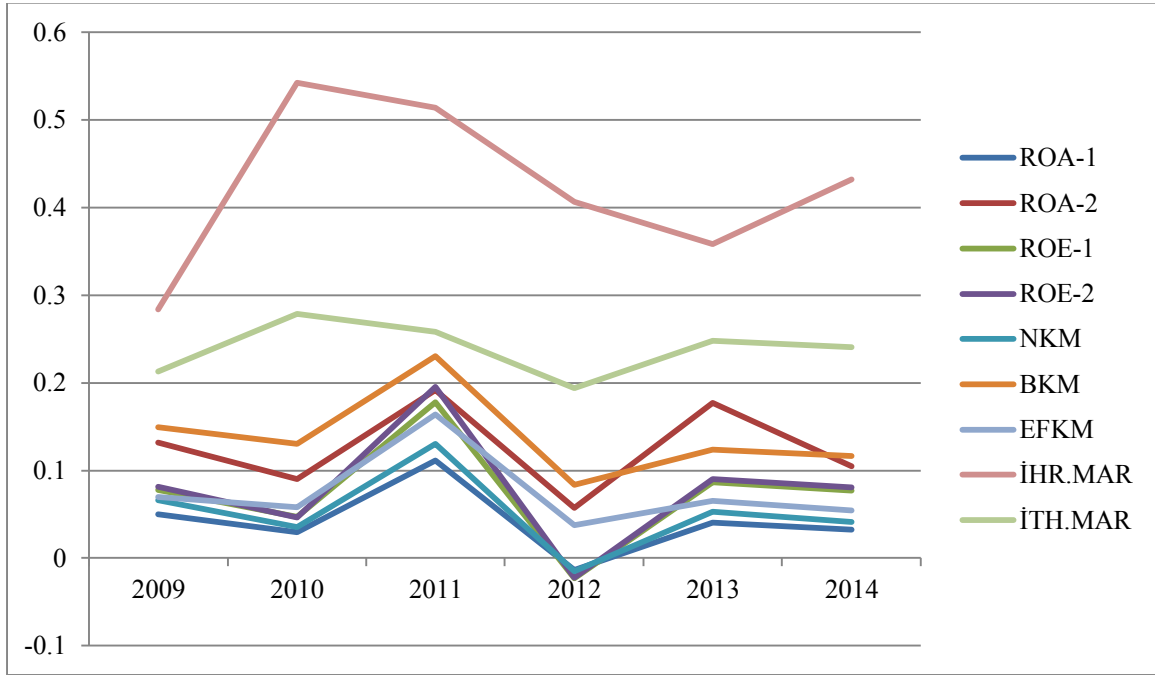
KORDSA GLOBAL

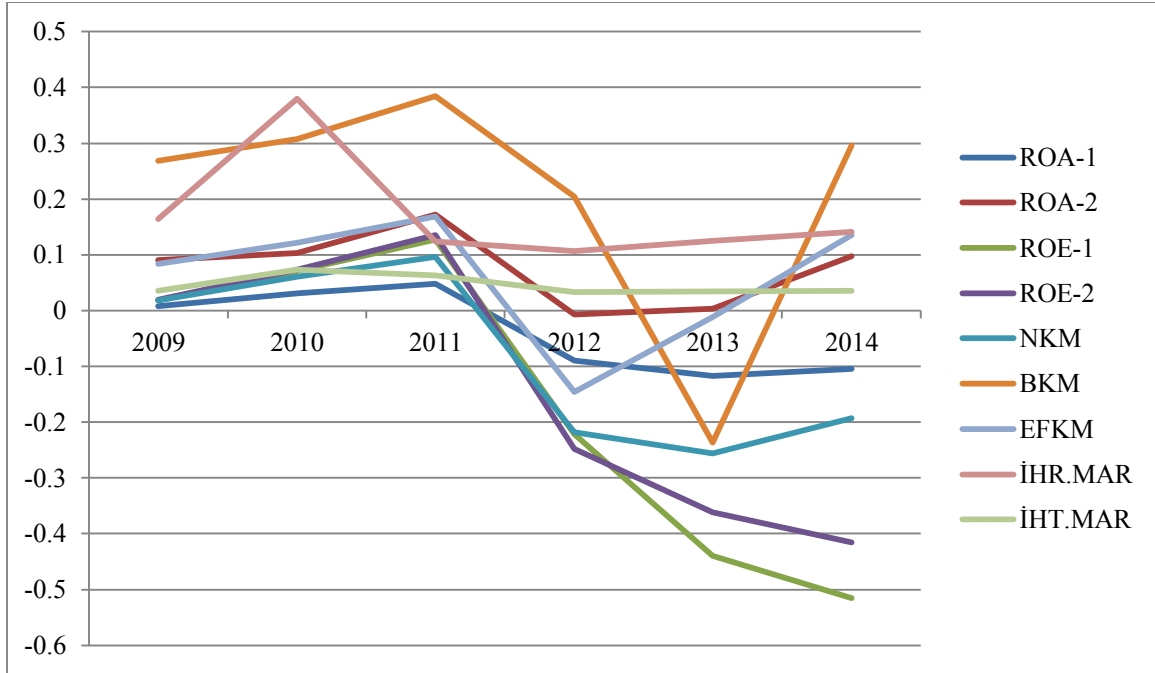
LÜKS KADİFE

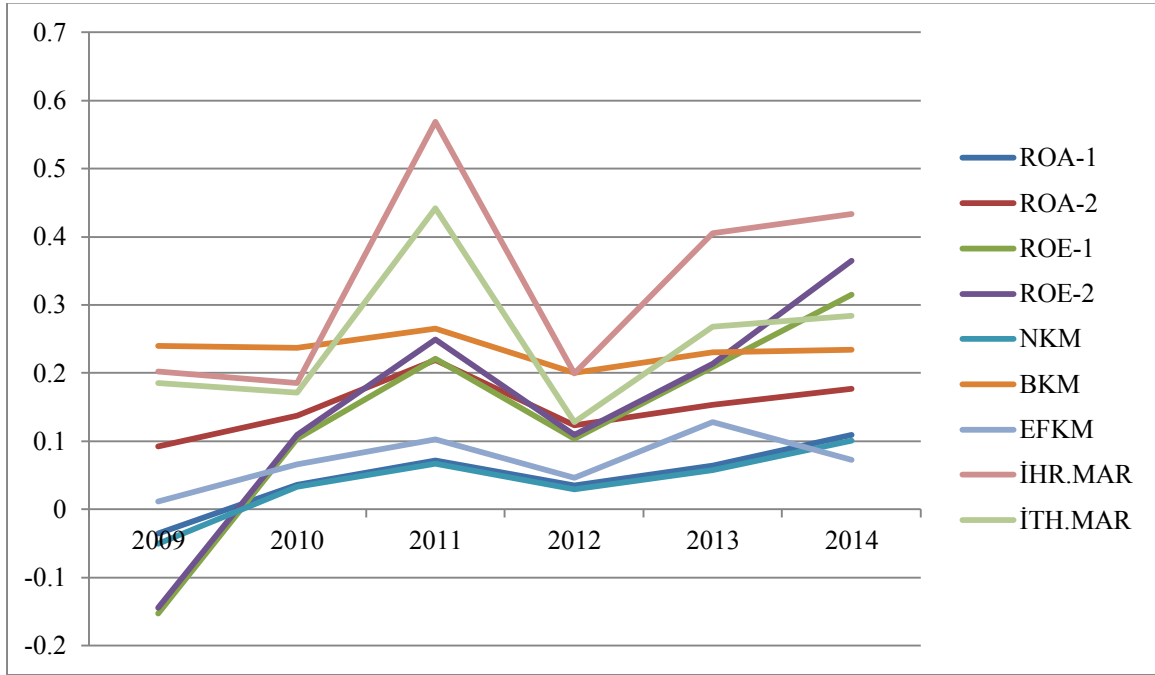
MENDERES TEKSTİL

SÖKTAŞ TEKSTİL

YÜNSA

	DÖNEM	NET DÖNEM KAR	BRÜT SATIŞ KARI	ESAS FAALİYET KARI	VERGİ ÖNCESİ KAR	FİNANSMAN GİDERLERİ	FVÖK	NET SATIŞLAR	CARİ DÖNEM TOPLAM AKTİFLER	ÖNCEKİ DÖNEM TOPLAM AKTİFLER	ORTALAMA AKTİFLER	CARİ DÖNEM ÖZ SERMAYE	ÖNCEKİ DÖNEM ÖZ SERMAYE	ORTALAMA ÖZ SERMAYE
AKIN TEKS. A.Ş.	2014	93.438.253 TL	29.580.921 TL	97.203.043 TL	96.092.597 TL	3.540.950 TL	99.633.547 TL	128.051.396 TL	335.825.235 TL	241.441.704 TL	288.633.469,5 TL	279.762.639 TL	186.406.629 TL	233.084.634,0 TL
	2013	-18.530.607 TL	15.291.907 TL	-16.223.453 TL	-19.476.794 TL	1.960.790 TL	-17.516.004 TL	122.309.542 TL	241.441.704 TL	254.471.956 TL	247.956.830,0 TL	186.406.629 TL	197.260.739 TL	191.833.684,0 TL
	2012	5.192.843 TL	13.236.990 TL	7.847.448 TL	8.083.939 TL	8.704.953 TL	16.788.892 TL	119.923.742 TL	254.471.956 TL	248.582.871 TL	251.527.413,5 TL	197.260.738 TL	191.444.921 TL	194.352.829,5 TL
	2011	328.360 TL	31.901.161 TL	4.402.846 TL	-360.621 TL	16.986.307 TL	16.625.686 TL	166.909.325 TL	248.582.871 TL	242.193.015 TL	245.387.943,0 TL	191.444.921 TL	190.491.882 TL	190.968.401,5 TL
	2010	-12.353.464 TL	25.095.572 TL	-15.221.955 TL	-15.207.793 TL	12.954.845 TL	-2.252.948 TL	145.710.490 TL	242.193.015 TL	158.697.893 TL	200.445.454,0 TL	190.491.882 TL	99.927.005 TL	145.209.443,5 TL
	2009	-1.384.145 TL	28.437.852 TL	-72.589 TL	-2.234.219 TL	13.430.870 TL	11.196.651 TL	145.937.627 TL	158.697.893 TL	178.378.018 TL	168.537.955,5 TL	99.927.005 TL	101.311.149 TL	100.619.077,0 TL
BOSSA A.Ş.	2014	7.041.751 TL	97.529.858 TL	16.052.007 TL	13.192.269 TL	27.478.247 TL	40.670.516 TL	391.811.989 TL	617.940.105 TL	697.850.839 TL	657.895.472,0 TL	293.560.581 TL	420.267.340 TL	356.913.960,5 TL
	2013	17.257.356 TL	90.794.903 TL	34.055.565 TL	21.606.122 TL	33.745.224 TL	55.351.346 TL	371.763.210 TL	697.850.839 TL	587.239.489 TL	642.545.164,0 TL	420.267.340 TL	412.247.727 TL	416.257.533,5 TL
	2012	21.053.783 TL	73.581.584 TL	13.554.053 TL	23.312.766 TL	28.082.542 TL	51.395.308 TL	362.771.351 TL	587.239.489 TL	484.203.090 TL	535.721.289,5 TL	412.247.728 TL	336.727.569 TL	374.487.648,5 TL
	2011	48.911.113 TL	94.958.261 TL	52.794.694 TL	58.152.433 TL	25.476.221 TL	83.628.654 TL	338.887.305 TL	478.890.986 TL	428.152.545 TL	453.521.765,5 TL	330.951.493 TL	282.404.380 TL	306.677.936,5 TL
	2010	4.249.932 TL	60.006.490 TL	4.475.408 TL	4.662.883 TL	14.494.640 TL	19.157.523 TL	311.395.636 TL	428.152.545 TL	385.256.750 TL	406.704.647,5 TL	282.040.380 TL	277.790.448 TL	279.915.414,0 TL
	2009	-4.391.593 TL	45.753.072 TL	-14.013.824 TL	-9.676.365 TL	10.481.804 TL	805.439 TL	240.414.767 TL	385.256.750 TL	357.597.446 TL	371.427.098,0 TL	277.790.448 TL	291.182.041 TL	284.486.244,5 TL
DESA DERİ	2014	4.761.153 TL	75.995.085 TL	7.852.460 TL	5.206.006 TL	4.058.368 TL	9.264.374 TL	211.291.588 TL	171.491.101 TL	157.841.191 TL	164.666.146,0 TL	68.103.414 TL	63.617.168 TL	65.860.291,0 TL
	2013	-2.920.925 TL	68.670.131 TL	6.389.003 TL	-3.100.616 TL	10.439.290 TL	7.338.674 TL	183.149.412 TL	157.841.191 TL	144.055.854 TL	150.948.522,5 TL	63.617.168 TL	70.213.275 TL	66.915.221,5 TL
	2012	2.828.955 TL	62.746.431 TL	4.724.346 TL	3.563.286 TL	9.909.538 TL	13.472.824 TL	181.110.537 TL	144.055.854 TL	129.250.954 TL	136.653.404,0 TL	70.213.275 TL	58.018.748 TL	64.116.011,5 TL
	2011	1.264.488 TL	69.636.367 TL	8.832.287 TL	2.535.940 TL	10.230.814 TL	12.766.754 TL	175.258.719 TL	129.651.825 TL	114.587.450 TL	122.119.637,5 TL	58.018.747 TL	56.754.259 TL	57.386.503,0 TL
	2010	547.753 TL	38.190.550 TL	253.027 TL	-613.939 TL	4.908.820 TL	4.294.881 TL	127.417.987 TL	114.587.450 TL	109.819.997 TL	112.203.723,5 TL	56.754.260 TL	56.206.978 TL	56.480.619,0 TL
	2009	-5.747.104 TL	31.014.146 TL	-1.792.776 TL	-5.946.767 TL	9.890.408 TL	3.943.641 TL	95.911.950 TL	109.819.997 TL	104.529.813 TL	107.174.905,0 TL	56.206.978 TL	61.954.082 TL	59.080.530,0 TL
KARSU TEKSTİL	2014	-11.526.024 TL	7.458.734 TL	4.077.873 TL	-18.271.517 TL	4.077.873 TL	-14.193.644 TL	95.986.048 TL	182.000.288 TL	135.352.447 TL	158.676.367,5 TL	56.476.105 TL	48.984.788 TL	52.730.446,5 TL
	2013	-12.165.361 TL	10.796.275 TL	6.399.708 TL	-13.686.264 TL	20.085.972 TL	6.399.708 TL	102.340.957 TL	135.352.447 TL	135.935.113 TL	135.643.780,0 TL	48.984.788 TL	61.591.366 TL	55.288.077,0 TL
	2012	-8.080.156 TL	5.517.192 TL	-5.695.330 TL	-8.522.697 TL	14.491.577 TL	5.968.880 TL	122.715.665 TL	135.935.113 TL	151.033.510 TL	143.484.311,5 TL	61.591.366 TL	73.321.941 TL	67.456.653,5 TL
	2011	4.363.891 TL	18.651.769 TL	9.665.799 TL	5.498.909 TL	16.981.406 TL	22.480.315 TL	124.581.789 TL	151.033.510 TL	127.182.092 TL	139.107.801,0 TL	73.321.941 TL	75.248.506 TL	74.285.223,5 TL
	2010	1.247.533 TL	14.830.300 TL	6.039.336 TL	4.926.366 TL	10.043.782 TL	14.970.148 TL	114.242.316 TL	127.182.092 TL	124.307.417 TL	125.744.754,5 TL	75.248.506 TL	74.055.967 TL	74.652.236,5 TL
	2009	2.722.343 TL	11.495.075 TL	3.371.243 TL	553.504 TL	13.442.070 TL	13.995.574 TL	105.645.172 TL	124.307.417 TL	122.798.014 TL	123.552.715,5 TL	74.055.967 TL	73.025.210 TL	73.540.588,5 TL

KORDSA GLOBAL	2014	94.573.047 TL	242.743.682 TL	107.987.328 TL	99.550.999 TL	15.399.321 TL	114.950.320 TL	1.701.845.417 TL	1.971.518.316 TL	1.787.356.718 TL	1.879.437.517,0 TL	1.086.820.553 TL	1.048.697.606 TL	1.067.759.079,5 TL
	2013	38.639.511 TL	174.053.726 TL	83.329.148 TL	53.045.656 TL	30.714.439 TL	83.760.095 TL	1.546.095.338 TL	1.787.356.598 TL	1.586.180.476 TL	1.686.768.537,0 TL	1.048.697.486 TL	990.194.578 TL	1.019.446.032,0 TL
	2012	64.165.981 TL	192.244.402 TL	105.679.416 TL	81.209.425 TL	89.326.631 TL	170.536.056 TL	1.491.915.645 TL	1.573.977.170 TL	1.682.530.226 TL	1.628.253.698,0 TL	990.194.578 TL	1.055.673.153 TL	1.022.933.865,5 TL
	2011	97.304.454 TL	257.330.616 TL	133.395.070 TL	130.697.349 TL	102.156.347 TL	232.853.696 TL	1.627.181.679 TL	1.701.391.545 TL	1.331.735.272 TL	1.516.563.408,5 TL	1.055.673.153 TL	907.265.048 TL	981.469.100,5 TL
	2010	49.521.316 TL	193.115.572 TL	84.523.702 TL	78.576.003 TL	38.795.040 TL	117.371.043 TL	1.264.097.091 TL	1.331.735.272 TL	1.227.576.147 TL	1.279.655.709,5 TL	907.265.048 TL	842.975.278 TL	875.120.163,0 TL
	2009	41.721.087 TL	148.355.363 TL	67.399.309 TL	70.050.310 TL	54.599.181 TL	124.649.491 TL	1.014.874.114 TL	1.227.576.147 TL	1.305.304.305 TL	1.266.440.226,0 TL	842.795.278 TL	782.864.996 TL	812.830.137,0 TL
LÜKS KADİFE	2014	4.011.201 TL	9.087.397 TL	4.617.343 TL	4.361.811 TL	7.804.576 TL	12.166.387 TL	30.395.907 TL	102.187.727 TL	94.387.696 TL	98.287.711,5 TL	56.371.169 TL	52.640.578 TL	54.505.873,5 TL
	2013	-1.140.555 TL	8.703.360 TL	5.219.734 TL	-668.558 TL	8.469.311 TL	7.800.753 TL	27.628.876 TL	94.387.696 TL	92.818.373 TL	93.603.034,5 TL	52.640.578 TL	55.820.890 TL	54.230.734,0 TL
	2012	2.238.802 TL	5.786.098 TL	3.473.631 TL	2.851.950 TL	3.878.694 TL	6.730.644 TL	21.123.129 TL	92.818.373 TL	70.051.299 TL	81.434.836,0 TL	55.820.890 TL	37.787.267 TL	46.804.078,5 TL
	2011	1.974.402 TL	5.573.615 TL	3.754.886 TL	2.181.894 TL	4.684.218 TL	6.866.112 TL	18.909.890 TL	70.051.299 TL	54.459.499 TL	62.255.399,0 TL	37.787.267 TL	38.026.510 TL	37.906.888,5 TL
	2010	191.391 TL	2.473.513 TL	338.490 TL	85.197 TL	943.429 TL	1.028.626 TL	13.122.827 TL	54.459.499 TL	17.748.676 TL	36.104.087,5 TL	38.026.510 TL	11.007.079 TL	24.516.794,5 TL
	2009	-28.875 TL	2.375.996 TL	375.175 TL	-63.022 TL	1.258.155 TL	1.195.133 TL	11.145.455 TL	17.748.676 TL	54.459.499 TL	36.104.087,5 TL	11.007.079 TL	11.035.954 TL	11.021.516,5 TL
MENDERES TEKSTİL	2014	24.985.674 TL	70.403.588 TL	33.000.926 TL	31.253.685 TL	42.841.471 TL	74.095.156 TL	603.362.938 TL	771.457.899 TL	638.096.614 TL	704.777.256,5 TL	322.922.429 TL	297.452.214 TL	310.187.321,5 TL
	2013	25.635.940 TL	59.627.424 TL	31.551.436 TL	29.680.024 TL	67.395.519 TL	97.075.543 TL	482.293.700 TL	638.096.614 TL	460.163.575 TL	549.130.094,5 TL	297.452.214 TL	272.701.849 TL	285.077.031,5 TL
	2012	-6.201.882 TL	34.151.474 TL	15.272.313 TL	-7.858.992 TL	33.643.198 TL	25.784.206 TL	409.722.402 TL	460.163.575 TL	444.863.080 TL	452.513.327,5 TL	272.701.849 TL	278.814.350 TL	275.758.099,5 TL
	2011	49.604.345 TL	87.501.158 TL	62.389.960 TL	61.124.929 TL	16.301.965 TL	77.426.894 TL	380.177.701 TL	444.829.650 TL	364.239.710 TL	404.534.680,0 TL	278.814.345 TL	229.593.050 TL	254.203.697,5 TL
	2010	10.800.958 TL	39.462.378 TL	17.611.764 TL	19.826.674 TL	13.066.131 TL	32.892.805 TL	303.034.200 TL	364.239.710 TL	362.977.227 TL	363.608.468,5 TL	229.593.050 TL	232.554.912 TL	231.073.981,0 TL
	2009	18.072.814 TL	41.142.730 TL	19.080.200 TL	23.131.212 TL	24.330.002 TL	47.461.214 TL	274.810.450 TL	362.977.227 TL	357.048.790 TL	360.013.008,5 TL	232.554.912 TL	212.589.001 TL	222.571.956,5 TL
SÖKTAŞ TEKSTİL	2014	-44.288.238 TL	67.994.460 TL	31.018.097 TL	9.765.593 TL	34.376.498 TL	44.142.091 TL	229.815.147 TL	425.584.838 TL	478.230.353 TL	451.907.595,5 TL	85.835.147 TL	127.114.677 TL	106.474.912,0 TL
	2013	-55.824.221 TL	51.601.462 TL	-2.567.507 TL	-48.890.783 TL	50.612.880 TL	1.722.097 TL	217.907.986 TL	478.230.353 TL	449.608.502 TL	463.919.427,5 TL	127.114.677 TL	181.647.424 TL	154.381.050,5 TL
	2012	-40.344.701 TL	37.626.452 TL	-26.967.896 TL	-46.271.253 TL	43.329.705 TL	-2.941.548 TL	184.551.134 TL	451.185.487 TL	379.895.163 TL	415.540.325,0 TL	181.647.424 TL	143.696.637 TL	162.672.030,5 TL
	2011	18.246.632 TL	72.821.191 TL	31.979.060 TL	11.462.258 TL	46.214.740 TL	57.676.998 TL	189.704.789 TL	379.895.163 TL	288.893.195 TL	334.394.179,0 TL	143.696.637 TL	126.167.190 TL	134.931.913,5 TL
	2010	8.956.524 TL	45.081.506 TL	17.731.331 TL	12.958.304 TL	16.179.202 TL	29.137.506 TL	146.582.072 TL	288.893.195 TL	275.795.999 TL	282.344.597,0 TL	126.167.190 TL	116.387.956 TL	121.277.573,0 TL
	2009	2.137.163 TL	31.676.156 TL	9.918.275 TL	-97.039 TL	24.988.652 TL	24.891.613 TL	117.818.615 TL	273.061.357 TL	278.900.109 TL	275.980.733,0 TL	116.387.956 TL	110.026.334 TL	113.207.145,0 TL

YÜNSA	2014	32.073.100 TL	74.762.655 TL	27.858.908 TL	34.850.102 TL	12.472.435 TL	47.322.537 TL	319.058.534 TL	292.943.914 TL	240.748.939 TL	266.846.426,5 TL	101.896.603 TL	74.149.388 TL	88.022.995,5 TL
	2013	15.510.896 TL	62.130.337 TL	34.524.711 TL	15.992.678 TL	18.532.033 TL	34.524.711 TL	269.932.278 TL	240.748.939 TL	209.092.778 TL	224.920.858,5 TL	74.149.388 TL	71.368.997 TL	72.759.192,5 TL
	2012	7.426.765 TL	51.140.127 TL	11.783.111 TL	5.795.572 TL	19.373.101 TL	25.168.673 TL	255.642.497 TL	209.092.778 TL	197.675.805 TL	203.384.291,5 TL	71.368.997 TL	64.454.534 TL	67.911.765,5 TL
	2011	14.271.758 TL	56.854.092 TL	21.913.475 TL	13.845.268 TL	23.462.157 TL	37.307.425 TL	214.079.338 TL	197.675.805 TL	142.720.751 TL	170.198.278,0 TL	64.454.534 TL	50.182.776 TL	57.318.655,0 TL
	2010	5.221.086 TL	37.232.741 TL	10.341.756 TL	5.187.453 TL	13.549.801 TL	18.737.254 TL	157.156.787 TL	143.720.751 TL	128.636.768 TL	136.178.759,5 TL	50.182.776 TL	44.961.690 TL	47.572.233,0 TL
	2009	-6.866.439 TL	32.769.664 TL	1.568.973 TL	-6.460.596 TL	19.465.734 TL	13.005.138 TL	136.441.066 TL	128.636.768 TL	151.916.117 TL	140.276.442,5 TL	44.961.690 TL	50.024.929 TL	47.493.309,5 TL

ÖZGEÇM

Adı	Volkan	Soyadı	KOCABA
Do um Yeri	stanbul	Do um Tarihi	1982
Uyru u	T.C.	Tel	
E-mail	volkankocabas82@gmail.com		

E itim Düzeyi

	Mezun Oldu u Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Gedik Üniversitesi	
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2014
Lise	Deniz Astsubay Hazırlama Okulu	1996

Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (Yıl-Yıl)
Astsubay	Deniz Kuvvetleri Komutanlı 1	2015-
Astsubay	Sahil Güvenlik Komutanlı 1	2010-2015
Astsubay	Deniz Kuvvetleri Komutanlı 1	2000-2010

Yabancı Dilleri	Okudu unu Anlama*	Konu ma*	Yazma*
ngilizce	Orta	Orta	Orta

	Sayısal	E it A ırlık	Sözel
ALES Puanı	63,34364	64,96134	61,55675

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanım Becerisi
Microsoft Office	yi